

**T.C.
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
İŞLETME BİLİM DALI**

**KREDİ KULLANIM AMAÇLARINA GÖRE ÇİFTÇİLERİN
TERCİHLERİNDE ETKİLİ OLAN FAKTÖRLERİN
İNCELENMESİ: AKSARAY ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ERDAL BİLGE

**DANIŞMAN
PROF. DR. HALUK DUMAN**

AKSARAY 2022

**AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI
İŞLETME BİLİM DALI**

**KREDİ KULLANIM AMAÇLARINA GÖRE ÇİFTÇİLERİN
TERCİHLERİNDE ETKİLİ OLAN FAKTÖRLERİN
İNCELENMESİ: AKSARAY ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ERDAL BİLGE

**DANIŞMAN
PROF. DR. HALUK DUMAN**

AKSARAY 2022

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren(....) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Erdal

Soyadı : BİLGE

Bölümü : İşletme

İmza :

Teslim tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı : Kredi Kullanım Amaçlarına Göre Çiftçilerin Tercihlerinde Etkili Olan Faktörlerin İncelenmesi: Aksaray Örneği

İngilizce Adı : Factors Effecting Farmers' Choice Considering Intended Purpose of Credit Usage: Sample of Aksaray

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı : Erdal BİLGE

İmza :

T.C.
AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
JÜRİ ONAY SAYFASI

Erdal Bilge tarafından hazırlanan “Kredi Kullanım Amaçlarına Göre Çiftçilerin Tercihlerinde Etkili Olan Faktörlerin İncelenmesi: Aksaray Örneği” başlıklı yüksek lisans tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Aksaray Üniversitesi İşletme Anabilim Dalı’nda Seminer çalışması olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Haluk DUMAN

(İşletme Anabilim Dalı, Aksaray Üniversitesi)

İmza

.....

Üye: Prof. Dr. Eyüp AKIN

(İşletme Anabilim Dalı, Aksaray Üniversitesi)

.....

Üye: Prof. Dr. Mustafa AY

(İşletme Anabilim Dalı, Selçuk Üniversitesi)

.....

Tez Savunma Tarihi:/...../.....

Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun tarih ve
..... sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü
Doç. Dr. Sevilay USLU DİVANOĞLU
İmza

TEŞEKKÜR

Tez çalışmalarımnda ve yüksek lisans eğitimimde her türlü desteğini, bilgi birikimini sunan, yol gösteren ve değerli vaktini ayıran tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Haluk Duman' a, bu süreçte yardımlarını esirgemeyen Sayın Prof. Dr. Eyüp AKIN' a ve tez savunmamda jüri üyeliğı yapan Sayın Prof. Dr. Mustafa AY' a saygıyla sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Eğitimim boyunca beni destekleyen aileme ayrıca bana sabredip fedakarlıkta bulunan tüm çalışma arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Erdal BİLGE

AKSARAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KREDİ KULLANIM AMAÇLARINA GÖRE ÇİFTÇİLERİN
TERCİHLERİNDE ETKİLİ OLAN FAKTÖRLERİN
İNCELENMESİ: AKSARAY ÖRNEĞİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Erdal Bilge, Aksaray 2022

ÖZET

Ekonomik kalkınma ve sürdürülebilir gıda güvencesinin sağlanmasındaki rolü nedeniyle son derece önemli olan tarım sektörünün en önemli sorunlarından birisi yetersiz finansmandır. Bu çalışmada, sürdürülebilir tarıma, kıt kaynakların etkin kullanımına ve özellikle tarımın finansmanına yönelik bankaların daha uygun ürünler ve etkili politikalar geliştirmesine katkı sağlayacağı düşüncesiyle, Aksaray ilinde mevcutta banka kredisi kullanan çiftçilerin kredi kullanım amaçlarına göre tercihlerinde hangi faktörlerin belirleyici olduğunun incelenmesi amaçlanmıştır.

Çalışmanın amacına yönelik gereken veriler Aksaray ilinde, mevcutta tarım kredisi kullanmış 315 adet çiftçiden kolayda örnekleme yöntemiyle anketler aracılığı ile elde edilmiştir. Anket çalışması, kredi kullanan çiftçilere erişim açısından en önemli konumdaki banka şubelerinde yapılmıştır. Bu şekilde gönüllülük esasına dayalı olarak toplanan veriler SPSS V.26 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Katılımcıların genel özellikler betimleyici istatistiklerle ortaya konulmuştur. Ayrıca çoklu regresyon yöntemi ile analizler yapılmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre çiftçilerin banka tercihinde masraf ve kesintiler ile banka çalışanlarının samimiyeti daha çok etkili olmaktadır. Tarımsal kredi kullanırken ise, kredi faiz oranı ile kredilerin yeterli limit ve hızda açılmasına daha çok dikkat edildiği görülmüştür. Diğer yandan çiftçilere sağlanan yüksek kredi limiti ve avantajlar tarım kredisi kullanımına anlamlı olarak olumlu yönde, tarımsal eğitime sahip olma durumu ise bireysel kredi kullanımına anlamlı olarak olumsuz yönde etki etmektedir.

Bilim Kodu : 115301

Anahtar Kelimeler : Kredi, Tarım Kredileri, Kredi Kaynakları, Bankalar, Banka Tercihi

Sayfa Adedi : 98

Danışman : Prof. Dr. Haluk DUMAN

AKSARAY UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
FACTORS EFFECTING FARMERS' CHOICE CONSIDERING
INTENDED PURPOSE OF CREDIT USAGE: SAMPLE OF AKSARAY

(M.A. Thesis)

Erdal Bilge, Aksaray 2022

ABSTRACT

Agriculture sector's, which is extremely important due to its role at both economical development and sustainable food security, one of the most important problem is insufficient finance. With this study, it is aimed to research which factors are effecting farmers' choice considering intended purpose of credit usage who use credit in Aksaray province with the thought that contribute to sustainable agriculture, efficient usage of scarce resources and especially banks' suitable product development and policy making decisions.

Data to the purpose of the study was collected in Aksaray province by using convenience sampling method through surveys from 315 farmers who used agricultural credit. Questionnaire study had been done at bank branches which are the most important places to access participants. The data gathered thuswise on a volunteer basis analyzed with SPSS V.26 software. General characteristics of participants have been revealed with descriptive statistics. Beside multiple regression method has been used to analyze variables.

According to results of the study, fees charged and deductions plus friendliness of bank personel has more effect on farmers' bank choice yet, on agricultural credit usage decision it has been seen that adequate credit limit with quick service also interest rate of loan has a high importance on farmer side. On the other hand, high credit limit and privileges have a statistically significant positive effect on usage of agricultural credit whereas having agricultural education has a statistically significant negative effect on usage of personal loans.

Science Code : 115301

Key Words : Credit, Agricultural Credits, Credit Sources, Banks, Bank Choice

Page Number : 98

Supervisor : Prof. Dr. Haluk DUMAN

İÇİNDEKİLER

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	ii
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI	iii
JÜRİ ONAY SAYFASI	iv
TEŞEKKÜR	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar LİSTESİ	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR LİSTESİ	xiii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	5
KREDİ	5
1.1. Kredinin Tanımı.....	5
1.2. Kredinin Yararları	6
1.3. Kredinin Unsurları.....	7
1.4. Kredi Türleri.....	8
1.4.1. Nitelik Açısından Krediler	9
1.4.2. Vade Açısından Krediler	10
1.4.3. Veriliş Amacı Açısından Krediler	10
1.4.4. Teminat Açısından Krediler.....	11
1.4.5. İzin Açısından Krediler	11
1.4.6. Sektör / İşkolu Açısından Krediler:	12
İKİNCİ BÖLÜM.....	13
TARIM KREDİLERİ.....	13
2.1. Tarım Kredilerinin Tanımı, Yararları ve Gereksinim Nedenleri.....	13
2.2. Tarım Kredisi Kullanım Amaçları.....	15

2.3. Tarımsal Kredi Kaynakları	17
2.3.1. Kayıt Dışı Krediler	18
2.3.2. Kayıtlı Krediler.....	19
2.4. Tarım Kredisi Kullandıran Kurumlar	20
2.4.1. Kooperatifler.....	20
2.4.1.1. Tarım Kredi Kooperatifleri (TKK)	20
2.4.1.2. Tarım Satış Kooperatifleri(TSK)	21
2.4.2. Tarım ve Orman Bakanlığı.....	21
2.4.3. Bankalar.....	22
2.4.3.1. Kamu Bankaları	23
2.4.3.2. Özel Bankalar	25
2.4.3.3. Bankalarda Tarım Kredisi Kullanım Süreci	28
2.5. Tarımın Finansmanı ve Literatür	30
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	34
BANKA TERCİHİNE ETKİ EDEN FAKTÖRLER	34
3.1. Tercih Davranışı ve Tüketici.....	34
3.2. Banka Tercihlerinde Etkili Olan Faktörler	37
3.2.1. Bireysel Müşterilerin Banka Tercihlerini Etkileyen Faktörler	38
3.2.2. Ticari Müşterilerin Banka Tercihlerini Etkileyen Faktörler	40
3.2.3. Tarım Müşterilerinin Banka Tercihlerini Etkileyen Faktörler	41
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	44
KREDİ KULLANIM AMAÇLARINA GÖRE ÇİFTÇİLERİN TERCİHLERİNDE ETKİLİ OLAN FAKTÖRLER ..	44
4.1. Yöntem	44
4.1.1. Araştırma Hipotezleri	44
4.1.2. Veri Toplama Aracı ve Süreci	46
4.1.3. Evren ve Örneklem.....	46
4.1.4. Sınırları ve Kısıtlar.....	47
4.2. Bulgular	47
4.2.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri	47
4.2.2. Tanımlayıcı İstatistik Bilgiler	53
4.2.2.1. Çiftçilerin Tarım Kredisi Kullanım Amaçları.....	53
4.2.2.2. Çiftçilerin Bireysel Kredi Kullanım Amaçları.....	54
4.2.2.3. Çiftçilerin Banka Tercihlerine Etki Eden Faktörler	55
4.2.2.4. Çiftçilerin Tarım Kredisi Kullanımında Dikkate Alınan Faktörler	56

4.2.3. Regresyon Analizi	57
4.2.3.1. Tarım Kredisi Kullanım Gerekçeleri Regresyon Analizi	58
4.2.3.2. Bireysel Kredi Kullanım Gerekçeleri Regresyon Analizi	66
SONUÇ.....	75
KAYNAKÇA.....	80
EKLER.....	93
EK-1 : ANKET FORMU.....	93
EK-2 : KATILIMCILARIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ.....	96
EK-3 : ETİK KURUL KARARI	97
TEZ DEĞERLENDİRME FORMU	98

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1. Kredilerin Sınıflandırılması.....	9
Tablo 2. Kamu Bankalarının Sunulan Tarım Kredileri	23
Tablo 3. Bankalarca Kullanılan Tarım Kredileri: Toplam-Kamu ve Özel Bankalar.....	26
Tablo 4. Tarımsal Mahsül Üretim Miktarları ve Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH)	27
Tablo 5. Tarım Sektörü GSYİH, Toplam Tarımsal Kredi ve Toplam Tarımsal Mahsül Üretimi Artış Oranları	28
Tablo 6. Tüketici Satın Alma Davranışına Etki Eden Faktörler.....	36
Tablo 7. Banka Seçiminde Dikkate Alınan Faktörler Hong Kong-Avustralya karşılaştırılması.....	41
Tablo 8. Katılımcıların Demografik Özellikleri	48
Tablo 9. Katılımcıların Tarım Kredisi Kullanım Amaçları.....	53
Tablo 10. Katılımcıların Bireysel Kredi Kullanım Amaçları.....	54
Tablo 11. Katılımcıların Banka Tercihine Etki Eden Faktörler	55
Tablo 12. Katılımcıların Tarım Kredisi Kullanımında Dikkate Alınan Faktörler	56
Tablo 13. Demografik Özelliklerin ve Tarım Kredisi Kullanımında Dikkate Alınan Faktörlerin Tarla Alım Kredisi Üzerindeki Etkisi – Regresyon Modeli 1a	58
Tablo 14. Demografik Özelliklerin ve Tarım Kredisi Kullanımında Dikkate Alınan Faktörlerin Tarımsal Girdi Alım Kredisi Üzerindeki Etkisi – Regresyon Modeli 1b	60
Tablo 15. Demografik Özelliklerin ve Tarım Kredisi Kullanımında Dikkate Alınan Faktörlerin Hayvan Alım Kredisi Üzerindeki Etkisi – Regresyon Modeli 1c	61
Tablo 16. Demografik Özelliklerin ve Tarım Kredisi Kullanımında Dikkate Alınan Faktörlerin Traktör Alım Kredisi Üzerindeki Etkisi – Regresyon Modeli 1d	62
Tablo 17. Demografik Özelliklerin ve Tarım Kredisi Kullanımında Dikkate Alınan Faktörlerin Tarım Aletleri ve Ekipmanları Alım Kredisi Üzerindeki Etkisi – Regresyon Modeli 1e.....	63
Tablo 18. Tarım Kredisi Kullanım Gerekçeleri Regresyon Analizinde Anlamlı Etkisi Olan Bağımsız Değişkenler - Özet Tablo	65
Tablo 19. Demografik Özelliklerin ve Banka Tercihinde Etkili Olan Faktörlerin Ev Alım Kredisi Üzerindeki Etkisi – Regresyon Modeli 2a	66
Tablo 21. Demografik Özelliklerin ve Banka Tercihinde Etkili Olan Faktörlerin Ev İhtiyaçlarına Yönelik Krediler Üzerindeki Etkisi – Regresyon Modeli 2c	69
Tablo 22. Demografik Özelliklerin ve Banka Tercihinde Etkili Olan Faktörlerin Taşıt Alım Kredisi Üzerindeki Etkisi – Regresyon Modeli 2d.....	70
Tablo 23. Demografik Özelliklerin ve Banka Tercihinde Etkili Olan Faktörlerin Kişisel İhtiyaçlara Yönelik Krediler Üzerindeki Etkisi – Regresyon Modeli 2e	71
Tablo 24. Bireysel Kredi Kullanım Gerekçeleri Regresyon Analizinde Anlamlı Etkisi Olan Bağımsız Değişkenler - Özet Tablo	72

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Tarım Kredilerinin Çeşitli Açılardan Sınıflandırılması	19
Şekil 2. Birinci Hipoteze Yönelik Araştırma Modeli.....	45
Şekil 3. İkinci Hipoteze Yönelik Araştırma Modeli.....	45
Şekil 4. Katılımcıların Yaşa Göre Dağılımları	49
Şekil 5. Katılımcıların Tarımsal Eğitim Durumları	49
Şekil 6. Katılımcıların Çiftçilikteki Tecrübeleri	50
Şekil 7 ve Şekil 8. Sadece Hayvancılık Yapan Çiftçilerin Hayvan Varlık Dağılımı	50
Şekil 9. Sadece Bitkisel Üretim Yapan Çiftçilerin Tarla Varlık Dağılımı	51
Şekil 10. Hayvancılık ve Bitkisel Üretim Yapan Çiftçilerin Varlık Dağılımı	51
Şekil 11. Tüm Katılımcı Çiftçilerin Varlık Dağılımı	52

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BCH	: Borçlu Cari Hesap
BDDK	: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
ÇKS	: Çiftçi Kayıt Sistemi
FAO	: Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü
GSYİH	: Gayrisafi Yurtiçi Hasıla
IPARD	: Avrupa Birliği Katılım Öncesi Yardım Aracı Kırsal Kalkınma Programı
KMH	: Kredili Mevduat Hesabı
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TCMB	: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TDK	: Türk Dil Kurumu
TKDK	: Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu
TKK	: Tarım Kredi Kooperatifleri
TMO	: Toprak Mahsulleri Ofisi
TSK	: Tarım Satış Kooperatifleri
USD	: Amerikan Doları
VB.	: Ve benzeri
VD.	: Ve diğerleri

GİRİŞ

Dünya Bankası' nın (World Bank, 2020) tahminlerine göre 2050 yılına kadar dünyada toplam gıda ihtiyacı %70 artacak ve bu ihtiyacı karşılayabilmek için yıllık en az 80 milyar Amerikan Doları (USD) plasmaya gereksinim duyulacaktır. Dünya nüfusunun sürekli çoğalmasının doğal bir neticesi olarak kaçınılmaz şekilde ortaya çıkacak olan gıda ihtiyacındaki artış, yaşamsal öneme sahip olması nedeniyle, gereken önemin gösterilmemesi halinde tüm dünyada büyük sıkıntılara yol açabilecektir. Bu nedenle sürdürülebilir gıda güvencesinin sağlanabilmesi noktasında tarım sektörünün önemi gün geçtikçe artırmaktadır (Adanacioğlu, Artukoğlu ve Güneş, 2017: 195; Koçtürk, Duramaz ve Eker, 2013: 373). Tarım sektörü aynı zamanda ekonomik gelişmeye, istihdama ve refah düzeyine, genel olarak tüm ekonomiye olumlu etkileri nedeniyle kritik ve önemli bir sektördür (Sandhu, 2020; Anthony, 2010: 1). Gelişmekte olan ülkelerin ekonomisinde ise diğer sektörler için gerekli sermaye ve hammadde temini, ihracata katkısıyla gelişimde anahtar rol oynamaktadır (Janvry ve Sadoulet, 2020: 2; Anh N.T., Gan ve Anh D.L.T., 2020: 1203).

Tarım bu özellikleri nedeniyle tüm ekonomiler için son derece önemlidir. Diğer yandan Rusya – Ukrayna savaşı ile dünyada tahıl ürünlerine ilişkin önümüzdeki yıllarda bir kriz beklenmesinin yanında, Çin' in dünyada üretilen tahıl ürünlerinin yarısına yakın kısmını satın alması, Hindistan' ın tahıl ürünlerine yasak getiren politik kararları insanlığın sağlıklı beslenmesini ve gıda ürünlerine uygun şartlarda ulaşmasını neredeyse imkansız hale getirmektedir. Bu durumda tarım sektörü, insanlığın devamı niteliğinde sağlıklı nesiller yetiştirilmesi için su ile birlikte en kritik sektör olarak değerlendirilebilecektir. Ancak sektörün bir çok problemi bulunmaktadır. Tarım arazilerinin küçüklüğü, modern tarım teknolojilerine erişim, yanlış tarım politikaları, düşük eğitim, yanlış sulama, yanlış kimyasal gübre ve ilaç kullanımı sektörün problemlerinden bazılarıdır. Diğer taraftan çiftçilerin yanlış uygulamaları da tarımsal arazilerin veriminin düşmesine dolayısıyla tarımsal üretimin ve gelirin azalmasına neden olmaktadır. Ayrıca sahip olunan tarım

arazilerinin küçüklüğü sebebiyle yeterli gelir elde edemeyen çiftçiler tarımı bırakabilmektedir. Bunlara ilave olarak iklim şartları, verim, mamul piyasasındaki dalgalanmalar gibi sorunlar (Saqib, Morshed, A. Panezai ve S. Panezai, 2016: 1061) nedeniyle sektör bir çok risk ve belirsizlik altında faaliyet göstermektedir.

Tarımsal faaliyetlerin etkinliği ve verimliliği üzerinde etkili olan tüm bu sorunların yanı sıra, sermaye eksikliği tarımın en yaygın sorunlarından birisidir. Her ne kadar çiftçiler bu eksikliği dış kaynaklardan karşılamaya çalışsalar da halen krediye erişim sektörün en temel sorunu olarak yerini korumakta (Bedrač, Bele, Cunder, ve Kožar, 2019; Burke, Bergquist ve Miguel, 2018: 786; Kumar, 2015: 30; Sandhu, 2020) ve bu sorun Türk tarımında da karşımıza çıkmaktadır (Duramaz ve Taş, 2018: 36; Koçtürk vd., 2013: 385). Tarımda kredi çoğunlukla makine alımı, işçilik, toprak ıslahı, tohum-gübre temininde kullanılmaktadır (Chandio, Jiang, Wei, Rehman ve Liu, 2017: 3). Ayrıca Türkiye’ de sulamaya ve yeni tarla alımına yönelik yatırımlar ve kişisel ihtiyaçlar tarımsal kredi kullanım nedenleri arasında gösterilmektedir (Küsek, Türker, Akdemir ve Hayran, 2017: 70). Ülkemizdeki tarım üreticilerinin çoğunluğunu sermaye eksikliği sıkıntısı çeken küçük-orta büyüklükteki çiftçilerin oluşturması, tarımda krediye olan ihtiyacı daha da artırmaktadır (Adanacıoğlu vd., 2017: 197).

Tarımsal üretim sürecinin etkinliğinin artırılması aşamasında gereken sektörün kredi ihtiyacı literatürde de çok sık vurgulanmıştır. Tarımsal kredilerin üretim faaliyetlerinin modernizasyonu için çok önemli olduğu (Saqib vd., 2016: 1061; Sandhu, 2020; Hayran ve Gül, 2018: 272), bununla birlikte verimin dolayısıyla üretimin artırılmasına katkılar sağladığı (Biradar, 2013: 45; Kızılaslan ve Adıgüzel, 2007: 416; Michael, Giroh, Polycarp ve Ashindo, 2018: 947; Onyiriuba, Okoro ve Ibe, 2020: 569) belki de en önemlisi, tarımın ve dolayısıyla ülke ekonomisinin gelişip büyümesinde önemli rol oynadığı ifade edilmektedir (Adanacıoğlu vd., 2017: 195; Güneş ve Movassaghi, 2017: 91; Miller ve Jones, 2010: 113).

Ülke ekonomisinin gelişimde de son derece önemli olan tarımın finansında çiftçilerin kurumsal (kayıtlı) kredi kaynaklarına ulaşabilmesi de aynı derecede önem arz etmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde kurumsal olmayan (kayıt dışı) kredi kaynaklarının halen ana kredi tedarikçisi olarak görünmesi de dikkate alınarak bankaların yeni uygulama ve politikalarla çiftçilere ulaşılabilir olması her iki taraf için de olumlu sonuç verecektir (Saqib vd., 2016: 1061; Wahid, 2013: 273). Bunu Sandhu’ nun (2020) çalışması, kayıtlı

kredi kullananların refah seviyesinde ve üretim kapasitelerinde yükselmeler olduğunu göstererek ortaya koymuş ve Sandhu bankaların çiftçileri daha iyi anlayarak yeni politika ve uygulamalar geliştirmesi gerektiğini belirtmiştir. Kumar (2015: 45,46) yine bulgularında, kayıtlı kredilerin daha yüksek tarımsal gelirle ilişkili olduğunu tespit etmiş ve bu kurumların daha esnek ürünlerle daha çok çiftçiye ulaşması gerektiğini vurgulamıştır.

Yabancı kaynak ihtiyacını kayıtlı ve kayıt dışı kredilerle karşılamaya çalışan tarım sektöründe, çoğunlukla faaliyetlerini yürütebilmek ve gelirlerini artırabilmek için dış kaynak ihtiyacı olan, özsermayeleri düşük üreticiler faaliyet göstermektedir. Bu nedenle üreticilerin ayakta kalabilmesi ve sürdürülebilir tarımsal üretimin sağlanabilmesi için; krediye erişimin yanı sıra hangi kredi kaynağından finansman sağlanacağına belirlenmesinde üreticilerin rasyonel seçimler mi yoksa farklı etkenlerden ötürü zorunlu seçimler mi yaptıkları da önem arz etmektedir. Öyle ki, özellikle kayıtlı kredi kaynaklarına erişimi sınırlı olan küçük üreticilerin tercihi olan kayıt dışı kaynaklardan temin edilen krediler (Saqib vd., 2016: 1061) tarım üreticilerinin işlerini terk etmelerine ve kırsaldan kente göçlere neden olarak tarımsal kalkınmayı olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Erdaş ve Oraman, 2016:238).

Literatürde ise kayıtlı kredi kullanımını artırıcı uygulamalara yönelik çalışmalardan ziyade tarımın finansmanında yabancı kaynak kullanım kararlarına etki eden faktörleri ortaya koyan (Chandio vd., 2017: 8; Erdal, 2012: 99; Kumar, 2015: 42; Michael vd., 2018: 951; Wahid, 2013: 274), tarımsal kredilerin üretime ve ekonomiye katkısını, sorunlarını inceleyen (Anthony, 2010; Anh vd., 2020; Duramaz ve Taş, 2018; Janvry ve Sadoulet, 2020; Onyiriuba vd., 2020) pek çok çalışmaya rastlamak mümkündür. Ancak özellikle tarımın finansmanında payı her geçen gün artan bankaların uygulamalarını geliştirmeye yönelik çok fazla çalışmaya rastlanılmamaktadır. Türkiye’ de son yıllarda ortaya çıkan tarımsal üretim açığıyla birlikte tarım sektörünün finansmanı daha çok önem kazanmış, neticesinde finansman alanındaki en önemli oyuncuların olan bankaların tarımsal kredilere yönelik faaliyet ve uygulamaları artmıştır (Duramaz ve Taş, 2018:40; Erdaş ve Oraman, 2016: 241; Güneş ve Movassaghi, 2017: 89,90; Koçtürk vd., 2013: 379) ve artmaya devam etmektedir.

Küreselleşmenin sonucu olarak sınırların ortadan kalkması bütün işletmeleri bir çok yönden etkilemekle birlikte özellikle rekabet avantajı olmayan işletmelerin sürdürülebilirliğini olumsuz yönde etkilemektedir (Duman ve Turan, 2018: 70). Piyasaya

güçlü bir çok firmanın girmesi mevcut rekabet koşullarını daha da yoğunlaştırmıştır. Yoğun rekabet koşulları işletmeleri ürün merkezli çalışmaktan ziyade müşteri merkezli çalışmaya itmiştir ve müşterileri tanımak, daha iyi ürün ve hizmet sunabilme noktasında son derece önemlidir (Xu, Yen, Lin ve Chou, 2002: 451). Çünkü rekabetin üstesinden gelebilmek için müşteri talep ve arzuları belirlenerek bu yönde faaliyet gösterilmelidir (Akın, 2019: 2743). Aynı zamanda uzun vadeli sağlam müşteri ilişkileri kurmak isteyen firmaların müşterileri için değer yaratması ve bunu müşterilerine ulaştırması gereklidir (Duman, Yücenurşen ve Apak, 2016: 60). Bu da ancak müşterilerin daha iyi tanınması yoluyla mümkün olabilmektedir.

Bankalar da aynı şekilde müşterilerini daha iyi anlayarak, sağlam müşteri ilişkileri kurmalıdır. Tarım sektöründeki pazar paylarını artırmak için, müşterilerin tercihleri çerçevesinde olumlu-olumsuz yönlerini belirleyerek daha cazip ürünler sunmalı, bu yönde düzenlemeler ve politikalar geliştirmelidir. Ayrıca sektörde daha aktif ve ulaşılabilir olmalı, uygun ödeme ve teminat şartlarıyla, düşük faizle, çiftçilere zamanında kaynak sunmalıdır (Güneş ve Movassaghi, 2017: 91). Bu sayede, bankaların da önemli katkısıyla tarımsal finans sisteminin gelişimi, hem yeni kredi kullanımlarında hem de kayıt dışı kredilerden kayıtlı kredilere geçişte fayda sağlayarak (Seven ve Tümen, 2020: 18) sektörün finansman sorununa olumlu yönde etki edecektir. Aynı zamanda bu durum çiftçilere de daha kolay, daha uygun ve daha düşük maliyetle kredi imkanı sağlayacaktır. Bu bilgiler ışığında bu çalışmada, sürdürülebilir tarım ve kıt kaynakların etkin kullanımına ve bankaların daha uygun ürünler ve etkili politikalar geliştirmesine katkı sağlayacağı düşüncesiyle, Aksaray ilinde banka kredisi kullanan çiftçilerin kredi kullanım amaçlarına göre tercihlerinde hangi faktörlerin belirleyici olduğunun incelenmesi amaçlanmaktadır.

Dört bölümden oluşan bu çalışmanın ilk bölümünde krediler hakkında genel bilgilere yer verilmiş ve kredi türleri açıklanmıştır. İkinci bölümde tarım sektörünün kendine özgü farklılıkları nedeniyle tarım kredileri ayrıca ele alınarak ülkemizdeki tarımsal kredi kaynakları incelenmiştir. Üçüncü bölümünde ise tercih kavramı ve tüketicilerin banka tercihini etkileyen faktörler banka segmenti bazında açıklanmıştır. Son bölümde, alan araştırmasına dair bilgiler verilerek yapılan analizler tablolar yardımıyla incelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

KREDİ

1.1. Kredinin Tanımı

Kredinin sözlük anlamı “borç ödemede güvenilir olma durumu”, “ödünç alınan veya verilen mal, para” olarak geçmektedir (Türk Dil Kurumu(TDK), 2021). Ödünç alma, borç verme eylemi milattan önce 1800’ li yıllardan günümüze kadar değişmeden gelmiş (Caouette, Altman, Narayanan ve Nimmo, 2008) olmakla birlikte kredinin kelime olarak kökeni 13. yüzyılın başlarında kullanılmaya başlanan ve inanmak anlamına gelen latince “credere” nin inanırım anlamında “credo” olarak kullanılmasından gelmektedir (Online Etymology Dictionary, 2021). Kelime kökeninden de anlaşılacağı üzere kredi güvene ve inanca dayanmaktadır. Halk arasında kredi denilince, karşıdaki kişiye güvenilerek, bedeli belirli bir süre sonra alınmak üzere verilen mal, hizmet ya da geri alınmak üzere borç verilen para, kıymet anlaşılmaktadır. Buradan hareketle kredi, belirlenen bir tarihte geri ödeme sözüyle başkalarına ait fon ve/veya kapitali edinebilme yeteneğidir (Pandey, 2008:3).

Kredinin genel olarak tanımı, önceden belirlenen süre sonunda ve koşullarda geri ödenmek şartıyla başka bir şahsa satın alma gücünün devredilmesi ya da sağlanmasıdır (Parasız, 2000:203). Satın alma gücü, para gibi maddi bir varlığın teminiyle doğrudan sağlanabileceği gibi kefalet, garanti ve benzeri (vb.) yollarla dolaylı olarak da sağlanabilmektedir. Bir başka tanıma göre ise kredi, bir kişiye bedeli daha sonra alınmak üzere satılan mal/ hizmet, verilen borç para ya da kişinin satın alacağı mala/hizmete kefil olunması veya garanti verilmesidir (Targan, 1995:1).

Ekonomik faaliyetlerin çoğalması ve çeşitlenmesi ile birlikte, kredi işlemlerinin düzenli ve sağlıklı yürütülebileceği bir sisteme ve bunu gerçekleştirecek kişi ya da kurumlara gereksinim ortaya çıkmıştır. Bu gereksinim günümüzde finansal sistem içerisinde yer alan finansal kuruluşlar ve özellikle de bankalarca karşılanmaktadır (Parasız, 2000:204).

Asırlardır bir güven işi olarak kabul edilen bankacılık açısından krediyi, Parasız (2000:203); bankaların kendi iç prosedürlerine göre yapacakları değerlendirmelere bağlı olarak, kaynakları dahilinde, yasaları da göz önüne alarak gerçek ya da tüzel kişilere teminatlı yada teminatsız olarak garanti, para veya kefalet şeklinde sunduğu olanak olarak tanımlamıştır. Tanımdan da anlaşılacağı üzere günümüz bankacılığında kredi uygulaması güven ilişkisinin yanı sıra farklı unsurları kapsayacak şekilde daha kapsamlı ele alınmaktadır (Delikanlı, 2010:7). Bankacılığın ve sistemin getirdiği bu unsurlar, bankaların sermaye büyüklüğü, BASEL kriterleri, Türk Lirası ve yabancı para pozisyonu, topladığı mevduatların büyüklüğü, genişletici ve daraltıcı para politikaları (munzam karşılık oranları gibi) olarak sıralanabilecektir.

Bankacılık kanununa göre, bankalarca verilen her türlü nakdi ve gayri nakdi kredilerin yanı sıra herhangi bir şekilde ve surette verilen ödünçler, vadeli satışlardan ve ters repo işlemlerinden doğan alacaklar, üstlenilen riskler ve satın alınan sermaye piyasası araçları kredi olarak kabul edilmektedir (5411 sayılı Bankacılık Kanunu Madde 48).

Yapılan tanımlara bakıldığında kredinin; sahip olunan bir kaynağın, fonun, hakkın, itibarın belirli bir süre ile sınırlı olmak kaydıyla, teminatlı ya da sadece güvene dayalı olarak, başka bir kişi ya da kurumun kullanımına sunulması olarak ifade edilmesi mümkündür. Kullanıma sunulan farklı kredi türlerine, krediye ihtiyaç duyanların uygun maliyet, miktar ve zamanda düşük masraflarla ulaşabilmesi, yeterli kefalet ve ipotekleri verebilmesi, finansal kuruluşlarla kuralacak güvene dayalı, sağlıklı ilişkinin geniş bir ürün yelpazesinde tarafların karşılıklı fayda sağlamasına olanak verebilecektir.

1.2. Kredinin Yararları

Gelişen teknoloji ve küreselleşmenin getirdiği rekabet ortamında işletmeler hayatta kalabilmek için daha yüksek maliyetli yatırımlara ihtiyaç duymakta ve genellikle bunu sınırlı olan özkaynakları ile karşılayamadıkları noktada yabancı kaynağa, fona yani krediye ihtiyaç duymaktadır. Bu fon ihtiyacını bireysel tasarruflar münferit olarak karşılayamacağı için bu tasarruflar kredi kuruluşlarınca bir araya getirilerek yatırımlara kanalize edilmektedir. Bu sayede, atıl kalan fonlar ihtiyaç sahiplerine aktararak kaynakların daha etkin kullanımı sağlanmaktadır (Özcan, 2019:12). Krediye ihtiyaç duyan kişiye ya da kuruma istediği miktarda, vadede ve zamanında krediye kolayca ulaşma imkanı sağladığı için, kredi kuruluşları fon açığı olanlar ile fon fazlası olanlar arasında fon aktarımının

sağlıklı bir şekilde transferine ilişkin güven sistemini kurmaktadır. Burada fon fazlası olan kredi kuruluşlarını bilmekte ve gelir elde etmektedir. Fon kullanıcıları fonun kaynağını bilmemekle birlikte belirli bir vade sonunda ödemek üzere maliyetine katlanarak fon transferini gerçekleştirmektedir.

Mevcut ve yeni işletmelerin yatırımlarının kaynağı olarak krediler ve bu fonları bir araya getirip ilgililere sunan kredi kuruluşları üretimin aksamaması ve süreklilik kazanabilmesi için hayati önem taşımaktadır. Bu bağlamda kredinin ülkelerin kalkınmasında ve ekonomilerin büyümesinde hızlandırıcı etkisi olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır (Şenel, 2020:811).

Kredilerin ekonomilerdeki işlevleri (Talan, 2001:243, Usuş, 2016: 7-9):

- Krediler; kullanılmayan ve atıl durumda olan tasarrufları ihtiyaç sahiplerine ulaştırarak, bu kişi ve kurumlara gelecekte kazanacakları geliri bugünden harcama imkanı sunmakta ve bu yolla hem tasarrufların atıl kalmasını önlemekte hem de mal ve hizmetlerin tüketimine olumlu etki etmektedir.
- Kredi, büyüme ve karlılığı artırma çabası içerisindeki kişi ve işletmelere, özkaynakları yeterli olmasa dahi faaliyetlerini ve yatırımlarını hızlı bir şekilde gerçekleştirme imkanı sağlar. Bu ekonomiyi hızlandırmakta aynı zamanda milli geliri ve istihdamı artırmaktadır.
- Kredi bu işlevlerinin yanı sıra bir tedavül aracıdır, ticarete nakit para kullanımını azaltarak ticari faaliyetleri hızlandırmaktadır.
- Finansal sistem ile fon fazlası olanlara ve kredi kuruluşlarına gelecekte daha fazla gelir sağlama imkanı sağlanmaktadır.

1.3. Kredinin Unsurları

Mali piyasalarda kullanılan tüm kredilerde dört ana unsur söz konusudur. Bu unsurlardan olmadan krediden söz etmek mümkün olmayacaktır.

Zaman: Kredi için yapılan tanımların genelinde zaman unsuru vurgulanmaktadır. Kredi ilişkisinin belirli bir süre sonunda sona ermesi gerekmektedir. Borç alınan anapara faizi/karpayı/rantı ile belirli bir süre sonra iade edilmelidir. Kredinin konusu kefalet veya benzeri bir olanak ise, belirlenen süre sonunda bu olanak sona erecektir. Kredilerin vadesi olmak zorundadır ve kredilerin vadesi uzadıkça riskinin arttığı da unutulmaması gereken

bir husustur (Ceran, Bezirci, Ay ve Öztürk, 2018:220). Kredi kuruluşları fon açığı olan kişi ve kuruluşların nakit akışlarına uygun vade imkanı sunarak borcun vadesinde ödenmesini sağlayabilmektedir.

Güven: Kredilerin belirli bir zaman sonunda geri ödenmesi şarttır. Kredi veren kurumlar borçlunun belirlenen süre sonunda krediyi geri ödeyeceğine güvenerek bu eylemde bulunmaktadır. Güven unsuru, krediyi kullanan kişinin, kredi veren nezdindeki saygınlığıdır (Şakar, 2015:4) ve kredinin en önemli unsuru sayılabilir. Güvenin yeterli görülmediği hallerde kredi kullandırılmaz veya güven unsurunu artırmaya yönelik ilave teminatlar talep edilebilir.

Risk: Geri ödeneceği varsayılarak verilen kredinin zamanında ödenmeme olasılığı risk unsurunu oluşturmaktadır (Ceran, Bezirci, Ay ve Öztürk, 2018:220). Bir başka deyişle kredi verildikten sonra ortaya çıkabilecek ve kredinin zamanında geri ödenme olasılığını azaltıcı nitelikteki her türlü neden risk olarak kabul edilir ve her kredinin riski vardır. Güven unsurunda olduğu gibi, kredi kullandıran taraf olası riski azaltmaya yönelik ilave teminatlar talep edebilir.

Gelir: Kredi veren kurumlar, tasarruflarına aracılık ettikleri kişi ve kuruluşlara karşı yükümlülükleri yerine getirebilmek ve aynı zamanda varlıklarını sürdürebilmek için gelir elde etmek zorundadır (Şakar, 2015:4). Bu geliri verdikleri kredilerden aldıkları belirli oranlardaki faiz ve komisyonlarla sağlarlar.

1.4. Kredi Türleri

Ekonomilerde, çok sayıda resmi veya resmi olmayan kişi ve kuruluşlarca farklı şekillerde ve yapılarda kredi kullandırımı yapılabilmektedir. Buna bağlı olarak kredi türleri, kesin sınırları olmamakla birlikte farklı kriterlere bağlı olarak değişik başlıklar altında sınıflandırılmaktadır.

Ülkemizdeki kredi kullandırmalarında bankaların payı oldukça yüksektir. 2021 yılı Ocak ayı itibariyle toplam 3.711 milyar TL nakdi kredinin 3.598 milyar TL' si bankalar tarafından kullandırılmıştır (Türkiye Bankalar Risk Merkezi, 2021). Kayıtlı kredi hacminin neredeyse tamamının banka kaynaklı olması nedeniyle kredilerin sınıflandırılması daha çok bankacılık açısından yapılmaktadır. Buna bağlı olarak yapılan kredilerin sınıflandırılması Tablo.1' de gösterilmiştir (Parasız, 2000:207, Aydemir, 2004:126, Şenel, 2020:812).

Tablo 1. Kredilerin Sınıflandırılması

Sınıflandırma	Krediler
Nitelik Açısından	*Nakdi Krediler *Gayrinakdi Krediler
Vade Açısından	*Kısa Vadeli Krediler *Orta Vadeli Krediler *Uzun Vadeli Krediler
Veriliş Amacı Açısından	*Yatırım Kredileri *Donanım Kredileri *İşletme Kredileri *Tüketim Kredileri
Teminat Açısından	*Teminatl ı Krediler *Teminatsız Krediler
İzin Açısından	*Şube Yetkili Krediler *Otorize Krediler
Sektör/İş Kolu Açısından	*Ticari Krediler *Sanayi Kredileri *İhracat-İthalat Kredileri *Tarım Kredileri *...

Tablo 1’ de belirtilen sınıflandırmaların yanı sıra kredilerde; kamu-özel sektör, Türk Lirası-yabancı para, kurumsal-bireysel vb. farklı sınıflandırmalar da yapılabilmekte ve bir kredi birden fazla kredi sınıfına dahil olabilmektedir. Kredi türleri sınıflandırmasında son yıllarda tarım kredileri de, bankaların uzmanlaşması ile müşteri portföyünü, kredi hacmini ve kârlılığını geliştirme amacıyla, güncel olarak yer almaya başlamıştır.

1.4.1. Nitelik Açısından Krediler

Krediler her ne kadar değişik kriterlere göre sınıflandırılırsa da kredilerin nitelikleri dikkate alınarak yapılan ayırım, ana/asıl sınıflandırma olarak kabul edilebilir. Niteliğine göre krediler, nakdi ve gayrinakdi olarak iki grupta sınıflandırılmaktadır (Babuşcu ve Hazar, 2016:147) ve yapılan diğer sınıflandırmalardaki tüm kredi türleri aslında ya nakdi ya da gayrinakdi bir kredidir.

Nakdi krediler: Uygulamada çok fazla türde ve isimde nakdi kredi olmakla birlikte faiz ve komisyon geliri elde etmek amacıyla direkt olarak ödünç para verilmesidir.

Gayrinakdi krediler: Bu tür kredilerde paradan ziyade belirli bir komisyon ya da ücret karşılığında kredi verenin saygınlığı ödünç verilmektedir. Yani herhangi bir yükümlülüğün

yerine getirilmesinde kredi kullanan lehine garanti verilerek bir anlamda yükümlüğün yerine getirileceğine kefil olunmaktadır (Parasız, 2000:207). Teminat mektupları, aval kredileri, akreditifler bu tür kredilerden bazılarıdır.

1.4.2. Vade Açısından Krediler

Belirli bir zaman sonra geri ödenmek üzere verilen krediler, ödeme sürelerine göre; kısa vadeli, orta vadeli ve uzun vadeli krediler olarak sınıflandırılmaktadır.

Kısa vadeli krediler, 18 aya kadar vadeli kullandırılan kredilerdir.

Orta vadeli krediler, 18 ay ila 5 yıl arası vadede kullandırılan kredilerdir.

Uzun vadeli krediler ise 5 yıldan daha uzun vadede kullandırılan kredilerdir (Parasız, 2000:207)

Bazı kredi türleri (Borçlu cari hesap (BCH), gün içi işlem kredisi vb.) dışında kalan krediler genellikle ihtiyaca göre kısa ve orta vadeli olarak kullandırılabilir. Uzun vadeli kredilere ise konut kredileri ve yatırım kredileri örnek verilebilir. Ayrıca yasa koyucu tarafından bazı kredi türlerinin vadeleri sınırlandırılabilir. Örneğin 04.09.2020 tarihinde Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu (BDDK), 9131 sayılı kurul kararı ile tüketici kredilerinin vade sınırını 60 aydan 36 aya indirmiştir (BDDK, 2020).

1.4.3. Veriliş Amacı Açısından Krediler

Veriliş amacı açısından krediler dört farklı başlık altında ele alınabilir. Kredi kullanımının hangi amaçla, ne için kullanılacağına göre sınıflandırılmaktadır.

Yatırım kredileri: Yeni kurulan işletmelerin kuruluşundaki bina, makine, tesis gibi sabit varlık yatırımlarının finansmanı amacıyla kullandırılan uzun vadeli kredilerdir (Sarı, 2020:16).

Donanım Kredileri: Mevcut işletmelerin sabit varlıklarının yenilenmesi ve modernizasyonu için veya kapasite artırımı gibi genişletilmesi için kullandırılan kısa, orta ve uzun vadeli kredilerdir.

İşletme Kredileri: İşletmelerin faaliyetlerini yürütebilmeleri için ihtiyaçları olan çalışma sermayesi noksanını tamamlamak amacıyla kullanılan kısa ve orta vadeli kredilerdir (Parasız, 2000:207). İşletmelerce en çok kullanılan kredi türü işletme kredileridir.

Tüketim kredileri: Gerçek kişilerin gündelik yaşantılarında yaptıkları ticari olmayan (Babuşcu ve Hazar, 2016:154) her türlü tüketimlerinin finansmanı amacıyla kullanılan kısa ve orta vadeli kredilerdir. Kapsamı oldukça geniştir; fatura ödeme kredisi olabileceği gibi taşıt alım kredisi olarak da karşımıza çıkabilmektedir.

1.4.4. Teminat Açısından Krediler

Teminatları açısından krediler teminatsız ve teminatlı krediler olarak ikiye ayrılmaktadır (Babuşcu ve Hazar, 2016:148).

Teminatsız krediler: Açık kredi olarak da adlandırılmaktadır ve herhangi bir teminat aranmaksızın sadece kredi talep edenin imzası alınıp, onun borcunu ödeyeceğine güvenilerek kullanılan kredilerdir.

Teminatlı krediler: Teminatsız kredilerin aksine bu tür kredilerde, sadece kredi talep edenin imzası yeterli görülmemekte ilave olarak maddi ve/veya şahsi teminatlar alınmaktadır. Sadece şahsi teminat (kefalet) veya maddi teminat (ipotek-rehin-alacak temlik vb.) ya da her iki tür teminat birden talep edilebilmektedir.

Bazı özellikli krediler dışındaki (taşıt-konut-çek iskonto kredileri vb.) kredi türlerinin çoğunluğu, kredi veren kuruluşun değerlendirmeleri sonucunda teminatlı ya da teminatsız kullanılabilir.

1.4.5. İzin Açısından Krediler

Özellikle şube organizasyonlu bankalar gibi şubeleri aracılığıyla kredi kullandırımı yapan kuruluşlarda, belirli bir tutara kadar, başka bir makamın iznine gereksinim duyulmadan şubelere kredi kullandırım yetkisi verilmektedir. Bu yetkiler dahilinde şube yönetiminin insiyatifi dahilinde kullanılan krediler **şube yetkili kredi**, şube yetkisini aşan ve üst birimlerce onaylanarak kullanılan krediler **otorize yetkili kredi** olarak sınıflandırılmaktadır (Babuşcu ve Hazar, 2016:149). Bu bağlamda kredi kullandırım yetkileri belirli bir tutarla sınırlandırıldığından tutarına göre krediler olarak da sınıflandırılması mümkündür.

1.4.6. Sektör / İşkolu Açısından Krediler:

İşkolu açısından kullanılan krediler, kredi kullanan işletmelerin faaliyet gösterdikleri sektöre göre çok fazla sayıda gruplara (enerji, imalat, turizm, hizmet, madencilik vb...) ayrılabilir (Parasız, 2000:207). Bu bölümde uygulamada nispeten daha çok kullanılan dört tür kredi kısaca açıklanmıştır.

Ticari krediler: İşletmelerin ticari faaliyetlerinden ötürü ortaya çıkan finansman ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla kullanılan kredilerdir.

Sanayi kredileri: Sanayi sektöründe faaliyet gösteren işletmelere daha çok yatırımların finansmanı için kullanılan kredilerdir.

İhracat-İthalat kredileri: İhracat ya da ithalat yapan işletmelere bu faaliyetleri desteklemek, finanse etmek amacıyla kullanılan kredilerdir.

Tarım kredileri: Tarım sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin ve çiftçilerin üretime yönelik her türlü ihtiyaçlarının (yatırım, donanım, girdi) finansmanı amacıyla kullanılan kredilerdir.

İklim değişiklikleri, kuraklık, nüfus artışı, tarım arazilerinin yerleşime açılması ve tarıma dayalı sektörlerdeki büyümeye bağlı olarak ülkelerin gıda ihtiyacını karşılayabilmesi için sürdürülebilir tarım açısından optimal finansman kaynaklarına “tarım yatırımcısının” en hızlı, kolay ve düşük maliyetle ulaşımının sağlanması gerekmektedir.

Diğer yandan tarım sektörü bazı özelliklerinden dolayı diğer sektörlerden ayrılmaktadır. Örneğin sektörün çalışma sermayesi devir hızı düşüktür (Özçelik vd., 2005:3); maliyetler belirli bir dönemde yoğun şekilde ortaya çıkmakta ancak genellikle uzun bir dönem sonra ürün/mahsul elde edilerek gelire dönüşebilmektedir. Bunun yanı sıra üretime doğrudan etki eden; iklim şartları, doğal afetler, verimlilik gibi etkenler ve mamul piyasasındaki dalgalanmalar sektöre has özelliklerden bazılarıdır.

Bu özellikleri nedeniyle tarım kredilerinin diğer kredi türlerinden ayrı olarak ele alınması gereklidir ki tarım kredisi kullandıran bankalarda ayrıca tarım bankacılığı bölümlerini açmışlardır.

Bu aşamaya kadar kredi ve türleri hakkında genel bilgiler verilmeye çalışılmıştır. İkinci bölümde tarım kredileri ve bu kredilere yönelik faaliyet gösteren kurumlar anlatılmaya çalışılacaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

TARIM KREDİLERİ

2.1. Tarım Kredilerinin Tanımı, Yararları ve Gereksinim Nedenleri

Yirmi birinci yüzyılda, sağlıklı ve yetersiz beslenmenin insan sağlığı ve buna bağlı olarak sağlık harcamaları üzerindeki olumsuz etkisi nedeniyle tarım sektörü tüm dünyada stratejik bir sektör haline gelmiştir (Duman, Özpeynirci ve İçerli, 2012:159). Bunun sonucu olarak tarıma verilen önem daha da artmış, sürdürülebilir tarımsal üretimi sağlama ve toplam üretimi artırma çabaları hız kazanmıştır. Toplam üretimi ve ürün verimini artırmaya yönelik yeni yöntemlerin ve teknolojilerin geliştirilmesi sektörün finansman ihtiyacını önemli ölçüde artırmıştır (Bülbül, 2006:11). Tarım sektörünün sürekli artan finansman ihtiyaçlarının karşılanmasında ise tarım kredileri önemli bir rol oynamaya başlamıştır. Tarım sektöründe özellikle gelirin belirli dönemlerde elde edilmesine rağmen giderlerin geniş bir zamana yayılması ve buna karşılık çiftçi birikimlerinin yetersizliği, ayrıca modern tarım teknolojilerinin yoğun sermaye gerektirmesi nedeniyle ortaya çıkan finansman ihtiyacı tarım kredileri ile karşılanmaktadır (Pandey, 2008:5).

Tarım kredisi, tarım işletmelerinin faaliyetlerini sürdürebilmek ya da genişletebilmek amacıyla gerek üretim girdisi ve ekipman gerekse sabit varlık alımına yönelik kayıtlı veya kayıt dışı yollardan edindiği her türlü yabancı kaynak olarak tanımlanabilir. Bir başka anlatımla tarımsal kredi, tarım üreticilerinin bankalar, tarım kredi kooperatifleri, tarımsal alet ve ekipman tedarikçileri ve farklı kaynaklardan mali açıdan zorda kaldıklarında ya da yatırım ihtiyaçlarında kullanabildikleri finansman aracıdır (Özsoy, 2016:11).

Tanımlardan da anlaşılacağı üzere, tarım sektörünün finansman ihtiyacını karşılayan tarım kredileri, çiftçilerin modern tarım imkanlarından faydalanabilmesine ve ihtiyaçları olan girdileri daha uygun yolla edinmelerine olanak sağlayarak toplam üretimin ve verimin artırılmasında etkili bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır (Foltz, 1998). Tarım kredileri, gelişmekte olan ülkelerde kırsal kesimin gelişmesinde ve kalkınmasında önemli bir rol

üstlenmektedir. Zamanında ve yeterli miktarda sağlanan kredi, verimi ve üreticilerin refah düzeyini artırarak tarım sektörünün kalkınmasına dolayısıyla tüm ekonominin kalkınmasına önemli katkı sağlar. Bu yolla kırsal kesimin gelir ve refah düzeyini artırırken aynı zamanda toplumda sosyal adalet ve eşitliğin sağlanması açısından önemli bir araç olarak karşımıza çıkar (Khan, Tewari ve Shukla, 2007:227).

Tarım sektörünün gelişimi, özellikle projeye dayalı, üretimi artırmayı hedefleyen amaçları gerçekleştirmeye yönelik tarım kredilerinin desteğiyle mümkün olabilecektir. Tarım kredisi kullanan tarım işletmelerinin nihai amacı, üretecekleri toplam tarımsal mahsülü artırarak daha çok kâr elde etmektedir. Yani toprağa ve hayvana bağlı olarak bitkisel ve hayvansal üründen maksimum fayda elde etmek için faaliyetlerini yürütürler. Tarımsal mahsül üretiminin diğer sektörlerle göre farklılık göstermesi nedeniyle tarım işletmelerinin kredilendirilmesinde dikkate alınması gereken sektöre has bazı özellikleri vardır. Bunlar dört başlık altında toplanabilir (Bülbül, 2006:52-56):

- Tarımda üretimin doğal koşullara bağlı olması: Kullanılan kredi gelecekte elde edilecek gelirle geri ödeneceğinden, üretimin doğal koşullara bağlı olması önemli bir husustur. Doğal koşulların üretim miktarına etkisi ve üretim süresinin uzunluğu risk ve belirsizliklere neden olabilecektir. Gerek tarımsal gerekse hayvansal ürünlerin hava, su, hastalık, yetersiz bakım gibi bir çok etkene bağlı olarak verimi değişmektedir.
- Üretim faktörlerinde arazinin nispeten fazla olması: Tarımsal üretim daha çok sahip olunan toprağa bağlıdır. Toprak edinimine yönelik olası kredi ihtiyaçlarındaki vade uzunluğu ve ödeme dönemlerinin farklılığı sektöre özel uygulama gereksinimini ortaya çıkartmaktadır.
- Tarım işletmelerinin küçük ve dağınık üreticilerden oluşması: Tarım işletmelerinin küçük olması kullandırılacak kredi miktarını sınırlamaktadır, bu ise kullandırım aşamasındaki kredi masraflarının nispeten fazla çıkmasına neden olmaktadır. Ayrıca işletmelerin dağınık olması, kredilerin pazarlanması ve kontrolünü zorlaştırmaktadır.
- İşletmecilerin kişisel özellikleri ve eğitimleri: Tarım üreticileri kredi işlemleri ile yakın zamanda tanışmıştır ve eğitim düzeyleri genel olarak düşüktür. Bu nedenle üreticiler kredi kullanım aşamalarında objektif değerlendirme yapmada sıkıntı yaşayabilmektedir.

Tarım sektörünün kendine özgü özellikleri nedeniyle, tarım işletmelerinin krediye gereksinim duyma nedenleri de farklılık göstermektedir. Tarım işletmelerinin kredi gereksinim nedenleri sıralanmıştır (Özçelik, Güneş ve Artukoğlu, 2005:3).

- Tarım işletmelerinin çoğunluğunun özkaynakları yetersiz küçük ve orta çaptaki işletmelerden oluşması dış kaynak ihtiyacını ortaya çıkarmaktadır ve bu ihtiyaç genellikle tarım kredileri ile karşılanmaktadır.
- Tarımda mahsul uzun ve zorlu bir sürecin sonunda elde edilebilmekte / edilememekte ve üreticinin sürekli ve düzenli olarak bir çok girdiyi finanse etmesi gerekmektedir. Bu süreçte üreticilerin sermayesi yetersiz kalabilmekte ve bu nedenle tarım kredilerine başvurulmaktadır.
- Tarımda üretimin doğal koşullara bağlı olması nedeniyle, kuraklık ve hastalık gibi olası riskler de kredi gereksinimine neden olabilmektedir.
- Gelişen teknoloji ile birlikte modern tarım imkanlarından faydalanmak isteyen üreticilerin çoğunlukla özkaynakları yetersiz kalmakta ve bunun için tarım kredilerine başvurmaktadır.
- Tarım ürünlerinin arzına bağlı olarak oluşan mevsimsel fiyat dalgalanmaları beklenen gelir noktasında üreticiyi olumsuz etkileyebilmekte ve kredi ihtiyacı ortaya çıkabilmektedir.

Günümüzde tarım işletmelerinin kredi gereksinimi her geçen gün daha da artmaktadır. Tarım üreticilerinin tasarruf düzeyinin sınırlı olması, özkaynak birikiminin yavaş olmasına neden olmakta (Erdaş, 2012:56) ve bu durum tarımsal kredi ihtiyacının gün geçtikçe artmasında en önemli etken olarak karşımıza çıkmaktadır (Küsek vd., 2017: 70). Ayrıca, yeterli özkaynağa sahip olunmadığı halde, küreselleşmenin etkisiyle tarımın daha çok ticari amaçla üretime yönelmesi ve tarımsal ürünlerin çeşitlenmesi tarım kredilerine olan ihtiyacı artırmaktadır (Khan vd., 2007:228). Özellikle son 30 yılda, makine ve hibrit tohum, kimyasal gübre, ilaç vb. girdilerin kullanımının yoğun olarak artması tarımsal kredi ihtiyacını artıran diğer bir etkidir (Bashir, Mehmood ve Hassan, 2010:405).

2.2. Tarım Kredisinin Kullanım Amaçları

Çiftçilerin tarımsal kredi ihtiyacı üzerinde, sermaye yetersizliği, komşu/rakip çiftçilerin yatırımları, kişisel ihtiyaçlar, tarımsal makine ve ekipmanlarının yetersizliği ve/veya

modernizasyonu, büyüme isteği, ölçek ekonomisinden yararlanma, inançları vb. bir çok rasyonel ve irrasyonel faktörler ekili olabilmektedir.

Tarımsal kredi kullanma amacı, tarım işletmesinin büyüklüğüne ve üretimine göre değişmekle birlikte, genellikle tohum, gübre, küçük/ büyükbaş hayvan alımı, yem alımı gibi girdileri ve tüketim harcamalarını karşılamak amacıyla kullanılmaktadır. Bunlara ilaveten; işin büyütülmesi, sulama sistemlerine yatırım yapılması, mahsulün pazarlanması (Küsek vd., 2017: 70), yeni teknolojilere yatırım yapılması ve mahsul satışının en uygun zamana denk getirilebilmesi gibi amaçlarla da kredi kullanılmaktadır (Janvry ve Sadoulet, 2020:5). Ayrıca üretim hacmine bağlı olarak yoğun işgücü gerektiren işletmelerde işçilik giderlerini karşılamak amacıyla da kredi kullanılabilmektedir. Sınırlı olmakla birlikte tarım kredilerinin edinim amaçları dışında bireysel tercihlere bağlı olarak kullanımı ile suistimaller söz konusu olabilmektedir. Bunun temelinde tarım kredilerinin diğer kredilere göre vade, maliyet ve ödeme kolaylıkları açısından daha avantajlı olması yatmaktadır. Bu durum sıkı bir bağımsız denetimi zorunlu hale getirmektedir.

Bu bilgiler ışığında tarım işletmelerinin kredi kullanım amaçları başlıklar halinde şöyle sıralanabilir (Bülbül, 2006:50; Özçelik vd., 2005:4).

- İşletmeyi büyültmeye ve genişletmeye yönelik toprak, yapı ve tesis edinilmesi: Yeni toprak edimi, sulama yatırımları, hayvancılık tesisleri ve depolama tesislerinin yapımı vb. yatırımların yüklü miktarda sermaye gereksinimi vardır. Üreticiler bu tür yatırımları genellikle kredilerle karşılayabilmektedir.
- İşletmeye çalışma sermayesi sağlanması: Tarım işletmelerinin üretim faaliyetlerine devam edebilmesi için ihtiyacı olan girdileri, sulama vb. faaliyetlerdeki giderleri, işçilik giderlerini karşılaması gerekmektedir.
- Üretim şartlarını iyileştirilerek verimin artırılması: Üreticiler; toprak ıslahı, hayvancılık şartlarının iyileştirilmesi vb. yollarla ürün verimini artırmaya yönelik girişimlerini kredilerle karşılayabilmektedir.
- Ürünlerin pazarlanması: Özellikle hasat dönemlerinde fiyatların düşük seviyede olması üreticilerin gelirinin düşük kalmasına neden olmaktadır. Giderlerini karşılayacak yeterli kaynağı olmayan, acil gelire ihtiyacı olan üretici bu dönemde mahsulünü ucuz satmak zorunda kalmaktadır.

- Girdi maliyetlerinin düşürülmesi: Krediyle finansman ihtiyacını karşılayan üretici, istediği yerden, istediği zamanda, istediği şartlarda ihtiyacı olan girdileri temin ederek maliyetleri aşağıya çekebilecektir.
- Üreticilerin geçiminin sağlanması: Tarım işletmelerinin çoğunluğunun tek geçim kaynağı çiftçiliktir. Bu nedenle mahsul elde edilene kadar geçen zamanda kişisel harcamalarını ve ailesinin geçimine yönelik olan harcamaları finanse etmesi gerekmektedir.
- Makine ve ekipman temini: Gelişen teknoloji ile birlikte modern tarım imkanlarından faydalanabilmek için gereken ekipmanların maliyetlerinin yüksek olması kredi gereksinimine neden olmaktadır.

Çoğunlukla işletme dışı kaynağa bağımlı olarak üretim yapmakta olan tarım işletmelerinin amacı kâr elde ederek yaşamını sürdürmektir. Tüm sektörlerde olduğu gibi tarım işletmelerinin de kâr elde edebilmesi, yeterli düzeyde ve karmada üretim unsurlarına sahip olunmasına bağlıdır (Bülbül, 2006:10). Bu nedenle tarım kredileri, tarım işletmelerinin kârlı bir şekilde faaliyetlerini sürdürebilmeleri için son derece önemlidir.

2.3. Tarımsal Kredi Kaynakları

Modern tarım için zorunlu olan ekipmanları ve üretim sürecindeki girdileri özkaynaklarıyla karşılayamayan çiftçiler dış kaynaklardan finansman sağlayarak işlerini sürdürebilmek için farklı alternatiflere başvurmaktadır. Bunlar bankalar, kredi kooperatifleri gibi resmi kuruluşların yanı sıra tefeci, eş-dost-akraba ve tüccarlar gibi resmi olmayan kaynaklar olarak karşımıza çıkmaktadır (Güneş ve Movassaghi, 2017: 85). Bu kaynakları Kızılaslan ve Adıgüzel (2007: 409) kurumsallaşmış ve kurumsallaşmamış kredi kaynakları olarak isimlendirirken, Küsek vd. (2017: 70), Erdaş ve Oraman (2016: 237) organize olmuş ve organize olmamış kredi kaynakları şeklinde adlandırmıştır. Tarımsal krediler, kredi kullanımının resmi sistemde görünme durumuna göre kayıtlı ve kayıt dışı krediler olarak da adlandırılabilir.

Gelişmiş ülkelerde tarım üreticileri yabancı kaynak ihtiyaçlarını kayıtlı kredi kaynaklarından sağlarken, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde ise daha çok kayıt dışı kredi kaynakları tercih edilmektedir (Taşkıran ve Özudoğru, 2010:162). Diğer yandan çiftçilerin tarımsal kuruluşlara üye olmaları ve giderlerindeki artış kayıtlı kredi kullanımını artırmaktadır (Erdaş ve Oraman, 2016: 237).

2.3.1. Kayıt Dışı Krediler

Kayıt dışı tarım kredileri, akraba, tanıdık, tacir ve tefecilerden sağlanan (Saqib vd., 2016: 1061); belirgin bir kurala ve sisteme bağlı olmadan, genellikle teminatsız, doğrudan para/mal sahibi tarafından verilen ve kullanıcısına çok fayda sağlamayan kredilerdir (Wahid, 2013: 273). Bu bağlamda kayıt dışı tarım kredisi, asıl faaliyeti kredi vermek olmayan gerçek kişilerden sağlanan tarımsal krediler olarak ifade edilebilecektir. Her ne kadar kayıt dışı kredi kaynaklarından sağlanan finansman miktarı tam olarak bilinemesede, Wahid' e (2013, 273) göre gelişmekte olan ülkelerde resmi olmayan (kayıt dışı) kredi kaynakları halen tarım sektörünün ana kredi tedarikçisi olarak görünmektedir.

Kayıt dışı kredilerde, borçlanmanın kolay olması, teminat gereksiniminin, kural ve formalitelerin olmaması çiftçileri bu tip kredilere yönlendirmektedir (Wahid, 2013: 273; Adıgüzel, 2006). Aynı zamanda bazı çiftçiler bankalara güvenmedikleri veya kredi kullanımına ilişkin şartları sağlayamadıkları için kayıt dışını tercih edebilmektedir.

Kayıt dışı kredi kaynakları için genel bir sınıflandırma yapılmasa da, kullanılan kişi, kullanım şekli ve kredi alana maliyeti dikkate alınarak üçe ayrılabilir (Özçelik vd., 2005:7; Koçtürk vd., 2013: 384; Saqib vd., 2016: 1061; Küsek vd., 2017: 70).

- Tanıdık, akraba kredileri: Bu yolla sağlanan kredilerde herhangi bir faiz ödemesi ve teminat söz konusu olmamaktadır. Yakın arkadaş, akraba, komşu gibi, üreticinin yakın çevresindeki kişilere başvurarak doğrudan para veya altın vb. kıymet olarak edindiği borçlardır. Borç veren açısından burada esas olan bir menfaat sağlamaktan ziyade, tanıdığa yardımcı olmaktır.
- Esnaf, tacir(satıcı) kredileri: Bu krediler, üreticinin alışverişte bulunduğu esnaftan her türlü ihtiyacını borçlanarak satın almasına dayanmaktadır. Genellikle teminatsız olarak borçlanılmakta, borcun miktarına ve/veya borçlanan kişiye göre bazı durumlarda satıcı teminat isteyebilmektedir. Kredi veren satıcı açısından yeni müşteri edinme, mevcut müşteriyi kaybetmeme fonksiyonu vardır. Ayrıca çoğu esnaf bu tür vadeli satışları için satış fiyatına vade farkı ilave etmektedir.
- Tefeci kredileri: Halk arasında tefeci olarak adlandırılan kişilerden, farklı isim ve şekildeki uygulamalarla doğrudan para olarak alınan kredilerdir. Teminatlı veya teminatsız olarak verilen bu tür krediler üreticiye yüksek faiz yükü getirmekle birlikte, üreticinin durumuna göre faiz yükü daha da ağırlaşabilmektedir. Tefeciler

bu yolla piyasa koşullarından daha yüksek faiz geliri elde edebilmekte hatta sermayesinin yetişmediği durumlarda bankalardan kullandığı krediyi bu yolla borç olarak verebilmektedir.

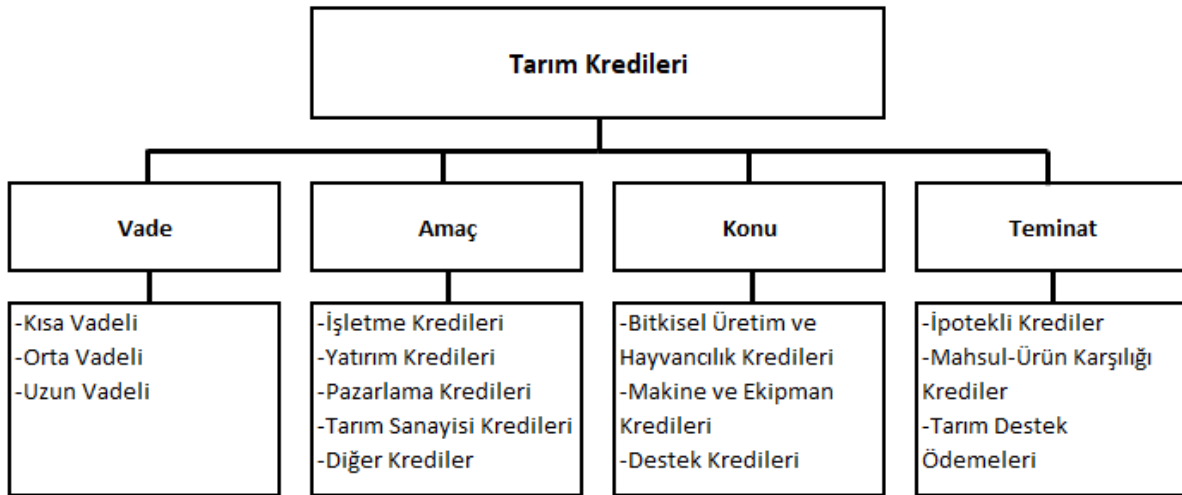
2.3.2. Kayıtlı Krediler

Kayıtlı tarım kredileri, tarım işletmelerinin çeşitli finansal kurumlardan sağladıkları kredilerdir (Kızılaslan ve Adıgüzel, 2007:409; Michael vd., 2018:948). Kamuya veya özel sektöre ait olan bu kurumlar yasalara göre kurulurlar, faaliyetlerini yasalar ve bağlı oldukları merkezi otoriteye ait yönetmelikler çerçevesinde yürütürler.

Kayıtlı kredi kullanan üreticilerin net gelirleri, kayıt dışı kredi kullanan üreticilere göre kayda değer ölçüde daha yüksek olmaktadır (Kumar, 2015:45). Bunun nedeni kayıtlı kredilerde genellikle faiz oranları düşük olmakta ve daha uzun vadeli kredilendirme yapılabilmektedir. Ayrıca yasa ve yönetmeliklerin belirlediği sınırlar içerisinde kredilendirme yapılması nedeniyle, kredi veren kurum kredi şartlarında istediği gibi değişiklik yapamamaktadır.

Ülkemizde kredi kuruluşlarınca farklı adlar altında verilen ve uygulamada bir çok türü olan tarım kredilerinin genel olarak farklı açılardan sınıflandırılması Şekil 1’ de gösterilmiştir.

Şekil 1. Tarım Kredilerinin Çeşitli Açılardan Sınıflandırılması

Kaynak: Güneş, 2011

Türkiye’ de yıllar itibariyle kullanılan kayıtlı tarımsal kredi miktarındaki artış açıkça görülebilmektedir (Küsek vd., 2017: 70). Bu krediler kooperatifler ve bankalar tarafından kullanılmakla birlikte ayrıca ülkemizde tarım sektörü, kredilerle kamu tarafından da

desteklenmektedir. Bu bağlamda kayıtlı tarımsal kredi kaynakları; kooperatifler, Tarım ve Orman Bakanlığı ve bankalar olmak üzere üç ana başlık halinde sıralanabilir.

2.4. Tarım Kredisi Kullandıran Kurumlar

Bu kurumlar kamu ve özel sektörde faaliyet gösteren kooperatifler, tarım satış kooperatifleri ile kamu ve özel bankalar olarak sınıflandırılabilir.

2.4.1. Kooperatifler

TDK (2021) kooperatifi; “Ortaklarının gereksinimlerini uygun şartlarda elde etmelerini sağlamak amacıyla kurulan birlik; üreticilerin, aracıyı ortadan çıkararak ürünlerini daha iyi şartlarda pazarlamak için kurdukları ortaklık” olarak tanımlamaktadır. Kooperatifler, yasalarla teşvik edilen ve işbirliği anlayışına dayalı olarak faaliyet gösteren birliklerdir (Örki, 2016:15). Türkiye’de kooperatifçilik özellikle tarım üreticilerini desteklemek amacıyla yaygınlaşmıştır.

2.4.1.1. Tarım Kredi Kooperatifleri (TKK)

Tarım Kredi Kooperatifleri ortaklarının ve gerektiğinde diğer tarım üreticilerinin ihtiyacı olan her türlü mal ve hizmeti uygun şartlarda sağlamak amacıyla kurulmuştur. Kökeni 1863 yılında kurulan “Memleket Sandıkları” na dayanmakla birlikte bugünkü anlamda TKK, 1935 yılındaki “2836 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri Kanunu” (1935) ile kurulmuştur (TKK, 2021a). TKK ana sözleşmesindeki amaçlarına bağlı olarak ortaklarının ayni ve nakdi kısa ve orta vadeli kredi ihtiyaçlarını karşılamaktadır. 2019 yılı itibariyle kullandığı nakdi kredi miktarı 8.222 milyon TL olan TKK’ leri; Şube, Bölge ve Merkez yetkili olmak üzere işletme ve yatırım kredileri kullandırmaktadır (TKK, 2021b).

İşletme Kredileri: Üreticilerin tarımsal faaliyetlerin sürdürülebilmesi için ihtiyaç duyulan girdilerin temini amacıyla kullanılan nakdi ve ayni kredilerdir. İhtiyaca göre; genel ihtiyaç, gübre, zirai mücadele, hayvancılık, tüketim vb. kredileri olarak verilebilmektedir.

Yatırım Kredileri: Tarım işletmelerinin her türlü araç-gereç, ekipman ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla en fazla 4 yıl vadeye kadar kullanılan kredilerdir. Üreticinin

yatırım ihtiyacına bağılı olarak; donatma, sulama sistemi, yapı ve tesis... kredileri olarak verilebilmektedir.

2.4.1.2. Tarım Satış Kooperatifleri(TSK)

Tarım Satış Kooperatifleri 4572 sayılı kanuna (2000) göre, tarım üreticilerinin, karşılıklı yardım ve kefaletle dayalı olarak işletme ihtiyaçlarını karşılamak, ürünlerini daha uygun şartlarda değerlendirmek suretiyle ekonomik çıkarlarını korumak amacıyla kurulabilen kooperatiflerdir. Bu bağlamda kurulan TSK' nin en önemli faaliyeti, ortaklarından ürün alımı yaparak bunların pazarda daha uygun koşullarda satışını toptan yapmaktır. Bu şekilde ürünlerin hasılası daha yüksek olmakta ve finansal olarak daha fazla kaynak yaratmaktadır. TSK ayrıca üreticilerin gelecekte ortaya çıkıp satılacak ürünleri karşılığında, üreticilerin faaliyetlerinde gereksinimleri olan her türlü girdiyi daha ucuza sağlayarak, üreticilerin kısa vadeli finansman ihtiyacını karşılamaktadır (Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, 2022).

Ülkemizde, 08 Ağustos 2019 tarihi itibarıyla faaliyet gösteren 305 TSK ve bu kooperatiflerin üst kuruluşu olarak 14 TSK birliği vardır (Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı, 2022). Çeşitli tarımsal mahsüllere yönelik olarak kurulmuş olan bu birliklerden; Trakya Birlik (Ayçiçeği), Fiskobirlik (Kabuklu fındık) ve Marmara Birlik (Sofralık zeytin, zeytinyağı) ilk akla gelenlerdir.

2.4.2. Tarım ve Orman Bakanlığı

Gelişmiş bir çok ülkede olduğu gibi ülkemizde de tarım üreticileri tarımsal destekleme politikaları aracılığıyla farklı yollardan desteklenmektedir. Tarım ve Orman bakanlığınca yürütölen desteklerle verim ve kaliteyi yükselterek üretimi artırmak, sürdürülebilirliği sağlamak, üretim maliyetlerine katkıda bulunmak, üretimi kayıt altına almak amaçlanmaktadır (Tarım ve Orman Bakanlığı 2020/31 sayılı tebliğ, 2020).

Temel amacı üreticilerin gelirini artırarak kırsal alanda refahı yükseltmek olan desteklemeler, farklı isimlerde ve şekillerde olmakla birlikte genel olarak doğrudan gelir desteğı olarak verilmektedir. Ayrıca Bakanlığa bağılı olarak, tarımsal kalkınma faaliyetlerini gerçekleştirmek için, yurtdışından sağlanan fonları da kapsayacak şekilde, “Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu” (TKDK) kurulmuştur (5648 sayılı

kanun, 2007). TKDK bakanlık bütçesinden ve yurtdışı fonlardan sağlanan kaynaklarla çeşitli şart ve yükümlülüklerle bağlı olarak tarımsal projeleri desteklemekte ve hibe vermektedir. Avrupa Birliği Katılım Öncesi Yardım Aracı Kırsal Kalkınma Programı (IPARD) kapsamındaki hibeler de TKDK aracılığı ile projelere aktarılmaktadır.

2.4.3. Bankalar

BDDK' ya (2021) göre ülkemizde faaliyet gösteren bankalar; mevduat bankaları, kalkınma ve yatırım bankaları ve katılım bankaları olarak sınıflandırılmıştır. Ana faaliyetleri esas alınarak yapılan bu sınıflandırmaya bağlı olarak farklı banka tanımlamaları yapılabilmektedir. Konumuzla alakalı olarak mevduat bankaları; kar elde etmek için, tasarruf sahiplerinin parasını mevduat olarak toplayıp, başkalarına kredi vermek amacıyla kendisi tarafından yönetilen ortak bir fonda/kaynakta toplayan kurumsal kimliğe sahip kuruluşlardır (Singh, 2013:1). Banka kredisi ise bankaların, farklı kaynaklardan sağladıkları fonları önceden belirlenen bir bedel karşılığında(faiz-komisyon), banka tarafından belirlenen şartlar dahilinde gerçek yada tüzel kişilere borç vermesidir.

Tüm sektörlerin finansmanında olduğu gibi tarımın finansında da banka kredilerinin rolü tartışmasız çok önemlidir. Banka kredilerinin tarıma sağladığı katma değer araştırmalarla da sabittir. Chisasa ve Makina (2013), Güney Afrika ülkelerinde yaptıkları incelemeler sonucunda banka kredileri ile toplam tarımsal üretim miktarı arasında büyük ölçüde pozitif yönlü bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Analizlerinin sonucuna göre, diğer faktörler sabit tutulmak kaydıyla, banka kredisindeki %1 lik bir artış tarımsal çıktıda %0,6 lık bir artışa karşılık bulmaktadır. Yine Kumar' ın (2015: 45) Hindistan kırsalına yönelik incelemesinin öncelikli sonucuna göre kayıtlı kredi kullanımının yüksek gelirle bağıntılı olduğu ve ayrıca bu gelirin kayıt dışı kredi kullananlara oranla çok daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Artan nüfus ve büyüyen ekonomiye bağlı olarak tarım kredilerine olan ihtiyaç gün geçtikçe artmaktadır. Türk tarımının gelişimiyle birlikte artan kredi talebi neticesinde kamu bankalarının yanında özel bankalar da tarım bankacılığı bölümlerini açarak çiftçilere yönelik yeni ürünlerle alternatif kredi olanakları sunmaya başlamıştır (Güneş ve Movassaghi, 2017: 90). Ayrıca tarımsal krediye olan ihtiyaçtaki artışın kayıtlı kredi kaynaklarından sağlanan kredi miktarından hızlı olması (Biradar, 2013: 54) bankaların aslında tarım sektöründe daha etkili olması gerektiğine işaret etmektedir.

Ülkemizde tarım kredisi veren bankalar, kamu bankaları ve özel sermayeli bankalar olarak iki başlıkta ele alınabilmektedir.

2.4.3.1. Kamu Bankaları

Kamu bankaları, esas görevi kamusal yatırımları finanse etmek olan ve çoğunluk hissesi devlete ait bankalardır (Cingolani, 2019:276). Bununla birlikte bankacılık sistemini güçlendirmek, piyasadaki aksaklıkları düzeltmek ve ekonomik kalkınmaya öncülük etmek gibi amaçlar da taşırlar. Ülkemizdeki kamu bankaları, ekonomik kalkınmanın gerçekleştirilmesini başlatacak özel teşebbüslerin sermaye ve bilgi birikiminin yetersiz olması nedeniyle, milli bankacılığın geliştirilmesi, ihtisas kredileriyle belirli sektörlerin desteklenmesi ve bölgeler arasındaki ekonomik dengesizliklerin giderilmesi amacıyla kurulmuştur (Oskay ve Kubar, 2008:268-370).

Tablo 2. Kamu Bankalarınca Sunulan Tarım Kredileri

Ziraat Bankası	Halkbank	Vakıfbank
+Bitkisel üretim kredileri +Hayvancılık ve Su Ürünleri Kredileri -Hayvansal Üretim Kredileri -Su Ürünleri Kredisi +Mekanizasyon Kredileri -Tarımsal Mekanizasyon Kredileri -Küçük Ekipman Kredileri -Modern Basınçlı Sulama Kredileri +Diğer Krediler -İşletme Edindirme Kredileri -Arazi Alım Kredileri -Hasat ve Pazarlama Kredileri -Üretim Destek Kredileri -Taksitli Tarım Destek Kredisi -Nakliye Aracı Kredileri -TMO Makbuz Senedi Karşılığı Kr. -Elektronik Ürün Senedi Karşılığı Kr. -Lisanslu Depoculuk Yatırımları -Sözleşmeli Üretim Kredileri -IPARD Kapsamındaki Krediler +Bankkart Başak	+Tarım Destek Kredisi +Traktör ve Tarım Makineleri Kr. +Sera İşletme ve Sera Yapım Kr. +Topraksız Tarım Kredisi +TMO Makbuz Senedi Karşılığı Kr. +Tarımsal Sulama Sistemleri Kr. +Çeltik Kredisi +IPARD Kredisi	+İşletme Kredileri -Bitkisel Üretim İşletme Kredisi -Süt Hayvancılığı BCH ve İşletme Kr. -Besi Hayvancılığı İşletme Kredisi -Sera İşletme Kredisi -TMO Makbuz Senedi Kredisi -Tarımsal İşletme Kredisi -Organik Kredi +Yatırım Kredileri -Traktör, Araç Kredisi -Makine-Ekipman Kredisi -Tarım Arazisi Alım Kredisi +Proje Kredileri -IPARD Kredileri -Tarımsal Yatırım Kredisi +Tarımkart +Tarım KMH

Kaynak: T.C. Ziraat bankası A.Ş., Halkbank A.Ş., Vakıfbank T.A.O., 2021.

Ülkemizde faaliyet gösteren, Halkbank A.Ş., Vakıfbank T.A.O., Ziraat Bankası A.Ş. olmak üzere üç adet kamu sermayeli mevduat bankası vardır. Bu bankalarca kullanılan belli başlı kredi türleri Tablo 2 de listelenmiştir.

Tablo incelendiğinde; kuruluş amacına bağlı olarak en çok tarımsal kredi türü Ziraat Bankası tarafından sunulmaktadır. Ziraat Bankası tarım politikalarının uygulanmasında finansal aktör olarak çalışmaktadır. Tarım işletmelerine yönelik kredili mevduat hesabı (KMH) sadece Vakıfbank tarafından sunulmakta iken Halkbank' ın tarım işletmelerine özel kredi kartı yoktur. IPARD kapsamındaki proje kredileri ise bütün kamu bankaları aracılığı ile kullanılabilir.

- T.C. Ziraat Bankası A.Ş.

Ülkemizde tarım kredisi denildiğinde ilk akla gelen banka Ziraat Bankası' dır ve tarım sektörünün finansmanında en önemli kredi kuruluşudur. Tarım kredi ve tarım satış kooperatiflerinin kredileri ve devlet destekli kredilerin çoğunluğu yine Ziraat Bankası aracılığıyla verilmektedir. Banka her ne kadar her türlü bankacılık faaliyetini yürütsede, tarım üreticilerine üretim ve yatırım kredisi vermek amacıyla kurulmuştur. Kuruluşu 1863 yılındaki Memleket Sandıkları' na dayanmakla birlikte 23 Mart 1916 yılında çıkarılan kanun ile kamu bankası haline gelmiştir (Ziraat Bankası, 2021).

Ziraat Bankası, kuruluş amacına bağlı olarak üreticilere çok çeşitli türde ve amaçta tarımsal kredi imkanı sunmaktadır. Öncelikli amacı tarım üreticilerini desteklemek olması nedeniyle, Ziraat Bankası aracılığıyla verilen tarım kredilerinin masrafları ve faiz oranları diğer bankalara oranla daha düşük olmaktadır. Bu nedenle üreticiler tarafından öncelikle tercih edilmekte ve tarım kredilerinde lider kuruluş olarak karşımıza çıkmaktadır (Kaya ve Kadanalı, 2020:133). Kuşkusuz lider banka olmasında, kamu bankası olması nedeniyle daha çok güvenilmesi ve sübvansse kredi veren tek banka olması önemli rol oynamaktadır. Bunun yanı sıra yaygın şube ağı nedeniyle kolay erişilebilir olmasının da önemli bir etken olduğu düşünülebilir.

- Halkbank A.Ş.

Halkbank, Cumhuriyetimizin yeni kurulduğu yıllardaki, küçük esnaf ve sanatkârların desteklenmesi ve halk bankacılığının geliştirilmesi hedefi doğrultusunda 1933 tarihli ve 2284 sayılı “Halk Bankası ve Halk Sandıkları Kanunu” (1933) ile kurulmuş ve 1938

yılında faaliyete geçmiştir (Halkbank, 2021). Esnaf, sanatkar ve küçük ve orta ölçekteki işletmeleri desteklemek amacıyla kurulmuş olmakla birlikte mevduat bankacılığı kapsamında tarım kredileri de kullanılmaktadır. Halkbank, “Tarım Destek Paketi” ile üreticilerin nakit girişlerini dikkate alan ödeme imkanlarıyla 60 aya kadar vadeli tarım kredileri imkanı sunmaktadır (Halkbank, 2021).

- **Vakıfbank T.A.O.**

Vakıfbank, vakıf kaynakları ve gelirleri ile birlikte ülkenin tasarruf birikimlerinin korunarak ekonomik büyümenin ve kalkınmanın gereksinimleri doğrultusunda değerlendirilmesi amacıyla 1954 yılında “6219 sayılı Türkiye Vakıflar Bankası Türk Anonim Ortaklığı Kanunu” (1954) ile kurulmuştur (Vakıfbank, 2021). Günümüzde mevduat bankacılığının yanı sıra yatırım bankacılığı ve sermaye piyasası faaliyetlerinde de bulunmaktadır. Vakıfbank “Halden Anlayan Tarım Bankacılığı” kapsamında; tarım üreticilerinin işletme ve yatırım kredisi ihtiyaçlarına yönelik, hasat dönemini dikkate alan kısa ve uzun vadeli tarım kredileri de vermektedir (Vakıfbank, 2021).

2.4.3.2. Özel Bankalar

Özel bankalar, kamunun hissedar olmadığı, yerli ve/veya yabancı kişi ve kurumlarca kurulan, öncelikli amacı kâr elde etmek olan kuruluşlardır. Ülkemizde 29 adet yerli ve yabancı sermayeli özel banka faaliyet göstermektedir (BDDK, 2021). Ancak bunlardan sadece sekiz tanesi aktif olarak tarım kredisi vermektedir. Bu bankalar; Şekerbank, İş Bankası, Türkiye Ekonomi Bankası, Yapı Kredi Bankası, Garanti BBVA, Denizbank, Anadolubank, QNB Finansbank’ tır.

Özel bankalar tarım sektörüne 2000’ li yıllarda girmeye başlamış ancak tarıma yönelik kredileri bu yıllarda sınırlı seviyede kalmıştır. Ülkemizde yaşanan 2001 krizi sonrasında bankaların yeniden yapılandırılması ile birlikte yabancı sermayeli bankaların sektöre girmesi sonucunda artan rekabet ortamında bankaların kar marjları düşmüştür, buna bağlı olarak mevcut bankacılık alanlarında yeterli kâr elde edemeyen özel bankalar hem kârlarını artırmak hem de sektör çeşitlendirmesi ile risklerini azaltmak amacıyla tarım sektörünün kredilendirilmesine yönelmiştir (Abasov, 2007). Bu süreçte özel bankaların kullandığı tarım kredi miktarı ve toplam tarım kredileri içerisindeki payı yıllar itibariyle sürekli artmıştır. Bu artışta hiç kuşkusuz ülkemizde son yıllarda ortaya çıkan tarımsal üretime

dayalı sanayi ürünleri açığıyla birlikte tarımsal üretime daha çok önem verilmesi de etkili olmuştur.

Tablo 3. Bankalarca Kullandırılan Tarım Kredileri: Toplam-Kamu ve Özel Bankalar

Yıllar	Toplam Kredi (Milyon TL)	Değişim Oranı (%)	Kamu Sermayeli Banka Kredileri (Milyon TL)	Değişim Oranı (%)	Kamu Sermayeli Bankaların Toplam Tarım Kredisindeki Payı (%)	Özel Sermayeli Banka Kredileri (Milyon TL)	Değişim Oranı (%)	Özel Sermayeli Bankaların Toplam Tarım Kredisindeki Payı (%)
2000	3,281	-	3,268	-	99.60%	13	-	0.40%
2003	3,216	-1.98%	3,207	-1.87%	99.72%	9	-30.77%	0.28%
2004	3,847	19.62%	3,738	16.56%	97.17%	109	1111.11%	2.83%
2005	5,276	37.15%	5,089	36.14%	96.46%	187	71.56%	3.54%
2010	17,727	235.99%	16,164	217.63%	91.18%	1,563	735.73%	8.82%
2015	45,583	157.14%	37,886	134.39%	83.11%	7,697	392.51%	16.89%
2016	56,898	24.82%	46,437	22.57%	81.62%	10,461	35.90%	18.38%
2017	68,239	19.93%	54,599	17.58%	80.01%	13,640	30.40%	19.99%
2018	77,824	14.05%	62,582	14.62%	80.41%	15,242	11.75%	19.59%
2019	97,849	25.73%	82,411	31.68%	84.22%	15,438	1.28%	15.78%
2020	101,658	3.89%	84,950	3.08%	83.56%	16,708	8.22%	16.44%
2021	135,715	33.50%	117,063	37.80%	86.26%	18,652	11.63%	13.74%

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği, 2022.*

* Türkiye Bankalar Birliği yıllık bazdaki verilerinden konsodile edilmiştir.

Tablo 3’ de 2000 yılı itibariyle belirli yıl aralıklarında bankalardan kullanılan toplam tarımsal kredi miktarı, kamu sermaye ve özel sermayeli bankalar bazında gösterilmiştir. Tarım kredilerinde 2003 yılından itibaren artış olduğu özellikle 2010 yılında iki katından daha fazla bir artışın gerçekleştiği görülmektedir. Özel bankaların tarımsal kredilere ilgisinin 2004 yılından itibaren arttığı ve tüm tarımsal krediler içerisindeki payının 2018 yılı itibariyle %20’ ye yaklaştığı, sonraki yıllarda gerileyerek %15 civarında gerçekleştiği görülmektedir. Bu tablo kamu bankalarının yanında özel bankalarında tarım kredisi alanında uzmanlaşmaya yöneldiğini ve Türkiye’ de kişi ve kurumlarca kullanılan toplam tarımsal kredi miktarının her yıl artarak yükseldiğini göstermektedir.

Tablo 4. Tarımsal Mahsül Üretim Miktarları ve Gayri Safı Yurtiçi Hasıla (GSYİH)

Yıllar	Seçilmiş Bitkisel Ürünler Üretimi* (Ton)	Bitkisel Ürünler- Yıllık Artış (%)	Kırmızı/Beyaz Et-Süt Üretimi (Ton)	Hayvansal Ürünler- Yıllık Artış (%)	Tarımsal Mahsül Toplam Değişim (%)	Tarım Sektörü GSYİH-Cari Fiyatlarla (Bin TL)	Değişim Oranı (%)	Toplam GSYİH Payı (%)
2001	71.450.360	-	10.893.636	-		21.729.848	-	8,80%
2003	74.620.788	4,44%	12.239.310	12,35%	5,48%	46.249.933	112,84%	9,80%
2004	78.607.312	5,34%	12.292.255	0,43%	4,65%	54.365.145	17,55%	9,30%
2005	84.043.251	6,92%	12.781.814	3,98%	6,52%	62.349.598	14,69%	9,20%
2010	83.518.167	-0,62%	15.867.552	24,14%	2,64%	104.703.635	67,93%	9,00%
2015	90.418.977	8,26%	21.750.976	37,08%	12,86%	161.471.476	54,22%	6,90%
2016	91.654.785	1,37%	21.671.826	-0,36%	1,03%	161.330.969	-0,09%	6,10%
2017	95.898.997	4,63%	24.276.955	12,02%	6,04%	189.232.800	17,29%	6,00%
2018	89.324.374	-6,86%	25.939.153	6,85%	-4,09%	217.107.229	14,73%	5,80%
2019	90.687.775	1,53%	26.839.446	3,47%	1,96%	276.371.822	27,30%	6,40%
2020	98.028.603	8,09%	27.426.006	2,19%	6,75%	337.160.051	22,00%	6,70%
2021	89.435.717	-8,77%	27.398.115	-0,10%	-6,87%	407.077.931	20,74%	5,64%

*Buğday-Arpa-Ayçiçeği-Pamuk-Şekerpancarı-Domates-Hıyar-Kavun-Karpuz-Kuru Soğan-Üzüm-Elma-Portakal-Zeytin-Fındık-çay

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, 2022.**

**Türkiye İstatistik Kurumu yıllık bazdaki verilerinden konsodile edilmiştir.

Tablo 4’ de 2001 yılı itibariyle seçilmiş bitkisel ve hayvansal ürünlerin toplam üretim miktarı ile tüm tarımsal mahsüllerin GSYİH miktarı gösterilmiştir. Kullanılan toplam tarımsal kredilerde olduğu gibi üretilen toplam tarımsal mahsülün ve tarım sektörü GSYİH’ sının yıllar itibariyle arttığı tablodan anlaşılmaktadır. Üretilen tarımsal mahsül miktarındaki artış oranları yüksek görünmese de GSYİH miktarında kayda değer bir artış olmuştur. Ayrıca tarımın toplam GSYİH içerisindeki payının 2021 yılı itibariyle %8,80’ den %5,64’ e düştüğü görülmektedir.

Tablo 4 bütün olarak incelendiğinde Türkiye’ de tarım sektörüne ilişkin yatırımcı ilgisi, kredi kuruluşlarının kredilendirme ve devletin teşvikleri ile tarım sektörünün verimliliğinin artırılması, artan nüfusun ihtiyaçlarının ve sanayi ürünlerine yönelik talebin karşılanması için tarımın modernizasyonuna ilişkin yatırımların arttığı görülmektedir. Çünkü 2010 sonrası Türkiye için kurak yıllar olmasına karşılık üretimin 2018 ve 2021 yılları dışında kayda değer bir düşüşe konu olmadığı görülmektedir. Ayrıca bu tablo Türkiye’ nin tarım toplumundan sanayi ve bir sonraki aşama olan bilgi toplumuna doğru evrildiği şeklinde yorumlanabilecektir.

Tablo 5. Tarım Sektörü GSYİH, Toplam Tarımsal Kredi ve Toplam Tarımsal Mahsül Üretimi Artış Oranları

Yıllar	Toplam Kredi (Milyon TL)	Değişim Oranı (%)	Tarımsal Mahsül Toplam (Ton)	Değişim Oranı (%)	Tarım Sektörü GSYİH-Cari Fiyatlarla (Milyon TL)	Değişim Oranı (%)
2001	2,715	100,00%	82.343.996	100,00%	21.730	100,00%
2003	3,216	118,45%	86.860.098	105,48%	46.250	212,84%
2004	3,847	141,69%	90.899.567	110,39%	54.365	250,18%
2005	5,276	194,33%	96.825.065	117,59%	62.350	286,93%
2010	17,727	652,93%	99.385.719	120,70%	104.704	481,84%
2015	45,583	1678,93%	112.169.953	136,22%	161.471	743,08%
2016	56,898	2095,69%	113.326.611	137,63%	161.331	742,43%
2017	68,239	2513,41%	120.175.952	145,94%	189.233	870,84%
2018	77,824	2866,45%	115.263.527	139,98%	217.107	999,11%
2019	97,849	3604,01%	117.527.221	142,73%	276.372	1271,85%
2020	101,658	3744,31%	125.454.609	152,35%	337.160	1551,59%
2021	135,715	4998,71%	116.833.832	141,89%	407.078	1873,35%

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, 2022.; Türkiye Bankalar Birliği, 2022.*

*Türkiye İstatistik Kurumu-Türkiye Bankalar Birliği yıllık bazdaki verilerinden konsodile edilmiştir.

Tarımsal GSYİH, toplam tarımsal mahsül üretimi ve kullanılan toplam tarımsal kredilerde, 2001 yılı baz alınarak gerçekleşen artış trendi Tablo 5’ de gösterilmiştir. Tablo incelendiğinde; her üç kalemdede düzenli olarak artış trendinde olmakla birlikte tarımsal mahsül ve GSYİH’ daki artışın kredilere oranla düşük kaldığı görülmektedir. 2015 yılı itibariyle tarımsal kredilerdeki her %100 lük artışa karşılık toplam tarımsal mahsül %2,29, tarım sektörü GSYİH %40,73 artmıştır. Ancak 2021 yılı itibariyle bu oranlar düşerek tarımsal kredilerdeki her %100 lük artış, toplam tarımsal mahsüle %0,86, tarım sektörü GSYİH’ sına %36,20 artış olarak yansımıştır. Bu tablo tarım sektöründe kullanılan kredilerin yanlış alanda kullanımının, yanlış tarım politikalarının, verimliliği düşük tarımsal faaliyetlerin ve yatırımın geri dönüşümünün yıllara yayılmasının sonucu olabilecektir. Bu durumda akıllı tarım uygulamaları ve teşvikleri ile denetimin önemi ortaya çıkmaktadır.

2.4.3.3. Bankalarda Tarım Kredisi Kullandırım Süreci

Yetersiz sermaye nedeniyle dış kaynak ihtiyacı olan çiftçiler, bu ihtiyaçlarını karşılamak üzere kayıtlı ve/veya kayıt dışı kredi kaynaklarına başvurabilmektedir. Bu amaçla bankalara yapılacak kredi başvurularında; kanun, yönetmelik ve bankaların kendilerine ait uygulamalarının gerektirdiği belgelerin başvuru aşamasında bankaya sunulması gerekmektedir. Ayrıca hangi kredi türüne, ne kadar, hangi vadede ve hangi amaçla ihtiyaç

duyulduğu net bir şekilde ifade edilmelidir. Tarım kredileri için başvuru aşamasında sadece; kimlik bilgilerinin yanında başvuru sahibinin gelir kaynağı gösteren “Çiftçi Kayıt Sistemi” (ÇKS) belgesi ve/veya hayvan listesini gösterir işletme tescil belgesi ya da sahip olunan tarla/bağ ve hayvanları birlikte gösteren ziraat odalarından alınmış çiftçilik belgesi talep edilmektedir. Bunlara ilaveten teminat talep edilmesi halinde; kefalet için kefilin kimlik bilgileri ve gelir belgesi, maddi teminat içinse teminata konu menkule/gayrimenkule ait belgeler gereklidir.

Kredi başvurusunun banka tarafından değerlendirilmesinde öncelikle kredi talebi alınan başvuru sahibinin kredibilitesi değerlendirilir ve olumsuz olan başvuru sahiplerinin kredi talebi reddedilir (Şakar, 2015:34). Kredibilitesi olumlu çıkan başvurular piyasa istihbaratı yapıldıktan sonra kredi analizine tabi tutulurlar. Bu aşamada analizden önce gerek duyulan durumlarda banka görevlisi, faaliyetlerini görmek üzere çiftçiye ziyaret edebilmektedir. Kullandırılacak kredi riskinin hesaplanması, belirlenmesi olan kredi analizinde (Golin ve Delhaise, 2013), aslında talep edilen vadeye uygun oluşacak ödeme planının, çiftçinin elde edeceği olası gelirle karşılanıp karşılanamayacağı varsa başka bankalara olan kredi ödemeleri de dikkate alınarak saptanmaya çalışılmaktadır. Uygulamada ise; başvuru sahibinin piyasada herhangi bir olumsuz istihbaratı yoksa, kişisel ve mali verileri bilgisayara girilerek sonuç alınmaktadır. Bilgisayarlar aracılığıyla yapılan analizle çiftçinin kredibilitesi, gelir-gider dengesi, başvurduğu krediyi ödeyebilme kapasitesi ve teminat yapısı birlikte değerlendirilerek bir karar verilmektedir.

Karar sonucunda; talep reddedilebilir, şube yetkisinde onaylanabilir veya üst karar makamına yönlendirilebilir. Bu yolla çeşitli şartlarla onaylanan kredilerde banka bir üst limit belirlemekte, bu kapsamda kullandırılacak kredi çeşitleri, limitleri, vadeleri ve teminat yapıları ilk başta talep edilen krediyi de içerecek şekilde detaylandırılmaktadır. Genellikle kredi limitleri bir yıllık dönem için onaylanmakla birlikte, duruma göre üçer veya altışar aylık dönemler için onaylanabilmektedir.

Kredisi onaylanan çiftçiler, belirlenen üst limit ve şartlar dahilinde kredi dönemi boyunca istediği zaman, sadece kredi talep formunu bankaya ibraz ederek kredisini güncel faiz oranlarından aynı gün kullanabilmektedir.

Tarımsal kredilerde, krediye ihtiyacı olan çiftçi, kaynağı (krediyi) sağlayan kredi kuruluşları ile ihtiyaç duyulan kredinin kullanım amacı ve pratikte kullanımı açısından; kıt kaynakların etkin ve verimli alanlara yatırılması için kullanılacak kredinin zaman, miktar,

maliyet ve geri ödemesine ilişkin nakit akışlarının doğru belirlenmesini gerektirmektedir. Bu bağlamda kredi kuruluşları kalifiye personel istihdamının yanında tarıma yönelik uygun finansal enstrümanlar sunmalı ve nakit akışını kullanılacak kredinin amacına göre planlayarak kredilerin geri dönüşümünü garanti altına almalıdır. Ancak uygulamada agresif banka politikaları nedeniyle özellikle teminat yapısı güçlü tarımsal kredilerde bu hususların çok dikkate alınmadığı söylenebilecektir.

Tarımsal kredilerin belirli şartlar dahilinde bir projeye bağlı olarak verilmesi, çevreye duyarlı sürdürülebilir tarım ve gıda güvencesinin sağlanabilmesine hizmet edebilecektir. Bu proje kapsamında çevreye zarar vermeme, yasaklı ilaçları kullanmama, ilaç kullanımına bağlı olarak insan sağlığına zarar verilmemesi gibi çevreye ve insana duyarlı uygulamalar teşvik edilebilir. Bunun için tarımsal faaliyet yapan çiftçilere yürüttüğü faaliyetlere ve/veya üretimini yaptığı ürünlere ilişkin “sürdürülebilir tarım” eğitimi verilerek faaliyetleri takip edilebilir. Örneğin tarımsal faaliyetin yapılacağı bölgenin iklim, su, toprak analizleri yapılarak en uygun ürüne yatırım yapılabilir, ürünün herhangi bir aşamada zarar görme ihtimaline karşılık sigorta edilebilir, ürüne uygun ilaç kullanımı ile çevre ve insan sağlığı korunarak ürünün yetiştirilmesi sağlanabilir. Bu durum aynı zamanda kıt kaynakların uygun tarımsal ürünlere yatırılması, uygun tarımsal faaliyetler ile ürünün elde edilmesi ve kredinin geri dönüşünün garanti altına alınmasını sağlayabilecektir. Bu süreci sağlıklı ve şeffaf yürüten çiftçilere fonlara daha hızlı, kolay ve düşük maliyetle ulaşma imkanı sağlanabilir. Çünkü gelecekteki riskleri yönetebilmenin yolu karışıklı güven ve şeffaf yürütülen faaliyetlerden geçmektedir.

Kredilendirme aşamasında devlet, özel sektör kredi kuruluşları ve tarımsal yatırımcı işbirliği ile ihtiyaç duyulan tarımsal ürünlere yatırımın teşvik edilmesi ve düşük maliyetle bir kısmının devlet tarafından hibe, sübvansede edilmesi sağlanabilir. Bu durum tüm taraflar için, günümüzde geçerli olan “kazan-kazan” ilkesinden ziyade tüm tarafları paydaş kabul edip “hep birlikte kazanalım” ilkesine (Duman, 2012: 77) ve müşteri sadakatine hizmet edebilecektir.

2.5. Tarımın Finansmanı ve Literatür

Günümüz gelişmiş ülkelerinin endüstriyel gelişim ve dönüşümünün kökeni ilk aşamalardaki etkili ve başarılı tarım ekonomilerine dayanmaktadır (Janvry ve Sadoulet, 2020:2) ve gelişmiş ülkelerde halen stratejik önemi nedeniyle tarımsal üretim

desteklenmekle birlikte bu ülkeler bir çok üründe de ihracatçı konumundadır. 2019 yılına ait dünya toplam tarımsal ürün ihracat rakamlarına bakıldığında ilk 5 sıradaki ülkelerden dördünün gelişmiş ülkeler (Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Hollanda, Almanya ve Çin) olduğu görülmektedir (Food and Agriculture Organization of the United Nation(FAO), 2019). Aynı yıl ABD' nin yaklaşık 49 milyar USD ile tarım üreticilerini sübvans ederek finansal olarak desteklemesi (Organisation for Economic Co-operation and Development(OECD), 2019) aslında gelişmiş olsun olmasın her ekonomide tarımın finansmana, özkaynağın yanında yabancı kaynağa ihtiyacı olduğunu göstermektedir.

Çiftçilerin bu yabancı kaynak gereksinimi, harcamaları ve gelirleri arasındaki zaman farkının yanı sıra tarımsal ekipmanların temini, girdilerin finansı, kişisel ihtiyaçlar ve mamul satışlarının zamanlaması gibi nedenlerden ötürü ortaya çıkmaktadır (Janvry ve Sadoulet, 2020: 5). Bu kaynak ihtiyacı karşısında çiftçilerin özkaynakları yetersiz kalmakta ve faaliyetlerini verimli bir şekilde sürdürebilmek için yabancı kaynaklardan finansmana yönelmektedirler (Terin, Güler ve Aksoy, 2014: 68). Bu noktada çiftçilerin ihtiyaçları olan kaynağın sağlanabilmesi tarımın finansmanı konusunu gündeme getirmektedir. Tarımın finansmanı ise, tarım üreticilerine sermaye-kaynak temini, bunun arzı ve kullanımı ile ilgilidir (Özçelik vd., 2005).

Tarımın finansının, tarımsal üretim ve dolayısıyla ülke ekonomisi üzerindeki olumlu etkilerini ortaya koyan, farklı ülkelerde yapılmış çok sayıda çalışmaya rastlanılmaktadır.

Obudah ve Tombofa' ya göre (2016) gelişen ekonomilerde finanman eksikliği tarımsal üretimde ciddi bir kısıttır ve tarımda üretim büyük ölçekte sermayeye bağımlıdır. Nijerya' da yaptıkları, tarımın finansının toplam tarımsal üretime ve ülke ekonomisine etkilerini inceledikleri araştırma sonuçları; finansın, tarımın ve genel ekonominin gelişimindeki kilit rolünü ve reel GSYİH üzerindeki olumlu etkisini ortaya koymuştur.

Fowowe' nin (2020) panel veri analizlerinin sonuçları, finans kaynaklarına erişimin Nijerya' daki tarımsal üretim üzerindeki olumlu etkisini ortaya koymuştur. Fowowe, finansmanın tarımsal üretime faydalı olduğunu ve üretimin yükseltilebilmesi için finansal sistemin tabana yayılması gerektiğini belirtmiştir.

Yine Anthony' nin (2010) Nijerya' daki çalışmasından elde ettiği sonuçlar tarımsal kredilerin tarımsal çıktı miktarını ve GSYİH' yı arttırdığı göstermiştir.

Burke vd.' nin (2018) Kenya' daki deneysel araştırmalarında küçük ölçekteki çiftçilere zamanında sağlanan finansman, girdileri daha ucuza alıp çıktıları ise daha yüksek fiyata satabilmelerine olanak sağlayarak toplam gelirlerini büyük ölçüde artırmıştır.

Anh vd.' nin (2020) Vietnam' da tarımsal kredilerle tarımın gelişimi arasındaki ilişkileri makro ölçekte incelediği araştırma bulguları da tarım sektörüne sağlanan kredilerin tarımın gelişimine önemli ölçüde olumlu katkı sağladığı ve hem kısa hem uzun vadede toplam tarım hasılasını artırdığını yönündedir.

Dong, Lu ve Featherstone (2012) Çin' in önemli tarımsal üretim alanlarından Heilongjiang eyaletinde, krediye erişimdeki kısıtların tarımsal üretime etkisini incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre kredi koşullarının iyileştirilmesi hanehalkı üretimini %75' e kadar artırabilmektedir. Ayrıca yeterli krediye erişim olmadığı halde işgücünün artırılmasının ya da azaltılmasının tarımsal üretime olumlu bir etkisi görülememiştir.

Seven ve Tümen' in (2020) yaptıkları araştırmada gelişmiş ve gelişmekte olan 104 ülkenin 1991-2014 yıllarını kapsayan verileri incelenmiştir. FAO ve Dünya Bankası kalkınma göstergelerinden toplanan verilerden elde edilen sonuçlara göre tarımsal kredilerin iki katına çıkarılması tarımsal üretimde %5 artış yaratmaktadır.

Duramaz ve Taş' ın (2018) Türkiye' de Ege Bölgesi' ndeki panel veri analizlerinin sonuçlarına göre tarıma kanalize edilen banka kredilerindeki %10 luk bir artış tarımsal üretimi binde 1 ile % 3.2 arasında artırmaktadır.

Işık, Kılınç ve Bilgin (2015), Türkiye' de 26 farklı bölgenin verileri ile yaptıkları panel veri analizlerinde tarımsal kredilerin tarımsal üretim üzerindeki kısa ve uzun dönem etkilerini değerlendirmiştir. Araştırmaya göre tarımsal kredilerdeki %1' lik artış kısa dönemde tarımsal üretimi yaklaşık %0,0724, uzun dönemde ise %0,1178 artıracaktır.

Araştırma sonuçlarına bakıldığında bölgesel olarak farklılık gösterdiği görülmektedir. Bu durumu Adanacioğlu vd.' nin (2017) tarımsal kredi-üretim performansını görebilmek amacıyla Türkiye' deki iller bazında yaptığı çalışma ortaya koymuştur. İller arasında, kullanılan kredi, üretim değeri ve kredi performansı açısından kayda değer farklılık olduğu araştırma sonuçlarından görülmektedir. Bu durum kullanılan tarımsal kredilerin başka alanlarda değerlendirilmesinden kaynaklanabilmektedir. Ayrıca yapılan makine, tesis vb. yatırımların yıllara yaygın geri dönüşümü ya da tarımsal faaliyetlerin verimini, etkinliğini düşüren hastalık vb. durumlardan dolayı tarımsal kredilerin katkısı sınırlı kalabilmektedir.

Her ne kadar bölgeye ve ülkeye göre farklılık gösterebilir, araştırma sonuçlarına genel olarak bakıldığında, tarımın finansmanı ile tarımsal üretim arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu görülmekte, tarımsal hasılayı artırmada sektöre sağlanacak finansal kaynağın etkili bir yöntem olduğu ortaya çıkmaktadır.

Üçüncü bölümde fon açığı olanlar ile fon fazlası olanlar arasında fon transferini gerçekleştiren en önemli kredi kuruluşu olan bankalar ile çiftçiler arasındaki kredi tercihi etkileyen faktörler incelenecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BANKA TERCİHİNE ETKİ EDEN FAKTÖRLER

3.1. Tercih Davranışı ve Tüketici

Alternatifler içerisinde bir tanesini seçme eylemi olan tercih, sözlükte “bir şeyi öbürüne göre daha iyi, üstün ya da önemli sayma, yeğ tutma, yeğleme” şeklinde ifade edilmektedir (Dil Derneği, 2021). Her birey tüm yaşamı boyunca, her gün her an karşılaştığı seçenekler arasında tercihler yapmak zorunda kalabilmektedir. Bu tercihler, işe hangi yoldan gidileceğinin seçimi gibi basit olabileceği gibi, diğer yandan meslek seçimi fertlerin yaşamına uzun vadeli etkileri olacak bir tercih olarak karşımıza çıkmaktadır. İhtiyaçlar, istekler ve hedefler doğrultusunda belirli amaçlara yönelik tercihlerde bulunan birey, sonrasında bu amacı gerçekleştirecek araçlar arasında yine tercih yapmak zorunda kalır. Bireylerin tercihlerini etkileyen çok sayıda etken vardır, bunlar ekonomik etkenler olabileceği gibi kişisel ve sosyal etkenler de olabilmektedir.

İnsanların aynı zamanda yaşam boyu karşılamak zorunda oldukları ihtiyaçları vardır ve bu ihtiyaçlar iktisat alanında sınırsız olarak kabul edilmektedir. Buna karşılık mevcuttaki kaynakların sınırlı olması ekonomi biliminin ortaya çıkmasına neden olmuştur ve ekonomi bilimi kıt kaynaklara karşılık insanların tercihlerini ve buna bağlı olarak insanlar arasındaki ilişkiyi incelemeyi görev edinmiştir (Alkın, Yıldırım ve Özer, 2003: 35). Ekonomi biliminin de ortaya çıkmasına neden olan kaynakların kıtlığı aynı zamanda insanlara tercih yapma zorunluluğunu beraberinde getirmiştir. Tercih yapma zorunluluğundaki bireylerin nihai amacı, her ne kadar kendi aralarında farklılık arz etse de, rasyonel davranarak maliyet-fayda değerlendirmesi yapıp kendilerine en fazla fayda ve tatmini sağlamak olacaktır; yani bireyler “homo economicus” olarak davranacaktır.

Klasik ve Neo-klasik ekonominin iyi bilinen kavramlarından “homo economicus”, kendi refahını en yüksek seviyeye çıkaran kişidir (Nyborg, 2000:306). Stout’ a (2008) göre ise ekonomik insan (homo economicus) istisnalar haricinde sadece kendi çıkarını düşünür, her

şartta kendisine en yüksek maddi avantaj getireni kovalar ve bencildir. Ekonomistler tarafından ortaya koyulan “homo economicus” varsayımı her ne kadar bazı bilim insanlarınca eleştirilse de, ticari ve siyasi kararlardan kişisel seçim ve tercihlere kadar farklı alanlarda bir çok insan davranışının anlaşılmasında faydalı olduğunu ispatlamıştır (White, 2004:89).

Yapılan tanımlar ışığında ekonomik insanın rasyonel hareket etmesi beklenmektedir. Ancak insan davranışlarını, tercihlerini belirleyen etkenler kişi ve olaylara göre değişebilmekte; taklit, alışkanlık ve sosyal normlardan da büyük ölçüde etkilenmektedir (Akyıldız, 2008:33). Bu da bireylerin seçenekler arasında tercih yaparken her zaman rasyonel hareket etmemesine neden olmaktadır. Aynı zamanda insanların “farklı faydalar için farklı maliyetlere katlanabildiği” ve bunun boyutunun demografik özelliklerden anlamlı düzeyde etkilenebildiği belirlenmiştir (Akın ve Seçgin, 2014: 42). Bu nedenle insan davranışlarını anlamada tek başına “homo economicus” varsayımının yeterli olmadığı anlaşılmıştır ve halen bir çok sosyal bilim dalı bireylerin kararlarının, tercihlerinin altında yatan nedenleri belirlemeye ve açıklamaya çalışmaktadır.

Ekonomi ve işletme bilimleri açısından insanların tercihlerine etki eden faktörlerin belirlenmesi ayrı bir önem taşımaktadır. Çünkü sınırlı kaynaklara karşılık sınırsız ihtiyaçlar söz konusudur ve kimin, neye, nerede, ne kadar ihtiyaç duyduğunun tespiti sınırlı kaynakların etkin kullanılabilmesi için şarttır. Bu durum aynı zamanda belirli miktarda kâr elde ederek insan ihtiyaçlarını karşılamayı görev edinen işletmelerde de, istedikleri kârı elde edip sürdürülebilir olabilmeleri için zaruridir. Bunun sonucu olarak işletmeler yoğun rekabet ortamında istedikleri kârlılığa ulaşabilmek için pazar ve tüketici tercihlerini odaklayan stratejiler geliştirmek zorundadır (Duman, 2012). Bu nedenle işletmeler kârlarını maksimize edebilmek için; neyin, nerede, nasıl tüketileceğine etki edebilmek amacıyla pazarlama faaliyetlerine büyük bütçeler ayırmakta hatta tüketici davranışlarını anlayabilmek için daha da fazlasını harcamaktadırlar (Hawkins ve Mothersbaugh, 2010: IV).

Zorunlu ve zorunlu olmayan ihtiyaçlarına yönelik fayda sağlayan mal ve hizmetleri satın alan ya da satın alma potansiyeli olan kişiye tüketici denir. Modern pazarlama anlayışıyla birlikte tüketici ihtiyaçlarını, istek ve tercihlerini anlayabilmek işletmelerin en önemli amaçlarından birisi haline gelmiştir. Tüketici tercihlerini etkileyen çok fazla etken olması ve kişiden kişiye değişmesi nedeniyle tüketici davranışlarını anlayabilmek, buna yönelik

tahminde bulunmak oldukça karmaşık ve zordur. Kaldı ki, Armstrong (1991) yaptığı araştırma ile akademisyenler ve saha uzmanlarının dahi tüketici davranışları ile ilgili doğru kestirimlerde bulunamadığını ortaya koymuştur. Bu nedenle tüketicilerin piyasadaki mal ve hizmetleri satın alırken birini diğerlerine tercih etme sebeplerinin tespiti için tüketici davranışlarına yönelik araştırmalar yapılmaktadır. Bu araştırmalarda bireysel olarak ve pazar bazında satın alma eylemini yapan tüketicilerin karar verme süreçleri anlaşılmaya çalışılmaktadır (Furaiji, Malgorzata ve Wawrzyniak, 2012: 77). Tüketicilerin bir ürünü satın alırken tercihlerini etkileyen çok fazla etken vardır ve bunlar literatürdeki uzmanlarca farklı gruplarda toplanmıştır.

Tablo 6. Tüketici Satın Alma Davranışına Etki Eden Faktörler

Araştırmacı	Faktörler
Enis (1974)	Kişisel faktörler, sosyal faktörler
Cross ve Peterson (1987)	Sosyal faktörler, fiziksel faktörler
Dibb ve Etal (1991)	Kişisel faktörler, sosyal faktörler, fiziksel faktörler
Cohen (1991)	Pazarlama karması, fiziksel faktörler
Zikmond ve Amico (1993)	Sosyal faktörler, çevresel faktörler, birseysel faktörler
McCarthy ve Perreault (1993)	Fiziksel faktörler, sosyal faktörler
Narayyana ve Raol (1993)	Fiziksel faktörler, sosyal faktörler, kültürel faktörler
Keegan (1995)	Sosyal faktörler, kültürel faktörler, ekonomik faktörler, coğrafi faktörler
Setlow (1996)	Kişisel faktörler, pazarlama karması, çevresel faktörler
Stanton (1997)	Sosyal faktörler, fiziksel faktörler, davranışsal faktörler
Lancaster ve Reynold (1998)	Fiziksel faktörler, sosyal faktörler, kültürel faktörler
Kotler ve Armstrong (2007)	Fiziksel faktörler, sosyal faktörler, kültürel faktörler, kişisel faktörler
Straughan ve Roberts (1999)	Demografik faktörler, yaşam tarzı
Pride ve Ferrell (2000)	Sosyal faktörler, fiziksel faktörler, davranışsal faktörler

Kaynak: Furaiji vd., 2012: 78

Tüm bu farklı yaklaşımlara rağmen tüketici davranışını etkileyen etkenler beş ana grupta toplanabilecektir (Furaiji vd., 2012: 79). Bunlar; kültürel (sosyal sınıf, kültür, alt kültür), sosyal (gruplar, aile, roller ve statü), kişisel (meslek, ekonomik durum, yaş), fiziksel etkenler (motivasyon, algı, tecrübeler) ve pazarlama karmasıdır (ürün, fiyat, tutundurma, dağıtım). Nihayetinde bir ihtiyacı sonucunda harekete geçen tüketici bilgi toplayacak, topladığı bilgileri bu etkenler çerçevesinde değerlendirecek ve buna bağlı olarak ihtiyacını giderecek alternatifler arasında bir tercihte bulunacaktır.

3.2. Banka Tercihlerinde Etkili Olan Faktörler

Bütün işletmelerde olduğu gibi bankaların da amacı kâr elde ederek sürdürülebilir olmaktır. Asıl faaliyetleri mevduat sahibi mudilerle kredi alan kişi ve kurumlar arasında aracılık yapmak olan bankalar bunun yanı sıra birçok finansal hizmet sunmaktadır (Heffernan, 2005: 1). Bu bağlamda bankalar, mudilerinden topladıkları paraları ihtiyaç sahiplerine borç vererek bunun ticaretini yapan aynı zamanda müşterilerine çeşitli hizmetler sunan bir işletme olarak ele alınabilecektir. Her ne kadar ana faaliyetleri para ticareti olsa da modern bankacılıkta bankacılık işlemlerinin çeşidi artmış, karışık bir hal almıştır.

Serbest piyasa ekonomisiyle birlikte her sektörde olduğu gibi finansal hizmet sektöründe de rekabet ortamı oluşmuştur. Küreselleşme ve gelişen teknolojinin etkisiyle bu rekabet gün geçtikçe artmaktadır. Bu durum pazar payını korumak ve artırmak isteyen bankaları daha fazla müşteri odaklı davranmaya itmektedir. Bunun sonucu olarak bankalar, pazarlama stratejilerini oluştururken öncelikle tüketicilerin talep ve beklentilerinin dikkate alınması gerektiği gerçeğini anlamışlar (Karamustafa ve Yıldırım, 2007: 57) ve banka müşterilerinin tercihlerinde etkili olan unsurları dikkate alan stratejiler geliştirmeye başlamışlardır.

Tercih davranışı bazı durumlarda seçenekler arasından en ucuzun satın alınması gibi çok basit olabileceği gibi bazen de çok karmaşık ve kapsamlı olabilmektedir (Hawkins ve Mothersbaugh, 2010: 572). Özellikle sunulan ürünün, para gibi, birbirinden hiç bir açıdan farkı olmadığı durumlarda tüketici en ucuzu tercih edecektir. Buna rağmen banka tercihi, hizmet ve ürünlerin karmaşıklığı ayrıca riskleri nedeniyle kapsamlı ve çok boyutlu değerlendirilerek ele alınması gereken bir karardır (Babakus, Eroglu ve Yavas, 2004a: 463). Alternatif bankalar arasından bir tercih yapmak zorunda olan banka müşterileri, bankaları ürün ve hizmetleri, faiz oranları gibi değişik özelliklerine göre karşılaştırmaktadır. Seçim kararı aşamasında ise tüketici davranışını etkileyen faktörlere bağlı olarak tercihleri şekillenmektedir.

Günümüzde ihtiyaç sahibi kişi ve kurumlar artık her türlü iletişim kanalından yararlanarak bir çok alternatif ürün ve hizmet arasından seçim yapabilmektedir. İşletmeler ise ürün ve hizmetlerinde, gelişen teknoloji sayesinde gittikçe birbirine yakın özellikler sunmaya başlamıştır. Bu durum özellikle hizmet satışı söz konusu olduğunda, müşterilerin kendilerini daha değerli hissettikleri işletmeleri tercih etmesine neden olmaktadır.

İşletmelerin de müşterilerini daha değerli hissettirebilmeleri ancak, müşterileri motive eden unsurlar, satın alma yöntemleri ve satın alma tarzları hakkında daha detaylı bilgi edinilerek müşteri ilişkilerinin yönetilmesi ile mümkün olabilecektir. (Knox, 1998: 730).

Müşteri ilişkilerini iyi yöneten işletmeler, müşteri memnuniyeti ve sadakati sağlayarak rekabette bir adım önde olabilmektedir. Bu nedenle bir hizmet işletmesi olan bankalar da, müşteri talep ve beklentilerini daha iyi anlayıp bu yönde uygulama ve düzenlemeler geliştirebilmek için segmentasyona gitmiştir. Örneğin müşteriler bankaya kredi kullanmak, tasarruflarını değerlendirmek ya da sadece ödemelerini yapmak için gelebilmektedir. Müşterilerin amaçları farklı olduğu gibi bankalarından beklentileri de farklı olacaktır. Diğer taraftan bankaya kredi talebi ile gelen müşteriler çeşitli nedenlerle krediye ihtiyaç duymaktadır. Bireysel müşteriler kişisel ihtiyaçlarını karşılamak için tüketime yönelik kredi kullanırlar.

Bunun aksine ticari müşteriler genellikle üretime yönelik; başka tüketicilere kendi ürettikleri mal ve hizmetleri satabilmek için gereken faaliyetlerde kullanmak için (Kotler, Armstrong ve Opresnik, 2018: 186) krediye ihtiyaç duyarlar. Bu noktada ise küçük ve orta büyüklükteki işletmelerde (KOBİ) çoğunlukla iş sahibi şahsen banka seçimine karar verirken, daha büyük ve kurumsal firmalarda bu seçim, seçenekler bir kaç kişi tarafından değerlendirilerek yapılabilmektedir (Lam ve Burton, 2005: 205).

Sadece bir kaç örneği verilmiş olan farklılıklar ve aynı zamanda banka işlemlerinin kendi içerisindeki farklılıkları, bankaların müşterilerini segment bazında değerlendirmesini aslında zorunlu kılmaktadır. Buna bağlı olarak segment bazında müşteri ihtiyaç, istek ve beklentilerinin ayrı ayrı tespit edilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bazı bankalarda farklılık göstermekle birlikte, ülkemizde bankalar müşterilerini genellikle; bireysel, KOBİ, işletme ve ticari/kurumsal segmentlere ayırmaktadır. Ayrıca tarım kredilerine önem veren bankalarda tarım bankacılığı segmenti de bulunmaktadır.

3.2.1. Bireysel Müşterilerin Banka Tercihlerini Etkileyen Faktörler

Tüketicilerin banka tercihlerinde etkili olan faktörlerin belirlenmesine yönelik yapılan araştırmalarda, bankacılık hizmetlerinin farklı boyutlarıyla ele alınarak değerlendirildiği görülmektedir. Örneğin Galloway ve Blanchard (1996) tüketicilerin yaşam evrelerine göre bankalardan beklentilerini araştırdıkları çalışmalarında bankaları hizmet kalitesine göre değerlendirmişlerdir. Levesque ve McDougall (1996) ise bankalara yönelik tüketici

tatminini etkileyen faktörleri ele aldıkları araştırmalarında, değerlendirme kriterlerine hizmet kalitesinin yanında hizmet özelliklerini ve müşteri şikayetlerinin çözümünü eklemiştir. Babakus vd. (2004a), bankacılıkta tüketici tercihinin yönelik geliştirdikleri modelde bankaları güvenilirlik, tecrübe etme ve müşterilerce araştırılma (faiz oranı, masraflar vs.) boyutlarıyla ele almıştır.

Literatürde banka tercihinin yönelik çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Çalışmalar incelendiğinde elde edilen sonuçların; değerlendirme kriterlerine, araştırma bölgesine, katılımcı gruplarına göre farklılık gösterdiği açıkça görülmektedir. Kuşkusuz bu farklılıklarda katılımcıların kişisel, sosyal ve kültürel özellikleri önemli rol oynamaktadır. Bu çalışmalardan bazıları aşağıda ele alınmıştır.

Boyd, Leonard ve White (1994), ABD’ de orta büyüklükteki bir şehirde, telefon anketiyle yaptıkları araştırmalarında; banka itibarının, kredi ve mevduat faiz oranlarının tercih sebeplerinde önemli etken olduğu buna karşılık banka çalışanlarının samimiyetinin çok önemsenmediği görülmektedir. Kanada’ da katılımcılarını bir kilise cemaatinin oluşturduğu araştırmada müşterilerin bankacılık hizmetlerindeki tatmin düzeylerinde etkili olan faktörler tespit edilmiştir (Levesque ve McDougall, 1996). Araştırma sonuçlarına göre müşteri tatmininde en etkili olan iki faktör olarak, bankanın müşterileri ile olan ilişkilerine ve asıl faaliyetlerine yönelik performansları öne çıkmıştır. Galloway ve Blanchard’ ın (1996) İngiltere’ de yaptıkları araştırmaları, tüketicilerin bankacılık hizmetlerini tercihlerindeki önceliklerinin yaşam evresine göre de değiştiğini ortaya koymuştur. Örneğin ileri yaşlardaki müşteriler en çok personel davranışları ve ilgisine önem vermekte iken genç müşteriler için ATM makinelerinde sürekli para olması en önemli kriter olarak öne çıkmıştır. Singapur’ da yapılmış olan başka bir araştırmada; faiz oranları, şube lokasyonunun uygunluğu ve sunulan hizmetin kalitesi banka tercihinde en etkili olan ilk üç faktör olmuştur (Ta ve Har, 2000).

Ülkemizde de yabancı sermayeli bankalarında piyasaya girmesi ile beraber, özellikle 2001 krizinden sonra, rekabet hızlanmış ve tüketici tercihlerini belirlemeye yönelik çalışmalar artmıştır. İstanbul’ da yapılan bir araştırmaya göre bankaların hızlı hizmet sunması ve bankaların hizmet kalitesi banka tercihinde etki derecesi en yüksek faktörler olmuştur (Aligil, 2010). Bursa ilinde yapılan bir araştırmada tüketicilerin banka tercihinin etkileyen en önemli faktörler sırasıyla; “çalışanların dürüst ve güvenilir olması”, reklam ve “çalışanların kibar ve güleryüzlü olması” şeklinde belirlenmiştir (Taşkın, Akat ve Erol,

2010). Karamustafa ve Yıldırım' ın (2007) Kayseri' de yaptığı araştırma sonuçlarında ise bankanın güvenilirliği en önemli etken olarak tespit edilmiş, bunu bankada sıranın çok olmaması, yaygın ATM ağı ve ATM hizmet çeşidinin çok olması takip etmiştir.

Banka tercihini etkileyen faktörler özetle; güven, sağlıklı İletişim, hız, maliyet, beklentileri karşılama düzeyi ve hizmet kalitesi olarak değerlendirilebilecektir.

3.2.2. Ticari Müşterilerin Banka Tercihlerini Etkileyen Faktörler

Literatürde bireysel müşterilerin banka tercihlerine etki eden faktörleri tespiti yönelik çok sayıda araştırma olmasının yanı sıra, özellikle kurumsal olmayan, firma sahibinin banka seçimini kişisel tecrübe ve değerlendirmesine göre yaptığı diğer bir segment KOBİ müşterilerine yönelik çalışmalar da mevcuttur.

Eskişehir Organize Sanayi Bölgesi' ndeki KOBİ' ler üzerinde yapılan araştırma sonuçlarına göre; KOBİ' lerin banka tercihlerinde en etkili olan faktörün kredi şartlarının (kolaylık-limit-teminat durumu-kredilendirme hızı) sonrasında ise kredi fiyatlarının (faiz-masraf-kesinti) olduğu ortaya çıkmıştır (Bedirhanoğlu ve Lezki, 2018). İzmir' de yapılan bir diğer araştırmada Demirhan (2004), bankaların ticari müşterilerinin banka tercihinde etkili olan faktörleri tespit etmeyi amaçlamıştır. Araştırma sonuçlarına göre ticari müşteriler için en önemli faktör faiz oranı ve komisyon, sonrasında ise işlemlerin sorunsuz yürümesi ve diğer hizmetlerden alınan masraflar olarak belirlenmiştir.

Uluslararası literatürden Babakus, Eroglu ve Yavas (2004b), ABD' nin bir eyaletinde küçük ve orta büyüklükteki inşaat firmalarını incelemiştir. Posta yoluyla yapılan anket sonuçlarına göre bu işletmelerde banka tercihlerini etkileyen faktörler sırasıyla; banka çalışanının dürüstlüğü, bankanın yeterliliği ve banka müdürünün güncel banka ürünleri hakkında bilgisi şeklinde ortaya konulmuştur. Diğer bir çalışmada, Lam ve Burton (2005) tarafından Hong Kong' ta hazır giyim ve elektronik sektörü ele alınmıştır. Araştırmacılar, araştırma sonuçlarını Trayler, Nielson ve Jones' un (2000) Avustralya' da yapmış oldukları benzer bir araştırma ile karşılaştırmıştır (Tablo 7).

Tablo 7. Banka Seçiminde Dikkate Alınan Faktörler Hong Kong-Avustralya karşılaştırılması

Sıra	Hong Kong (Lam ve Burton 2005)	Avustralya (Trayler vd. 2000)
1	Kredi ihtiyacının karşılanmasına istekli olunması	Bankanın uzun dönemli ilişki kurabilme yeteneği
2	Banka personeli ile iyi kişisel ilişkinin olması	Kredi ihtiyacının karşılanmasına istekli olunması
3	Şube lokasyonunun uygunluğu	Rekabetçi fiyatlama
4	Banka personelinin davranışları/tutumları	Bankanın günlük işlemlerdeki etkinliği
5	Bankanın günlük işlemlerdeki etkinliği	Banka personeli ile iyi kişisel ilişkinin olması
6	Banka ürün/hizmetlerinin esnekliği	Şube lokasyonunun uygunluğu

Kaynak: Lam ve Burton, 2005: 208

Tablo incelendiğinde; Hong Kong’ da müşteriler için en önemli faktör bankanın kredi talebini karşılamada istekli olması iken Avustralya’ daki müşteriler için banka ile uzun dönemli ilişki kurabilmek önemli görünmektedir. Ayrıca Hong Kong’ daki müşterilerlerce banka fiyatlamasının önemsenmediği dikkat çekmektedir.

3.2.3. Tarım Müşterilerinin Banka Tercihlerini Etkileyen Faktörler

Literatürde değişik bölgelerde, müşterilerin banka tercihlerinde etkili olan faktörlerin belirlenmesine yönelik çok sayıda araştırma olmasına rağmen tarımsal kredi müşterilerine yönelik araştırmaya çok rastlanılmamaktadır. Tarım sektörünü, önceki bölümlerde bahsedildiği üzere, diğer sektörlerden ayıran sektöre has çeşitli karakteristik özellikler vardır. Bu nedenle tarım segmenti müşterilerinin (çiftçilerin) bankalardan beklentileri de onlara sunulacak ürün ve hizmetler de farklılaşmaktadır. Çiftçilerle ilgili dikkate alınması gereken diğer bir husus, özellikle ülkemizde eğitim seviyelerinin düşük olması, bankaları ve bankacılık işlemlerine çok aşina olmamalarıdır. Çiftçilerin banka tercihlerine yönelik yapılan bazı araştırma sonuçlarına aşağıda değinilmiştir.

Güneş ve Movassaghi’ nin (2017) çiftçilerin mevcutta ya da önceden çalıştıkları bankaları seçmelerinde etkili olan kriterlerin banka bazında tespitine yönelik çalışmalarında; Antalya, Konya, Karaman, Ankara ve Eskişehir illerinde toplam 550 çiftçiden anket çalışması ile veri toplanmıştır. Anket sonuçlarına göre en çok tarımsal kredi Ziraat Bankası’ ndan kullanılmış ve çiftçilerin banka tercihinde en önemli etken olarak düşük faiz oranı, uygun kredi şartları ve esnek ödeme planları öne çıkmıştır. Ayrıca çiftçilerin tarımsal kredileri, kısa vadede tarımsal girdilerin finansmanında, uzun vadede ise traktör, hayvan, sulama sistemleri vb. varlık alımlarında değerlendirdikleri tespit edilmiştir.

Yine, Erdaş' ın (2012:122) Edirne bölgesinde yaptığı araştırma sonuçları aynı şekilde, kayıtlı kredi kullanan çiftçilerin faiz oranı ve vade yapısını dikkate aldığını ortaya koymuştur. Başka bir araştırmada Manisa merkez ve yakın çevresindeki köylerdeki 103 çiftçiden, kredi kullanımında banka tercihlerine yönelik anket çalışması yapılmıştır (Koçturk, Tepeci, Suramaz ve Yatbaz, 2013). Elde edilen sonuçlara göre katılımcı çiftçiler; bankanın güvenilirliğine, servis kalitesine ve kredi koşullarına, diğer faktörlere nazaran daha çok önem vermektedir. Bu diğer faktörler ise kredi maliyetleri, bankanın erişilebilirliği ve kişisel kredibilite olarak sıralanmıştır.

Yurtdışından bir diğer araştırmada Wahid (2013), Pakistan' da Peshawar' ın kırsalında kayıtlı ve kayıt dışı kredileri karşılaştırmıştır. Araştırmasında kayıt dışı kredilerin çiftçiler tarafından tercih edilme nedenleri olarak; kredilerin teminatsız, çok daha kısa sürede ve daha düşük işlem maliyetleri ile kullandırılmasını göstermiştir.

Tarım kredisi kullanacak çiftçilerin; eğitim seviyeleri, tecrübeleri, cinsiyetleri, işletme kapasiteleri, tarım dışı gelirlerinin olması, hane halkı sayısı ve teminat durumları kullanım tercihlerine doğrudan etki etmektedir (Chandio vd., 2017: 8). Tarım üreticilerin bu sosyo-ekonomik özelliklerine göre tercihleri şekillenmekte ve sunulan kredi alternatiflerinin özellik ve şartlarına göre nihai halini almaktadır. Dodson ve Koenig' in (2003:211) ABD' de Çiftçilik Hizmet Ajansı' nın (Farm Service Agency) kredi projesi üzerinde yaptıkları araştırma bunu desteklemektedir. Araştırma sonuçları çiftçilerin kredi ile ilgili kararlarının bölgesel olarak ekonomik ve demografik farklılıklara göre şekillendiğini ortaya koymuştur. Bu nedenle çiftçilerin kredi kullanıp kullanmama kararlarına, kullanacaklarsa hangi kaynakları ve kuruluşları tercih edeceklerine etki eden faktörleri tespit etmeye yönelik yapılan araştırmaların sonuçları bölgeden bölgeye farklılık gösterebilecektir.

Literatüre göre bireysel kredi kullanıcıları ihtiyaçlarına bağlı olarak, kredi kullanımına ilişkin rasyonel davranışların yanında rasyonel olmayan davranışlarda bulunabilmektedir. Ayrıca banka tercihlerini etkileyen etkenler çalışılan bankanın itibarından, bankada az sıra olmasına kadar çok geniş bir yelpazede farklılıklar gösterebilmektedir. Buna karşılık ticari işletmeler ve tarım müşterileri bankacılık işlemlerinde rasyonel davranışlar göstermektedir. Ticari işletmeler, ticari faaliyetlerinin gerekliliği ortaya çıkan finansman ihtiyacının karşılanması için sağlıklı/sürekli bir ilişkiye odaklanırken, tarım müşterileri ise daha çok kullanmak istedikleri kredinin vade ve teminat yapısı, maliyeti gibi koşullarına önem

vermektedir. Her üç müşteri grubunda banka tercihleri üzerinde etkili olan en temel ortak nokta ihtiyaçlarının karşılanma düzeyi olarak değerlendirilebilir.

Bu bölümde bireylerin, ticari işletmelerin ve tarımsal kredi kullanan birey ve ticari işletmelerin genel olarak banka tercihleri üzerinde etkili olan faktörler teorik olarak açıklanmış ve literatürde yapılan saha araştırmalarına yer verilmiştir.

Dördüncü bölümde ise Aksaray bölgesinde tarımsal faaliyet yürüten ve banka kredisi kullanan çiftçilerin kredi kullanım amaçlarına göre tercihleri üzerinde etkili olan faktörler tespit edilmeye ve literatür ile olan varsa farklılıkları ortaya konmaya çalışılacaktır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KREDİ KULLANIM AMAÇLARINA GÖRE ÇİFTÇİLERİN TERCİHLERİNDE ETKİLİ OLAN FAKTÖRLER

Araştırmanın bu bölümünde; araştırmanın yöntemi, kısıtları, araştırma evreni ve örnekleme, veri toplama aracı ve süreci ve bulgulara ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

4.1. Yöntem

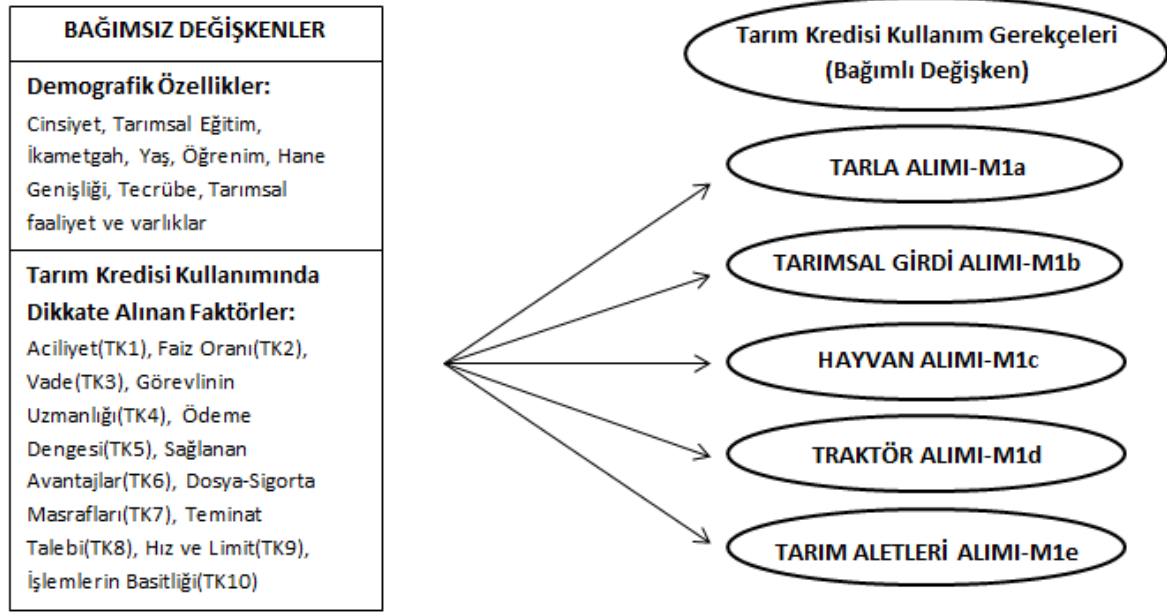
Araştırmanın amacına istinaden çiftçilerin kararları ile farklı değişkenler arasındaki ilişki inceleneceği için araştırma nicel yöntemle yürütülmüştür. Nicel araştırmalarda tarama deseni ile, bir örneklemden elde edilecek verilerle araştırma evreninin görüşleri, tutumları ve tercihleri hakkında tanımlamalar yapılabilir (Creswell, 2017: 13). Buna bağlı olarak araştırmada tarama deseni (alan araştırması) kullanılmıştır.

4.1.1. Araştırma Hipotezleri

Çiftçilerin tarımsal kredi ve bireysel kredi kullanım gerekçeleri araştırmanın bağımlı değişkenleridir. Demografik özelliklerin ve tarım kredisi kullanımında dikkate alınan faktörlerin, tarımsal kredi kullanım gerekçelerini; demografik özelliklerin ve banka tercihinde etkili olan faktörlerin, bireysel kredi kullanım gerekçelerini etkilediği varsayılmıştır. Buna bağlı olarak iki farklı hipotez geliştirilmiştir. Belirlenen bu hipotezler regresyon analizi yardımıyla test edilmiştir.

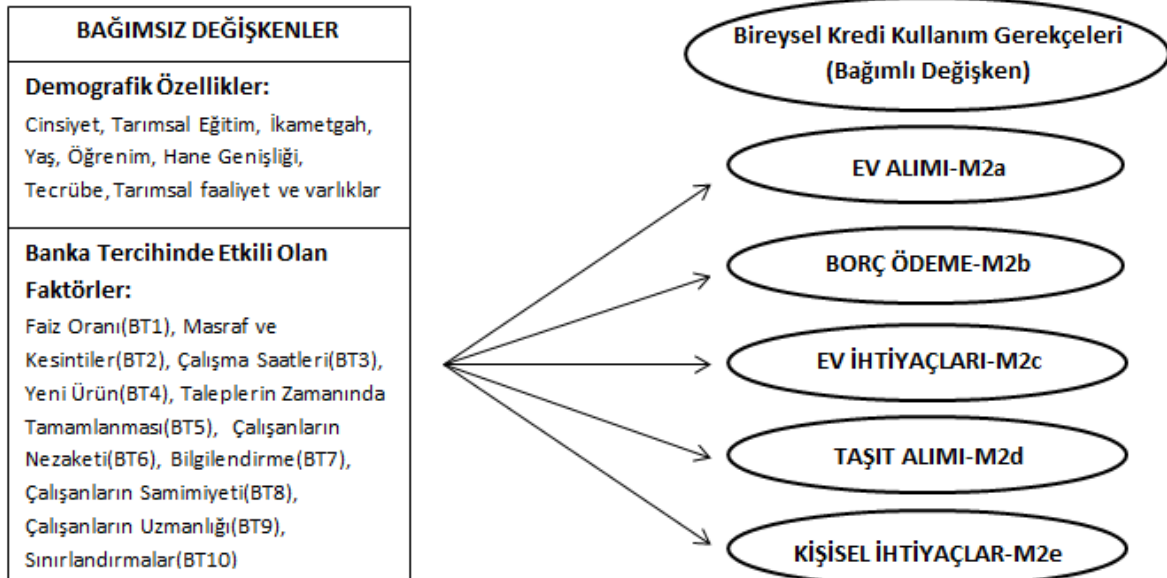
H₁= Çiftçilerin tarım kredisi kullanım gerekçeleri, demografik özelliklerden ve tarım kredisi kullanımında dikkate alınan faktörlerden etkilenmektedir.

Şekil 2. Birinci Hipoteze Yönelik Araştırma Modeli

H₂= Çiftçilerin bireysel kredi kullanım gerekçeleri, demografik özelliklerden ve banka tercihinde etkili olan faktörlerden etkilenmektedir.

Şekil 3. İkinci Hipoteze Yönelik Araştırma Modeli

4.1.2. Veri Toplama Aracı ve Süreci

Araştırmada kullanılan anketteki ifadelerin hazırlanmasında, Babakus, Eroglu ve Yavas (2004a-2004b) ile İslamoğlu ve Zencircioğlu (2018) çalışmalarından yararlanılmıştır. Üç bölümden oluşan anketin ilk bölümünde katılımcıların kişisel ve demografik bilgilerini ölçmeye yönelik çoktan seçmeli dokuz adet kategorik soru ve bir adet, katılımcıların kredi kullanım nedenlerine yönelik, beş dereceli ölçek skalasında (1- Hiç önemli değil ve 5- Çok önemli) sorular yer almaktadır.

İkinci ve üçüncü bölümde ise, katılımcıların banka tercihlerinde ve tarım kredisi kullanımlarında etkili olan faktörleri belirlemeye yönelik, 10 dereceli ölçek skalası (1- Hiç önemli değil ve 10- Çok önemli) ile hazırlanmış onar adet soru yer almaktadır.

Hazırlanan bu anket aracılığıyla, daha sağlıklı sonuç elde edebilmek amacıyla veri toplama süreci katılımcılara erişim açısından en önemli alan konumundaki; Aksaray’ da şubesi olan ve tarımsal kredi kullandıran bankaların şubelerinde yürütülmüştür. Bankalara kredi kullanmak için veya mevcuttaki kredilerini geri ödemek için gelen çiftçilerden gönüllülük esasına dayalı olarak anketi doldurmaları rica edilmiştir. Bu yolla elde edilen 231 adet anketin yanı sıra elektronik ortamda hazırlanmış 111 adet anket, bankada vakti olmadığı halde daha sonra anketi doldurabileceğini ifade eden çiftçilerce elektronik ortamda doldurulmuştur. Yapılan değerlendirme sonucunda 27 adet anketin veri girişine uygun olmadığı tespit edilerek bu anketler değerlendirme dışı tutulmuştur. Katılımcılardan elde edilen anketler %92’ lik bir oranla değerlendirmeye dahil edilmiştir.

4.1.3. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini, Aksaray ilinde mevcutta bankalardan tarımsal kredi kullanmış ve kullanmayı düşünen çiftçiler oluşturmaktadır. Aksaray’ da 2021 yılı itibariyle kayıtlı toplam 19 bin çiftçi bulunmaktadır (Tarım ve Orman Bakanlığı: 2021). Ancak banka kredisi kullanan çiftçilerin toplam sayısını ve listesini elde etme imkanı bulunmamaktadır. Örneklem seçiminde, evren büyüklüğünün ve listesinin tam olarak belirlenemediği durumlarda kolayda örnekleme (Convenience Sampling) yöntemine başvurulabilmektedir. (Özen ve Gül, 2007:413). Bu nedenle araştırmada kolayda örnekleme yöntemi ile veri toplanmıştır. Evren büyüklüğü tam olarak belirlenemesede, Yazıcıoğlu ve Erdoğan (2004) $\pm 0,05$ örnekleme hatasında (katılımcıların heterojen olması nedeniyle $p=0,5$ $q=0,5$ kabul edilerek) 25.000 kişilik bir evrenden en az 378 kişilik bir örneklem seçilmesi gerektiğini

belirtmektedir. Ayrıca Altunışık vd. (2010:134-135), sosyal bilimlerde yapılan araştırmalarda örneklem büyüklüğünün 30 ve 500 arasında olmasının yeterli olabileceğini belirtmiştir. Bu bağlamda araştırma örneklemini olarak 342 çiftçiye başvurulmuştur.

4.1.4. Sınırları ve Kısıtlar

Araştırmanın en önemli kısıtlarından birisi örneklem seçiminde kolayda örnekleme yönteminin kullanılmasıdır. Bu yöntemde örneklemin oluşturulma şekline bağlı olarak, toplanan verilere belirli bir şüphe ile bakmak gereklidir (Altunışık, Coşkun, Bayraktaroğlu ve Yıldırım, 2010:134). Bu nedenle bu yöntemle seçilen örneklemden elde edilen bulguların evreni temsil etme kabiliyeti sınırlı kalmaktadır. Yine de kolayda örnekleme yöntemi değişkenler arasındaki muhtemel ilişkiler hakkında ipuçları verebilmektedir (Akın, Şimşek, Yalçınkaya ve Gülpınar, 2018:160).

Diğer bir kısıtı, araştırmanın sadece belirli bir bölgede yapılmış olmasıdır. Araştırma sadece Aksaray ilinde yapılmıştır ve sosyal, kültürel, ekonomik ve coğrafi faktörler nedeniyle değişik bölgelerde yapılması halinde araştırmadan farklı sonuçlar çıkması olasıdır. Araştırma bulguları değerlendirilirken araştırmanın taşıdığı bu kısıtlar dikkate alınmalıdır.

4.2. Bulgular

Tarım kredisi kullanan çiftçilere yönelik yapılan anket bulgularının ele alınacağı bu bölümde öncelikle katılımcıların demografik özellikleri frekans tabloları ve şekiller ile ortaya konulacaktır. Tanımlayıcı istatistik bilgileri ele alındıktan sonra regresyon analizi ile demografik özelliklerin, banka tercihiine etki eden faktörlerin ve tarım kredisi kullanımında dikkate alınan faktörlerin; katılımcıların tarım kredisi ve bireysel kredi kullanım amaçları üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olup olmadığı incelenmiştir. Analizlerde SPSS V.26 istatistik programı kullanılmıştır.

4.2.1. Katılımcıların Demografik Özellikleri

Katılımcılardan elde edilen temel demografik özelliklere ait verilerin genel görünümünü yansıtan frekans analizleri Tablo 8’ de verilmiştir. Araştırmaya katılan çiftçilerin büyük çoğunluğunu %94.90 ile erkek çiftçiler oluştururken, kadın katılımcı oranı

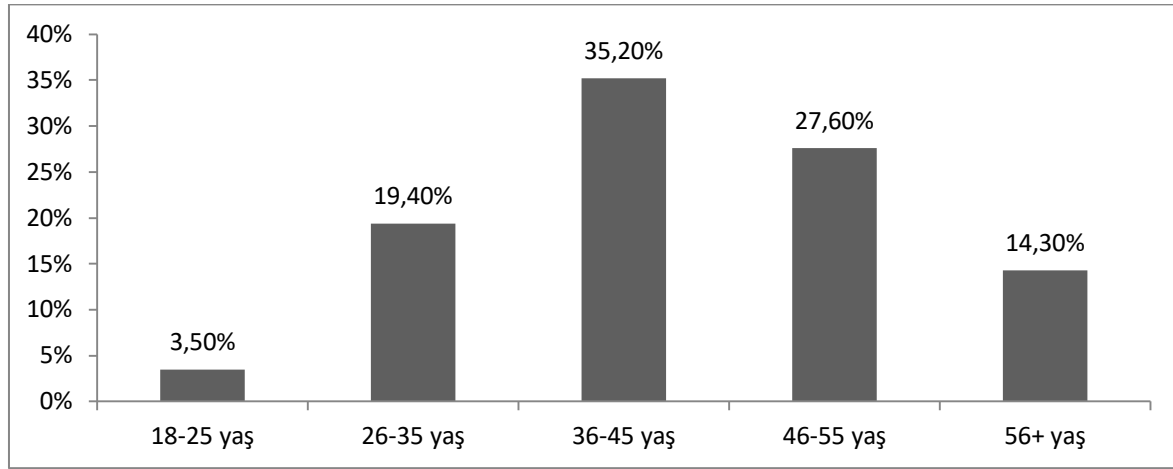
ancak %5.10'da kalmıştır. Katılımcıların büyük çoğunluğunu erkeklerin oluşturması, araştırma bölgesinde erkek egemen kültürün varolduğunu ortaya koymaktadır. Tekirdağ ve Kırşehir bölgesinde çiftçilere yönelik yapılmış olan araştırmalarda da benzer durum söz konusudur (Özvardar, 2019; Yıldırım, 2016). Diğer yandan bu durum, kadın çiftçilerin erkek çiftçilere oranla çok daha az banka kredisine başvurduğu şeklinde de yorumlanabileceği gibi aynı zamanda kadın çiftçilerin sahip oldukları varlıkların işletilmesinin ve her türlü resmi işlerinin erkek yakınlarınca (eş-erkek kardeş-erkek çocuk) yürütüldüğü şeklinde de düşünülebilecektir.

Tablo 8. Katılımcıların Demografik Özellikleri

		Frekans (N)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Erkek	299	94,90%
	Kadın	16	5,10%
Tarımsal Eğitim	Var	135	42,90%
	Yok	180	57,10%
İkametgah	Köy	202	64,20%
	İlçe	65	20,60%
	Şehir	48	15,20%
Hane Genişliği(Kişi)	1-3	70	22,20%
	4-6	191	60,70%
	7-9	41	13,00%
	10+	13	4,10%
Çiftçilik İşleri	Hayvancılık	49	15,60%
	Tarla Ekimi ve Hasadı	59	18,70%
	Her ikisi Birden	207	65,70%

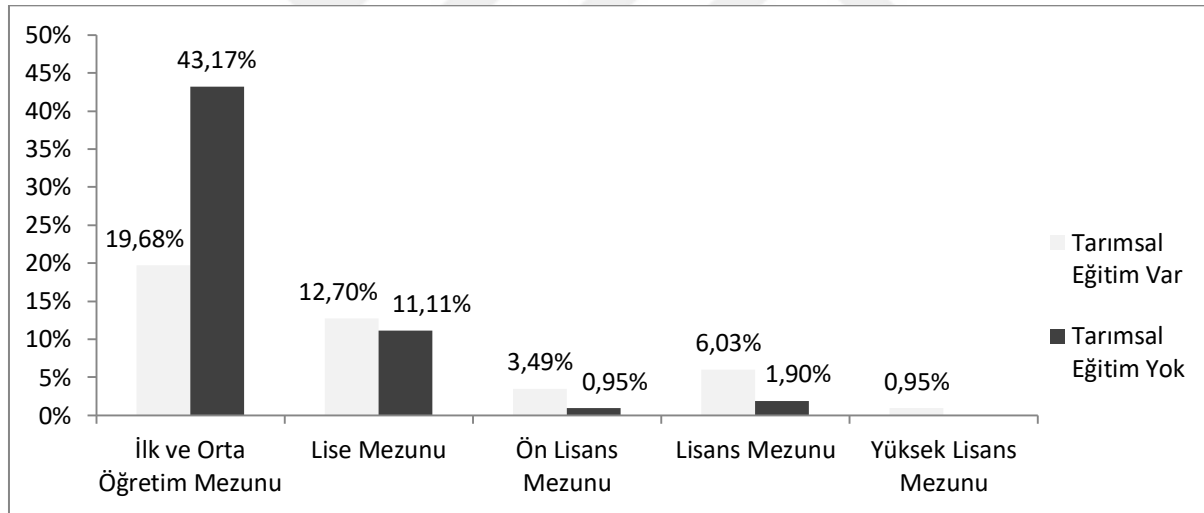
Banka kredisi kullanan çiftçilerin %64.20'si köyde, %20,60'ı ilçede ve %15.20'si şehirde ikamet etmektedir. Katılımcılar en çok %35,20 ile 36-45 yaş grubunda iken en az %3,50 ile en genç grup olan 18-25 yaş grubundadır (Şekil 4). 35 yaş üzeri çiftçiler toplam katılımcıların %77,10' unu oluşturmaktadır. Orta yaş ve üzeri çiftçilerin büyük çoğunluğu oluşturması; gençlerin çiftçiliğe daha az ilgi duyduğunu, daha çok babadan oğla geçen bir meslek olan çiftçiliği terk ettiklerini göstermektedir. Kuşkusuz bunda, miras yoluyla tarımsal arazilerin küçülmesi ve neticesinde yeterli gelir elde edemeyen çiftçilerin köyden kente göç etmesinin etkisi de vardır.

Şekil 4. Katılımcıların Yaşa Göre Dağılımları

Tarımsal faaliyetlere ilişkin kârlılığın diğer işlere göre düşük olması, yanlış tarım teşvikleri, artan girdi maliyetleri, yanlış tarımsal uygulamalar da bu duruma ek olarak sayılabilir.

Şekil 5. Katılımcıların Tarımsal Eğitim Durumları

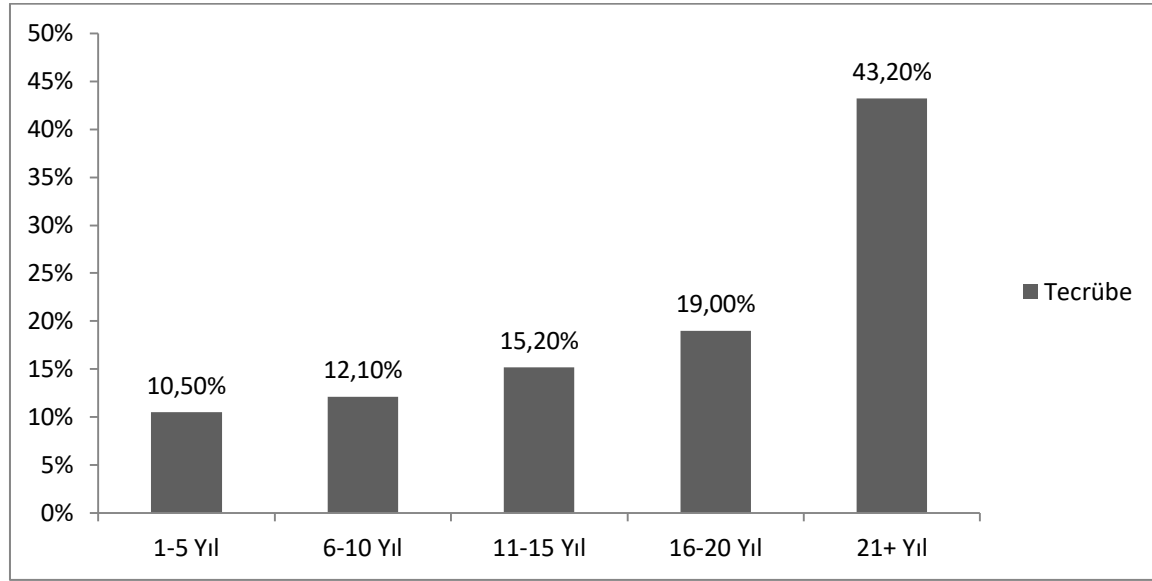

Ankette, tarımla ilgili herhangi bir eğitim alıp almadığı sorusuna katılımcıların %57,10'u hayır cevabı verirken %42,90'ı tarımla ilgili en az bir eğitim almış durumdadır. Bu durum çiftçilerin geleneksel tarım anlayışına göre öğrendikleri biçimde tarımsal faaliyetlerini yürüttüğü, tarımsal gelişmeleri uygulama konusunda tutucu davrandıklarını göstermektedir. Söz konusu çiftçilerin öğrenim durumlarına bakıldığında eğitim seviyesinin düşük olduğu görülmektedir; %62,90'ı ilk ve orta öğretim, %23,80'i lise ve %13,30'u ön lisans-lisans-yüksek lisans mezunudur (Tablo 8). Bu durum Erdaş (2012), Berk (2019) ve Özvardar' ın (2019) yaptığı çalışmaları destekler niteliktedir ve araştırma bölgesi, örneklem tekniğinden kaynaklı ufak

farklılıklar görülse de, Türkiye genelinde çiftçilerin eğitim seviyesinin düşük olduğuna dair önemli bir göstergedir. Katılımcıların eğitim seviyesi yükseldikçe daha fazla oranda tarımsal eğitime ilgi duyduğu görülmektedir (Şekil 5).

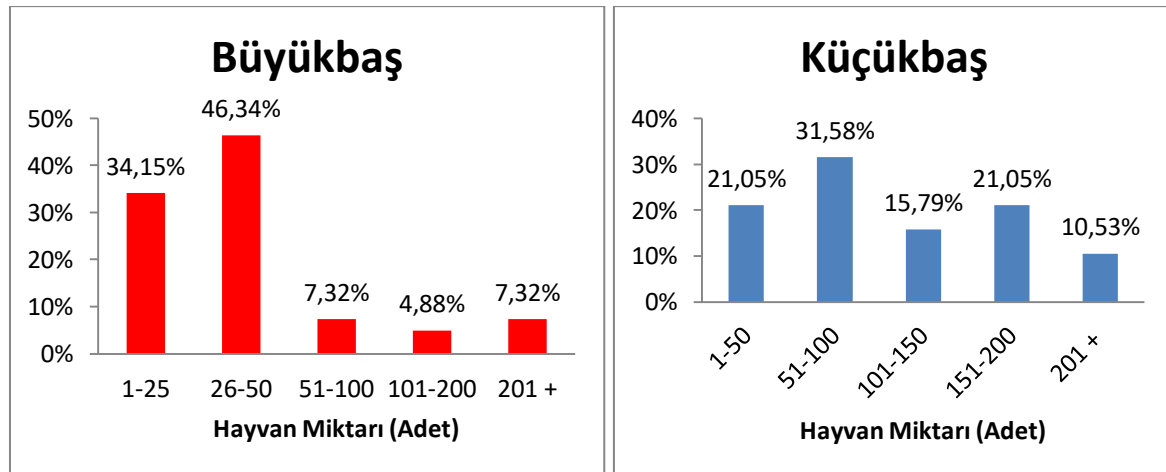
Araştırma kapsamındaki çiftçilerin hane genişliği incelendiğinde; %60,70'i 4-6 kişi, %22,20'si 1-3 kişi, %13'ü 7-9 kişi ve %4,10'u 10 kişiden fazla olduğu görülmektedir (Tablo 8).

Şekil 6. Katılımcıların Çiftçilikteki Tecrübeleri

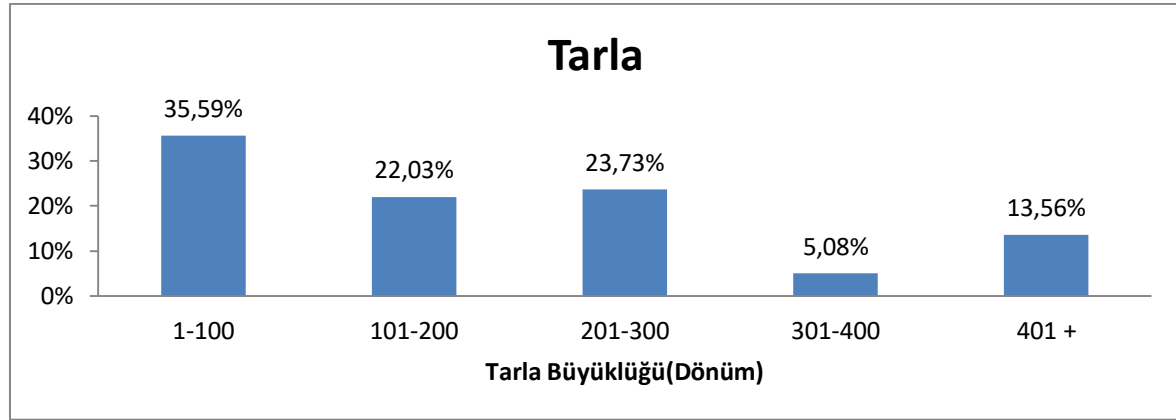
Çiftçilikteki tecrübeleri incelendiğinde ise yüksek bir oranla katılımcıların %43,20'sinin 21 yıldan uzun bir süredir çiftçilik yaptığı görülmektedir. Katılımcıların çiftçilikteki tecrübe süresi azaldıkça, o gruptaki katılımcı miktarı da doğru orantılı olarak azalmaktadır (Şekil 6). Bu ise, çiftçilerin yaşa göre dağılım durumlarında görüldüğü üzere, genç nüfusun tarımı terk etmelerinin sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şekil 7 ve Şekil 8. Sadece Hayvancılık Yapan Çiftçilerin Hayvan Varlık Dağılımı

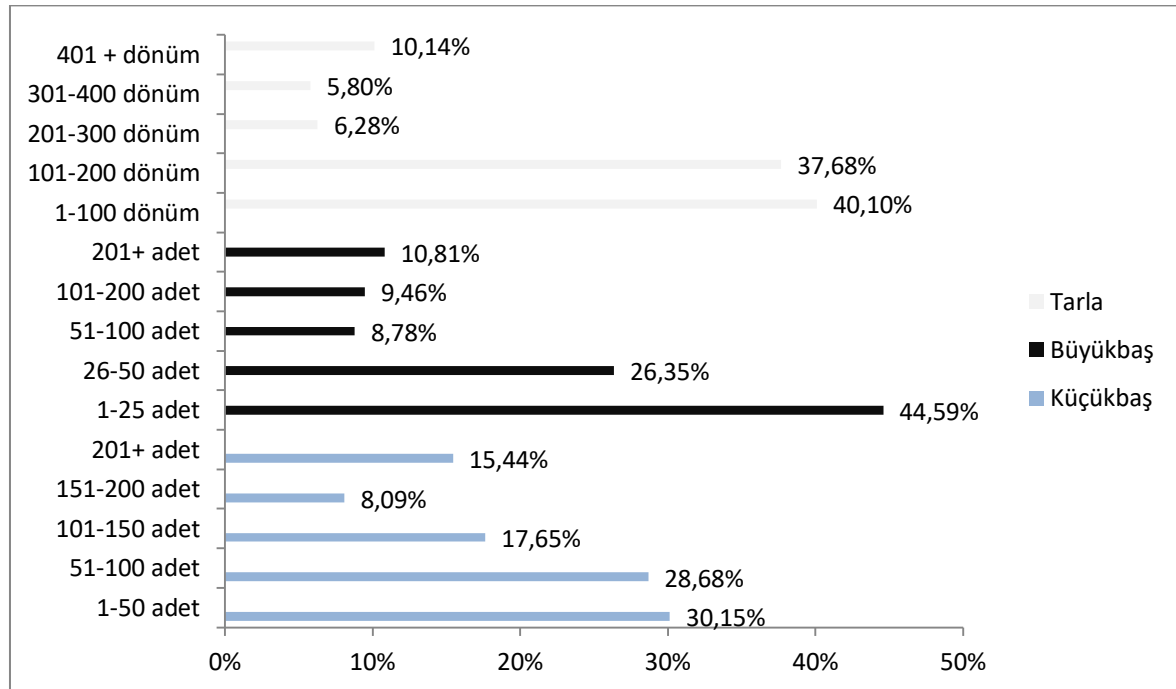
Katılımcıların %15,60'ı hayvancılık, %18,70'i bitkisel ürün yetiştiriciliği ve kalan %65,70'i ise hem hayvancılık hem de bitkisel ürün yetiştiriciliği yapmaktadır (Tablo 8). Sadece hayvancılık yapan 49 çiftçinin %16,33'ü küçükbaş, %61,22'si büyükbaş ve %22,45'i her ikisini birlikte yapmaktadır. Büyükbaş hayvan varlığına sahip çiftçi sayısı 41 iken küçükbaş hayvanı olan çiftçi sayısı 19' da kalmaktadır. Büyükbaş hayvan sahibi çiftçilerin %46,34'ü 26 ile 50 baş arası ve küçükbaş hayvan sahibi çiftçilerin %31,58'i 51-100 baş arası hayvana sahiptir (Şekil 7 ve 8).

Şekil 9. Sadece Bitkisel Üretim Yapan Çiftçilerin Tarla Varlık Dağılımı

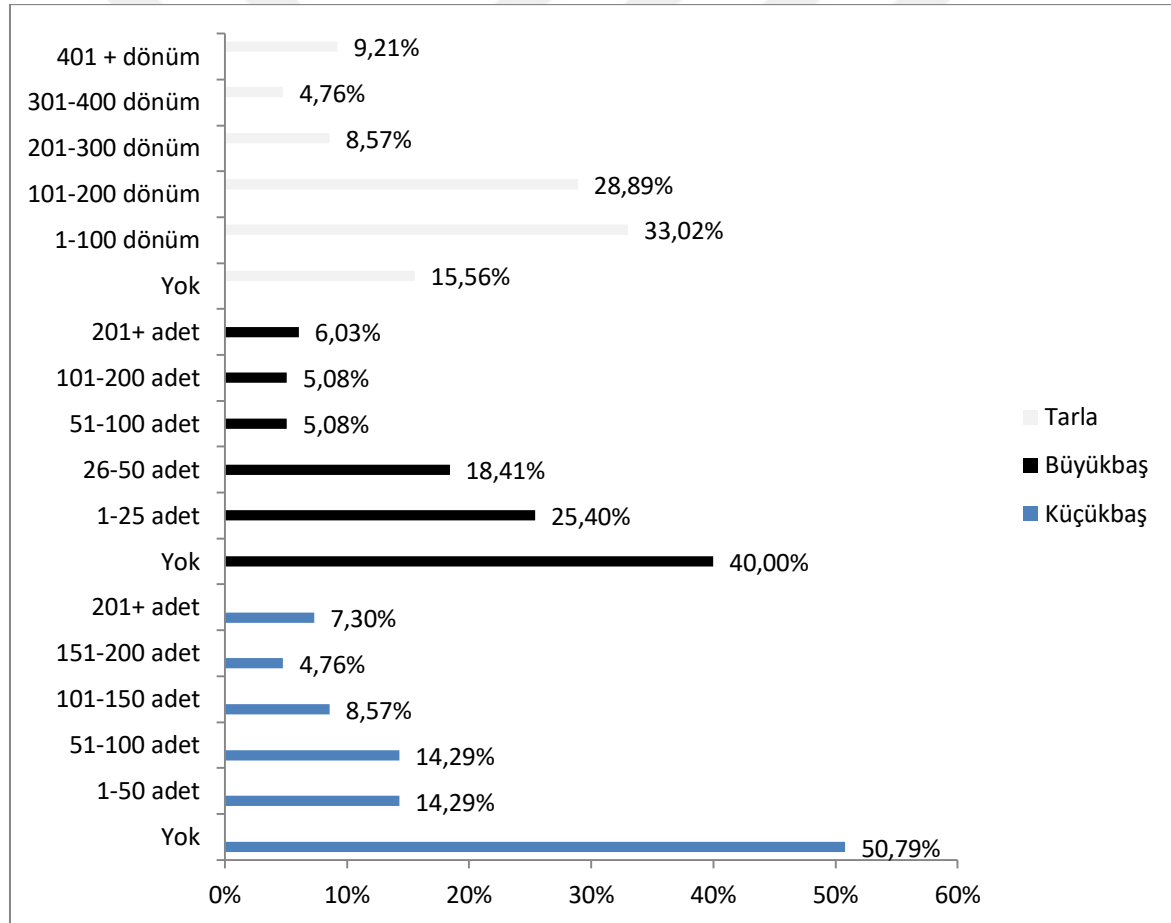
Şekil 9' da ise sadece bitkisel üretim yapan çiftçilerin sahip oldukları tarla miktarına göre durumları gösterilmektedir. Sadece bu yolla gelir elde eden 59 çiftçinin %35,59'unun 1 ile 100 dönüm arası büyüklükte tarlaya sahip olduğu görülmektedir.

Şekil 10. Hayvancılık ve Bitkisel Üretim Yapan Çiftçilerin Varlık Dağılımı

Katılımcıların %65,70 oluşturan her iki faaliyeti de birlikte yürüten çiftçi sayısı 207 olup, sahip oldukları tarla büyüklüğü ve hayvan sayısının kendi içlerindeki yüzdesel dağılımları Şekil 10’ da gösterilmiştir. Her iki zirai faaliyette bulunan çiftçilerin yüzdesel dağılımı sadece tek bir faaliyette bulunan çiftçilerle karşılaştırıldığında, tarlada en yüksek orana sahip olan 1 ile 100 dönüm arası tarla sahipliği oranı daha da artarak %40,10’a çıkmıştır. Diğer yandan sadece büyükbaş hayvancılık yapan çiftçilerde en yüksek sahiplik oranı 26-50 baş arası hayvan iken hem hayvancılık hem de bitkisel üretim yapan çiftçilerde en yüksek sahiplik oranı 1-25 baş arası hayvana ve benzer şekilde küçükbaş hayvancılıkta da 51-100 baş arası hayvan 1-50 baş hayvana düşmüştür.

Şekil 11. Tüm Katılımcı Çiftçilerin Varlık Dağılımı

Şekil 11’ de katılımcı çiftçilerin tamamının varlık dağılımı gösterilmektedir. Tüm katılımcı çiftçiler baz alındığında ise; %49,20’sinin (155 kişi) küçükbaş hayvan, %60’ının (189 kişi) büyükbaş hayvan ve %84,44’ünün (266 kişi) tarla varlığı mevcuttur. Tüm katılımcı çiftçiler üzerinden genel olarak varlık dağılımı incelendiğinde; %33,02 ile 1-100 dönüm arası tarla, %25,40 ile 1-25 adet arası büyükbaş hayvan, %14,29 ile eşit oranda 1-50 ve 51-

100 adet arası küçükbaş hayvan en yüksek oranlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Katılımcıların %15,56'sının tarlası, %40'ının büyükbaş hayvanı ve %50,80'unun küçükbaş hayvanı bulunmamaktadır. Araştırma bölgesinde çiftçilerin bitkisel üretim faaliyetinin hayvancılığa oranla daha yoğun gerçekleştirildiği anlaşılmaktadır. Hayvancılığın, bitkisel üretime göre tüm yıl boyunca süren daha yoğun emek gerektiren ve sürekli takip isteyen zahmetli bir iş olması, girdi fiyatlarındaki maliyet artışlarının satış fiyatına yansıtılamaması sonucu sektörün cazibesini yitirmesi, meraların tarıma açılması hayvancılığın nispeten daha az tercih edilmesine neden olabilmektedir.

4.2.2. Tanımlayıcı İstatistik Bilgiler

Bu bölümde katılımcılara uygulanan ankette yer alan, katılımcıların tarım kredisi ve bireysel kredi kullanım gerekçeleri, banka tercihleri ve tarım kredisi kullanımında dikkate alınan etkenlere ilişkin bulgular tablolar yardımı ile açıklanacaktır.

4.2.2.1. Çiftçilerin Tarım Kredisi Kullanım Amaçları

Katılımcı çiftçilerin tarım kredisi kullanım gerekçelerini belirlemeye yönelik, beş dereceli ölçek skalası ile (1-Hiç önemli değil, 5-Çok önemli) hazırlanmış, 5 adet ifadenin bulgularına ait istatistik bilgileri Tablo 9'da gösterilmiştir.

Tablo 9. Katılımcıların Tarım Kredisi Kullanım Amaçları

Tarım kredisi kullanım amaçları	N	Ortalama	Standart Sapma
Tarımsal girdi alımı (Gübre-yem-tohum...)	315	4,02	1,232
Hayvan alımı	315	3,62	1,403
Tarla alımı	315	3,44	1,486
Traktör alımı	315	3,32	1,424
Tarım aletleri ve ekipmanları alımı	315	3,21	1,426
Genel Ortalama	315	3,52	

Ankete katılan çiftçiler kullandıkları tarım kredilerinin en çok tarımsal girdi alımına yönelik (4,02) olduğunu belirtmişlerdir. Tosun ve Güneş' in (2017) Ankara' da ve Koçturk vd.' nin (2013) Manisa' da yapmış oldukları araştırmalarda da benzer sonuçlar elde edilmiştir. Bu durum sadece belirli dönemlerde gelir elde eden çiftçilerin bu süreçte üretim için ihtiyaç duydukları girdileri karşılayamadığını göstermektedir. Daha çok işletme sermayesi ile karşılanması gereken bu giderler için banka kredisine başvurulması, Şekil

11’de de görüldüğü üzere, katılımcıların çoğunluğunu tasarruf edemeyen, sermayesi düşük küçük çiftçilerin oluşturduğunu teyit etmektedir. Çiftçiler yeterli çalışma sermayesine sahip olduğu takdirde tarımsal girdilerini peşin ve/veya istenilen ödeme koşullarında alarak ortalama sermaye maliyetini düşürebilir. Ayrıca yeterli sermaye yapısı ile ürünlerini hemen satarak nakde çevirmek yerine kıt olduğu dönemlerde satarak kârlılıklarını artırabilir. Bu bağlamda çiftçilerin ihtiyaç duyduğu çalışma sermayesi, sabit sermaye vb. kaynaklara optimal maliyetle ulaşabilmesi büyük önem arz etmektedir.

Katılımcılar, tarım aleti ve ekipmanı ihtiyaçları için tarım kredisi kullanımını çok fazla tercih etmemektedir (3,21). Bu tür ihtiyaçlar, çoğunlukla yapılan tarımsal faaliyete bağlı olarak süreklilik göstermemekte ve satın alındığında ise uzun dönem kullanılabilir. Ayrıca kişisel olarak yeteri kadar büyük iş hacmine sahip olmayan çiftçiler daha çok ortak kullanıma ve/veya kiralama yöntemine yönelebilmektedir. Aynı zamanda bunların ticaretini yapan satıcılar, kayıt dışı krediler bölümünde açıklandığı şekilde, çiftçileri vadeli satışlarla destekleyebilmektedir.

4.2.2.2. Çiftçilerin Bireysel Kredi Kullanım Amaçları

Katılımcı çiftçilerin bireysel kredi kullanım gerekçelerini belirlemeye yönelik, beşli likert ölçeği ile (1-Hiç önemli değil, 5-Çok önemli) hazırlanmış olarak, 5 adet ifadenin bulgularına ait istatistiki bilgiler Tablo 10’da gösterilmiştir.

Tablo 10. Katılımcıların Bireysel Kredi Kullanım Amaçları

Bireysel Kredi kullanım amaçları	N	Ortalama	Standart Sapma
Borç ödeme	315	2,62	1,498
Taşıt Alımı	315	2,62	1,371
Ev Alımı	315	2,49	1,462
Kişisel İhtiyaçlar	315	2,28	1,486
Ev İhtiyaçları	315	2,15	1,455
Genel Ortalama	315	2,43	

Araştırmaya katılan çiftçilerin bireysel kredi kullanım gerekçelerinin genel ortalamasının (2,43), tarım kredisi kullanım gerekçelerinin ortalamasına göre çok düşük kaldığı görülmektedir (3,52). Bireysel krediler, geri ödeme planlarının tarım kredilerinde olduğu gibi esnek ödeme yapısına sahip olmaması ve istenilen miktarda alınamaması nedeniyle belirli dönemlerde gelir elde edebilen çiftçilerce çok tercih edilmemektedir. Ayrıca

bankalar da, kar marjının daha yüksek olması ve geri ödemelerde temerrüde düşme oranının daha az olması nedeniyle çiftçilere, bireysel krediden ziyade tarım kredisi kullandırmayı yeğlemektedir.

Katılımcılar bireysel kredi kullanımını görece olarak çok tercih etmemekle birlikte daha çok borç ödeme ve binek araç alımı amacıyla bireysel kredi kullanmayı tercih etmektedirler (2,62). Ev alımına yönelik bireysel kredi kullanımının nispeten düşük (2,49) kalmasının nedeni olarak ise kırsal kesimde ev sahiplik oranının yüksek olması gösterilebilecektir. Diğer yandan ev ihtiyaçlarını karşılamak için ise çok fazla kredi kullanımı söz konusu değildir (2,15). Çiftçiler genellikle ev ihtiyaçlarını hasat zamanlarında ellerine geçen toplu paralarla gidermekte, gerektiğinde ise vadeli alım yolu ile bu ihtiyaçlarını karşılayabilmektedir.

4.2.2.3. Çiftçilerin Banka Tercihlerine Etki Eden Faktörler

Katılımcı çiftçilerin banka tercihlerine etki eden faktörleri belirlemeye yönelik, 10 dereceli ölçek skalası (1- Hiç önemli değil ve 10- Çok önemli) ile hazırlanmış, 10 adet ifadenin bulgularına ait istatistiki bilgiler Tablo 11’de gösterilmiştir.

Tablo 11. Katılımcıların Banka Tercihine Etki Eden Faktörler

Katılımcıların Banka Tercihini Belirlemeye Yönelik İfadeler	N	Ortalama	Standart Sapma
Bankanın uyguladığı masraf ve kesintilerin düşüklüğü	315	9,09	1,530
Banka çalışanlarının samimiyeti ve sizi dinlemeye istekli olması	315	9,07	1,421
Banka çalışanlarının müşteri taleplerini / işlemlerini zamanında tamamlaması	315	9,05	1,416
Bankanın kredi faiz oranları	315	9,02	1,821
Banka çalışanlarının nazik ve yardımsever olması	315	8,98	1,532
Banka çalışanlarının bankanın sunduğu hizmetler için yeterli bilgilendirme yapması	315	8,93	1,342
Banka çalışanlarının işlerindeki uzmanlığı	315	8,91	1,270
Sunulan banka hizmetlerinde limit, vade gibi sınırlandırmalar.	315	8,78	1,426
Bankanın yeni bankacılık hizmetleri sunması	315	7,83	2,151
Bankanın çalışma saatleri	315	7,40	2,574
Genel Ortalama	315	8,71	

Araştırmaya dahil olan çiftçilerin banka tercih ederken önem verdikleri kriterlerin birbirine yakın dağılım gösterdiği görülmektedir. Elde edilen sonuçlara göre katılımcılar

banka hizmetlerinin kendilerine maliyetinin (9,09-9,02) yanı sıra banka çalışanlarının kendilerine karşı olan davranışlarına (9,07) ve işlemlerinin zamanında tamamlanmasına (9,05) önem vermektedir. Erdaş' ın (2012) Edirne' de, Tosun ve Güneş' in (2017) Ankara' da ve Güneş ve Movassaghi' nin (2017) beş farklı ilde yaptıkları araştırma sonuçlarında da kredi maliyetleri çiftçilerin tercihinde belirleyici olarak ön plana çıkmıştır. Bu durum katılımcıların banka tercihlerinde fayda-maliyet noktasında rasyonel davrandıklarını göstermektedir. Ancak bunun yanı sıra banka çalışanlarının samimiyetine de aynı derecede önem verilmesi, araştırma bölgesindeki kişisel ilişkilerin önemini ortaya koymaktadır.

Katılımcılarca en az dikkate alınan kriter ise bankanın çalışma saatleri olmuştur (7,40). Çiftçilerin kendi işlerinin sahibi olması, planlarında bankanın açılış-kapanış saatlerine göre esnek davranabilmelerine olanak tanımaktadır.

4.2.2.4. Çiftçilerin Tarım Kredisini Kullanımında Dikkate Alınan Faktörler

Katılımcı çiftçilerin tarım kredisini kullanımında dikkate aldıkları faktörleri belirlemeye yönelik, 10 dereceli ölçek skalası (1- Hiç önemli değil ve 10- Çok önemli) ile hazırlanmış, 10 adet ifadenin bulgularına ait istatistiki bilgiler Tablo 12'de gösterilmiştir.

Tablo 12. Katılımcıların Tarım Kredisini Kullanımında Dikkate Alınan Faktörler

Katılımcıların Tarım Kredisini Kullanımında Dikkate Alınan Faktörleri Belirlemeye Yönelik İfadeler	N	Ortalama	Standart Sapma
Kullanacağım tarım kredisinin yeterli limitte ve hızla açılması	315	9,21	1,364
Kullanacağım tarım kredisinin faiz oranı	315	9,21	,1367
Kullanacağım tarım kredisinin vadesinin uygunluğu	315	9,16	1,389
Ödeme gücüm ile tarımsal krediye olan ihtiyacım arasındaki denge	315	8,99	1,311
Kullanacağım tarım kredisinin dosya ve sigorta masraflarının yüksek olmaması	315	8,98	1,589
İhtiyacım olan tarım kredisini ile ilgili bankanın sağladığı avantajlar	315	8,87	1,455
Kullanacağım tarım kredisine teminat talep edilmemesi	315	8,76	1,691
Kullanacağım tarım kredisini işlemlerinin şeffaf, basit ve anlaşılır olması	315	8,70	1,506
İlgili tarımsal ürüne acil ihtiyacımın olması	315	8,61	1,796
İlgili banka görevlisinin tarım kredisini konusunda uzmanlığı; genel ekonomi, finans ve tarım sektörüne ilişkin görüşleri	315	8,22	1,693
Genel Ortalama	315	8,87	

Tablo 12 incelendiğinde katılımcıların tarım kredisini kullanımında en etkili faktör olarak

kredinin faiz oranı ile yeterli miktarda ve hızda açılması aynı oranda öne çıkmaktadır (9,21). Ayrıca katılımcıların kullanacakları tarım kredisinin uygun vadeli olmasına da önem verdiği görülmektedir (9,16).

Diğer yandan katılımcı çiftçiler banka çalışanının genel ekonomik ve tarım sektörüne yönelik görüşlerini en az önemsemektedir (8,22). Çiftçilerin genel olarak tasarruf düzeyi düşüktür (Erdaş, 2012:56), bunda etkisiyle genel olarak yatırım ve ekonomi ile çok ilgilenmemektedir. Ayrıca uzun zamandan beri sektörün içerisinde olmaları, geleneksel yöntemlerle ilerlemeleri ve bölgedeki çiftçilerin değişime kapalı olmaları, tarımla ilgili sektör dışındaki bireylerin fikirlerine çok önem vermemelerine etki etmektedir. Bu ve benzeri nedenler, banka çalışanlarının görüşlerinin çiftçilerce çok fazla önemsememesinde etkili olabilmektedir.

4.2.3. Regresyon Analizi

Regresyon analizi, bağımsız değişkenlerin bağımlı bir değişkeni ne derece açıkladığını tespit etmek için yapılan bir analizdir (Duman ve Turan, 2018: 81). Diğer bir deyişle bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki neden-sonuç etkisini açıklamaya çalışır (Gülbüz ve Şahin, 2018: 269). Birden fazla bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki etkisinin incelenmesi söz konusu olduğu durumlarda ise çoklu regresyon analizi kullanılması gereklidir (Hair, Bush, Ortinau, 2003:578). Bu nedenle hipotezleri test edebilmek için, tarımsal ve bireysel kredi kullanım gerekçelerine yönelik regresyon modelleri kurulmuştur.

Çoklu regresyon analizinde, bağımsız değişkenler arasında sınıflandırma düzeyinde değişkenler olması durumunda kukla değişkenler kullanılarak bu değişkenler de analize dahil edilebilmektedir. Kukla değişkenlerin kullanımında sınıflandırma düzeyindeki değişkenin bir grubu referans olarak kabul edilerek sıfır (0) değerini alır ve etkisine bakılmak istenilen gruba bir (1) değeri verilir. Bu yolla, beta değerinin anlamlı olduğu durumlarda, etkisine bakılmak istenilen grubu, referans grup ile karşılaştırma olanağı elde etmiş oluruz. Örneğin erkek ve kadın müşterilerin bir ürüne yönelik tatmin düzeyinin ölçüldüğü regresyon analizinde; kadın müşterilerin referans grup (0), erkek müşterilerin ise etkisi ölçülmek istenilen grup (1) olduğunu varsayarsak, elde edilen anlamlı beta değeri erkek müşterilerin kadın müşterilere göre üründen ne derece daha az ya da çok tatmin olduğunu gösterecektir (Hair vd., 2003:582-583).

Bu şekilde katılımcıların demografik özelliklerindeki sınıflandırma düzeyinde olan bağımsız değişkenleri analize dahil edebilmek için (Cinsiyet, tarımsal eğitim durumu, ikametgah, tarımsal faaliyet) kukla değişkenler oluşturulmuştur.

Birinci hipotezimizin için tarım kredisi kullanım gerekçelerinin her bir alt maddesi üzerinde (tarla alımı (M1a), tarımsal girdi alımı (M1b), hayvan alımı (M1c), traktör alımı (M1d), tarım aletleri ve ekipmanları alımı (M1e)) bağımsız değişkenlerin etkisi incelenmiştir (Şekil 2).

İkinci hipotezimiz için aynı şekilde bireysel kredi kullanım gerekçelerinin alt maddeleri üzerinde (ev alımı (M2a), borç ödeme (M2b), ev ihtiyaçları (M2c), taşıt alımı (M2d) ve kişisel ihtiyaçlar (M2e)) bağımsız değişkenlerin etkisi incelenmiştir (Şekil 3).

Hipotezleri test etmek için kurulan regresyon modelleri kapsamında toplam on adet regresyon analizi yapılmıştır. İlerleyen kısımlardaki regresyon modellerinin özet tablolarından da görüleceği üzere; elde edilen VIF değerleri 10' dan küçük ve tolerans değerleri 0,10' dan büyük olduğu için değişkenler arasında çoklu doğrusallık sorunu yoktur (Hair vd., 2003:588). Ayrıca Durbin-Watson değerlerinin 2' ye yakın olması oto-korelasyon problemi olmadığını ortaya koymaktadır (Gujarati, 2004:471).

4.2.3.1. Tarım Kredisi Kullanım Gerekçeleri Regresyon Analizi

Bu bölümde tarım kredisi kullanım gerekçelerinin alt maddeleri için yapılan regresyon analizleri ele alınmıştır. Katılımcıların demografik özelliklerinin ve tarımsal kredi kullanımında dikkate alınan faktörlerin, bağımlı değişkenleri açıklamasına yönelik analiz sonuçları tablolar halinde sunularak değerlendirilmiştir.

Tablo 13. Demografik Özelliklerin ve Tarım Kredisi Kullanımında Dikkate Alınan Faktörlerin Tarla Alım Kredisi Üzerindeki Etkisi – Regresyon Modeli 1a

Model Özeti								
Model	R	R Kare	Düzeltilmiş R Kare	Tahmini Standart Hata	Durbin Watson			
1a	,523	,273	,218	1,314	2,074			
ANOVA								
Model		Kareler Toplamı		df	Ort. Karesi	F	p	
1a	Regresyon	189,450		22	8,611	4,986	,000	
Katsayılar								
Model		Standartlandırılmamış Katsayılar		Standartlaştırılmış Katsayılar	t	p	Çoklu Bağımlılık İstatistikleri	
		β	Std. Hata	β			Tolerans	VIF
1a	Sabit	,112	,777		,144	,886		
	Cinsiyet (0=Erkek-1=Kadın)	-,030	,361	-,004	-,084	,933	,874	1,144

1a	Tarımsal Eğitim (0=Yok-1=Var)	-,151	,171	-,050	-,879	,380	,763	1,311
	İkametgah (0=Kırsal-1=Şehir)	,178	,273	,043	,652	,515	,570	1,754
	Yaş	-,033	,104	-,023	-,316	,752	,461	2,170
	Öğrenim	-,135	,104	-,087	-1,300	,195	,554	1,805
	Hane Genişliği	,078	,116	,038	,676	,500	,791	1,264
	Tecrübe	-,084	,084	-,079	-1,009	,314	,406	2,463
	Tarla Miktarı	,191	,070	,183	2,713	,007	,546	1,833
	Küçükbaş Hayvan Miktarı	,052	,054	,055	,955	,340	,739	1,353
	Büyükbaş Hayvan Miktarı	,041	,060	,041	,687	,493	,715	1,398
	Faaliyet-Hayvancılık (0=Diğer-1=Hayv.)	-,966	,259	-,236	-3,732	,000	,623	1,605
	Faaliyet-Bitkisel Üretim (0=Diğer-1=Bitk.Ür.)	,449	,255	,118	1,761	,079	,554	1,804
	TK1-Aciliyet	,098	,047	,118	2,074	,039	,768	1,302
	TK2-Faiz Oranı	,049	,083	,045	,592	,554	,428	2,336
	TK3-Vade	,000	,082	,000	,000	1,000	,420	2,380
	TK4-Görevlinin Uzmanlığı	,060	,061	,068	,989	,323	,520	1,921
	TK5-Ödeme Dengesi	,047	,081	,041	,573	,567	,482	2,073
	TK6-Sağlanan Avantajlar	,095	,077	,093	1,224	,222	,433	2,309
	TK7-Dosya-Sigorta Masrafları	-,005	,072	-,005	-,064	,949	,419	2,388
	TK8-Teminat Talebi	-,060	,053	-,068	-1,138	,256	,690	1,449
	TK9-Hız ve Limit	,059	,081	,054	,728	,467	,455	2,198
	TK10-İşlemlerin Basitliği	,053	,068	,053	,773	,440	,524	1,910

Bağımlı Değişken: Tarla Alımı(Tarım Kredisi Kullanım Gerekçesi)

Tablo 13’ de bağımsız değişkenlerden en az bir tanesinin bağımlı değişkeni anlamlı olarak yordadığı ve kurulan model bütün olarak ele alındığında anlamlı olduğu görülmektedir ($p=0,000<0,05$). Bu durum çiftçilerin yürüttükleri tarımsal faaliyetlerine göre ihtiyaçlarını belirlemekte olduğunu, tecrübelerine göre rasyonel finansman anlayışına sahip olduklarını göstermektedir.

Modeldeki bağımsız değişkenler, tarla alımına yönelik kredilerdeki değişimin %21,8’ ini açıklamaktadır. Sahip olunan tarla miktarı ve tarımsal ürüne olan aciliyet düzeyi, tarla alımına yönelik kredileri anlamlı olarak zayıf düzeyde ve pozitif yönde etkilemektedir ($p=0,007;0,039-\beta=0,183;0,118$). Bu durum yatırım yapılacak tarım arazisine olan ihtiyaç, dekar maliyetinin ve borçlanma maliyetinin düşük olması gibi faktörler bir araya geldiği takdirde yatırım kararını verdikleri aksi takdirde mevcut tarımsal faaliyetlerine devam ettikleri şeklinde ifade edilebilir.

Sadece hayvancılık yapan çiftçiler ise diğer çiftçilere göre tarla alımına yönelik kredileri daha az önemsemektedir ($p=0,000-\beta=-0,236$). Hayvancılık alanında verilen kredilerin büyük kısmı devletin teşviki kapsamında yürütüldüğü için özellikli bir durumdadır. Günümüz ekonomik şartlarında yem maliyetleri büyük girdi olarak kabul edildiğinde çiftçilerin kendi yemlerini üretmeleri konusunda tarla yatırımını da hayvancılık yatırımı ile birlikte düşünmeleri, bu bakış açılarını tekrar gözden geçirmeleri gerektirmektedir.

Tablo 14. Demografik Özelliklerin ve Tarım Kredisi Kullanımında Dikkate Alınan Faktörlerin Tarımsal Girdi Alım Kredisi Üzerindeki Etkisi – Regresyon Modeli 1b

Model Özeti								
Model	R	R Kare	Düzeltilmiş R Kare	Tahmini Standart Hata	Durbin Watson			
1b	,440	,193	,133	1,148	2,054			
ANOVA								
Model	Kareler Toplamı		df	Ort. Karesi	F	p		
1b	Regresyon		92,181	22	4,190	3,180	,000	
Katsayılar								
Model		Standartlandırılmamış Katsayılar		Standartlaştırılmış Katsayılar	t	p	Çoklu Bağımlılık İstatistikleri	
		β	Std. Hata	β			Tolerans	VIF
1b	Sabit	1,738	,678		2,561	,011		
	Cinsiyet (0=Erkek-1=Kadın)	,722	,315	,129	2,292	,023	,874	1,144
	Tarımsal Eğitim (0=Yok-1=Var)	-,061	,150	-,024	-,406	,685	,763	1,311
	İkametgah (0=Kırsal-1=Şehir)	,159	,238	,047	,669	,504	,570	1,754
	Yaş	-,133	,091	-,113	-1,461	,145	,461	2,170
	Öğrenim	-,128	,091	-,099	-1,407	,161	,554	1,805
	Hane Genişliği	-,077	,101	-,045	-,757	,449	,791	1,264
	Tecrübe	,025	,073	,028	,338	,736	,406	2,463
	Tarla Miktarı	,098	,062	,113	1,592	,112	,546	1,833
	Küçükbaş Hayvan Miktarı	-,017	,047	-,022	-,354	,724	,739	1,353
	Büyükbaş Hayvan Miktarı	,076	,052	,091	1,456	,146	,715	1,398
	Faaliyet-Hayvancılık (0=Diğer-1=Hayv.)	-,642	,226	-,189	-2,842	,005	,623	1,605
	Faaliyet-Bitkisel Üretim (0=Diğer-1=Bitk.Ür.)	,174	,223	,055	,780	,436	,554	1,804
	TK1-Aciliyet	,033	,041	,049	,813	,417	,768	1,302
	TK2-Faiz Oranı	-,078	,072	-,087	-1,083	,280	,428	2,336
	TK3-Vade	,108	,072	,121	1,494	,136	,420	2,380
	TK4-Görevlinin Uzmanlığı	-,019	,053	-,027	-,365	,715	,520	1,921
	TK5-Ödeme Dengesi	,038	,071	,040	,531	,596	,482	2,073
	TK6-Sağlanan Avantajlar	,159	,068	,188	2,358	,019	,433	2,309
	TK7-Dosya-Sigorta Masrafları	,058	,063	,074	,916	,360	,419	2,388
	TK8-Teminat Talebi	-,001	,046	-,002	-,028	,978	,690	1,449
	TK9-Hız ve Limit	,031	,070	,035	,447	,655	,455	2,198
	TK10-İşlemlerin Basitliği	-,020	,059	-,024	-,335	,738	,524	1,910

Bağımlı Değişken: Tarımsal Girdi Alımı(Tarım Kredisi Kullanım Gerekçesi)

Tablo 14 incelendiğinde tarımsal girdi alımı bağımlı değişkenine yönelik regresyon modelinin istatistiksel olarak anlamlı ($p=0,000<0,05$) olduğu görülmektedir ve modeldeki bağımsız değişkenler, bağımlı değişkendeki değişimin %13,3' ünü açıklamaktadır. Tarımsal kredilerde sağlanan yüksek kredi limiti, vade yenileme gibi avantajlara verilen önem, tarımsal girdi alımına yönelik kredileri anlamlı olarak zayıf düzeyde ve pozitif yönde etkilemektedir ($p=0,019-\beta=0,188$). Kadın çiftçiler erkek çiftçilere göre tarımsal girdi alımını daha çok önemsemekte ($p=0,023-\beta=0,129$) diğer yandan sadece hayvancılık yapan çiftçiler diğer çiftçilere göre daha az önemsemektedir ($p=0,005-\beta=-0,189$).

Tablo 15. Demografik Özelliklerin ve Tarım Kredisi Kullanımında Dikkate Alınan Faktörlerin Hayvan Alım Kredisi Üzerindeki Etkisi – Regresyon Modeli 1c

Model Özeti								
Model	R	R Kare	Düzeltilmiş R Kare	Tahmini Standart Hata	Durbin Watson			
1c	,596	,355	,306	1,168	1,986			
ANOVA								
Model	Kareler Toplamı		df	Ort. Karesi	F	p		
1c	Regresyon		219,365	22	9,971	7,303	,000	
Katsayılar								
Model		Standartlandırılmamış Katsayılar		Standartlaştırılmış Katsayılar	t	p	Çoklu Bağımlılık İstatistikleri	
		β	Std. Hata	β			Tolerans	VIF
1c	Sabit	,739	,691		1,069	,286		
	Cinsiyet (0=Erkek-1=Kadın)	,883	,321	,138	2,753	,006	,874	1,144
	Tarımsal Eğitim (0=Yok-1=Var)	-,206	,152	-,073	-1,349	,178	,763	1,311
	İkametgah (0=Kırsal-1=Şehir)	,781	,243	,200	3,219	,001	,570	1,754
	Yaş	-,231	,093	-,172	-2,486	,013	,461	2,170
	Öğrenim	-,040	,092	-,027	-,431	,667	,554	1,805
	Hane Genişliği	,082	,103	,042	,796	,427	,791	1,264
	Tecrübe	-,045	,074	-,045	-,610	,542	,406	2,463
	Tarla Miktarı	,019	,063	,019	,302	,763	,546	1,833
	Küçükbaş Hayvan Miktarı	,043	,048	,049	,904	,367	,739	1,353
	Büyükbaş Hayvan Miktarı	,103	,053	,107	1,932	,054	,715	1,398
	Faaliyet-Hayvancılık (0=Diğer-1=Hayv.)	-,033	,230	-,009	-,144	,885	,623	1,605
	Faaliyet-Bitkisel Üretim (0=Diğer-1=Bitk.Ür.)	-1,166	,227	-,325	-5,143	,000	,554	1,804
	TK1-Aciliyet	,076	,042	,098	1,825	,069	,768	1,302
	TK2-Faiz Oranı	,005	,074	,005	,068	,946	,428	2,336
	TK3-Vade	-,020	,073	-,020	-,271	,787	,420	2,380
	TK4-Görevlinin Uzmanlığı	,072	,054	,087	1,339	,182	,520	1,921
	TK5-Ödeme Dengesi	,100	,072	,093	1,377	,170	,482	2,073
	TK6-Sağlanan Avantajlar	,217	,069	,225	3,155	,002	,433	2,309
	TK7-Dosya-Sigorta Masrafları	-,013	,064	-,015	-,202	,840	,419	2,388
	TK8-Teminat Talebi	,004	,047	,005	,084	,933	,690	1,449
	TK9-Hız ve Limit	-,103	,072	-,100	-1,435	,152	,455	2,198
	TK10-İşlemlerin Basitliği	,087	,061	,094	1,445	,150	,524	1,910

Bağımlı Değişken: Hayvan Alımı(Tarım Kredisi Kullanım Gerekçesi)

Tablo 15 incelendiğinde hayvan alımı bağımlı değişkenine yönelik regresyon modelinin istatistiksel olarak anlamlı ($p=0,000<0,05$) olduğu görülmektedir ve modeldeki bağımsız değişkenler, bağımlı değişkendeki değişimin %30,6' ünü açıklamaktadır. Tarımsal krediler için sağlanan yüksek kredi limiti vade yenileme gibi avantajlara verilen önem, hayvan alımına yönelik kredileri anlamlı olarak zayıf düzeyde ve pozitif yönde ($p=0,002-\beta=0,225$), çiftçilerin yaşı ise zayıf düzeyde ve negatif yönde ($p=0,013-\beta=0,172$) etkilemektedir. Bu durum, hayvan fiyatları ve kredi maliyetleri düştüğünde çiftçilerin bunu bir yatırım fırsatı olarak değerlendirdiklerini, buna karşılık nispeten yaş ortalaması yüksek çiftçilerin ise geleneksel yöntemlerle tarımsal yatırımlarını finanse etmeyi sürdürdüğü,

yatırımın finansmanında kredi kullanımına ilişkin negatif bir tutum içerisinde olduklarını göstermektedir.

Sadece bitkisel üretim faaliyetinde bulunan çiftçiler, diğer çiftçilere oranla hayvan alımına yönelik daha az kredi kullanmaktadır ($p=0,000-\beta=-0,325$). Hayvan alımına yönelik kredi kullanım düzeyleri; şehirde yaşayan çiftçilerde kırsalda yaşayan çiftçilere göre ($p=0,001-\beta=0,200$), kadın çiftçilerde erkek çiftçilere göre ($p=0,006-\beta=0,138$) daha yüksek görülmektedir. Şehirde yaşayan tarım yatırımcılarının güncel gelişmelere bağlı olarak işin gerektirdiği yatırımları yapma, fırsatları değerlendirme ve bunların finansmanı konusunda daha fazla girişimci oldukları, değişime açık oldukları söylenebilir.

Tablo 16. Demografik Özelliklerin ve Tarım Kredisi Kullanımında Dikkate Alınan Faktörlerin Traktör Alım Kredisi Üzerindeki Etkisi – Regresyon Modeli 1d

Model Özeti								
Model	R	R Kare	Düzeltilmiş R Kare	Tahmini Standart Hata		Durbin Watson		
1d	,517	,267	,212	1,264		1,954		
ANOVA								
Model		Kareler Toplamı		df	Ort. Karesi	F	p	
1d	Regresyon	170,209		22	7,737	4,84	,000	
Katsayılar								
Model		Standartlandırılmamış Katsayılar		Standartlaştırılmış Katsayılar	t		p	Çoklu Bağımlılık İstatistikleri
		β	Std. Hata	β				Tolerans
1d	Sabit	,767	,747		1,026	,306		
	Cinsiyet (0=Erkek-1=Kadın)	,218	,347	,034	,627	,531	,874	1,144
	Tarımsal Eğitim (0=Yok-1=Var)	-,262	,165	-,091	-1,588	,113	,763	1,311
	İkametgah (0=Kırsal-1=Şehir)	,241	,262	,061	,920	,359	,570	1,754
	Yaş	-,151	,100	-,111	-1,508	,133	,461	2,170
	Öğrenim	-,235	,100	-,158	-2,354	,019	,554	1,805
	Hane Genişliği	-,077	,111	-,039	-,694	,488	,791	1,264
	Tecrübe	-,160	,080	-,157	-1,995	,047	,406	2,463
	Tarla Miktarı	,089	,068	,089	1,306	,193	,546	1,833
	Küçükbaş Hayvan Miktarı	,058	,052	,065	1,120	,264	,739	1,353
	Büyükbaş Hayvan Miktarı	,135	,058	,139	2,339	,020	,715	1,398
	Faaliyet-Hayvancılık (0=Diğer-1=Hayv.)	-,954	,249	-,243	-3,830	,000	,623	1,605
	Faaliyet-Bitkisel Üretim (0=Diğer-1=Bitk.Ür.)	,181	,245	,050	,740	,460	,554	1,804
	TK1-Aciliyet	,065	,045	,083	1,443	,150	,768	1,302
	TK2-Faiz Oranı	,188	,080	,180	2,356	,019	,428	2,336
	TK3-Vade	-,037	,079	-,036	-,464	,643	,420	2,380
	TK4-Görevlinin Uzmanlığı	,111	,058	,132	1,901	,058	,520	1,921
	TK5-Ödeme Dengesi	-,009	,078	-,008	-,112	,911	,482	2,073
	TK6-Sağlanan Avantajlar	,198	,074	,202	2,660	,008	,433	2,309
	TK7-Dosya-Sigorta Masrafları	-,032	,069	-,036	-,462	,644	,419	2,388
	TK8-Teminat Talebi	-,020	,051	-,023	-,384	,701	,690	1,449
	TK9-Hız ve Limit	-,086	,078	-,082	-1,104	,270	,455	2,198
	TK10-İşlemlerin Basitliği	,080	,065	,084	1,216	,225	,524	1,910

Bağımlı Değişken: Traktör Alımı(Tarım Kredisi Kullanım Gerekçesi)

Tablo 16’ da traktör alımı bağımlı değişkenine ait regresyon analizi sonuçları verilmiştir. Modelinin istatistiksel olarak anlamlı ($p=0,000<0,05$) olduğu görülmektedir ve modeldeki bağımsız değişkenler, bağımlı değişkendeki değişimin %21,2’ sini açıklamaktadır. Tarımsal kredilerin faiz oranı ($p=0,019-\beta=0,180$), bu krediler için sağlanan yüksek kredi limiti vade yenileme gibi avantajlara verilen önem ($p=0,008-\beta=0,202$) ve çiftçilerin sahip oldukları büyükbaş hayvan miktarı ($p=0,020-\beta=0,139$) traktör alımına yönelik kredileri anlamlı olarak zayıf düzeyde, pozitif yönde etkilemektedir. Ankete katılan çiftçilerin kredi limiti, maliyeti ve büyükbaş hayvan sahipliği ile traktör yatırımı arasındaki doğrusal ilişki; mevcut yatırımlarını genişletme, yenileme gibi durumları tekrar gözden geçirdikleri şeklinde düşünülebilecektir.

Sadece hayvancılık yapan çiftçiler, diğer çiftçilere oranla traktör alımına yönelik daha az kredi kullanmaktadır ($p=0,000-\beta=-0,243$). Çiftçilerin tecrübesi ($p=0,047-\beta=-0,157$) ve öğrenim seviyeleri ($p=0,019-\beta=-0,158$) ise bağımlı değişkenimizi zayıf düzeyde, negatif yönde etkilemektedir. Çiftçilerin tecrübesi arttıkça yeni yatırımların finansmanında yine olumsuz bakış açısına sahip oldukları görülmektedir.

Tablo 17. Demografik Özelliklerin ve Tarım Kredisi Kullanımında Dikkate Alınan Faktörlerin Tarım Aletleri ve Ekipmanları Alım Kredisi Üzerindeki Etkisi – Regresyon Modeli 1e

Model Özeti							
Model	R	R Kare	Düzeltilmiş R Kare	Tahmini Standart Hata	Durbin Watson		
1e	,535	,286	,232	1,249	2,075		
ANOVA							
Model	Kareler Toplamı		df	Ort. Karesi	F	p	
1e	Regresyon		182,473	22	8,294	5,315	,000
Katsayılar							
Model		Standartlandırılmamış Katsayılar		Standartlaştırılmış Katsayılar	t	p	Çoklu Bağımlılık İstatistikleri
		β	Std. Hata	β			Tolerans VIF
1e	Sabit	,583	,738		,789	,431	
	Cinsiyet (0=Erkek-1=Kadın)	,310	,343	,048	,903	,367	,874 1,144
	Tarımsal Eğitim (0=Yok-1=Var)	-,443	,163	-,154	-2,718	,007	,763 1,311
	İkametgah (0=Kırsal-1=Şehir)	,375	,259	,095	1,446	,149	,570 1,754
	Yaş	-,141	,099	-,104	-1,425	,155	,461 2,170
	Öğrenim	-,172	,099	-,116	-1,744	,082	,554 1,805
	Hane Genişliği	-,118	,110	-,060	-1,071	,285	,791 1,264
	Tecrübe	-,093	,079	-,091	-1,169	,243	,406 2,463
	Tarla Miktarı	,112	,067	,112	1,669	,096	,546 1,833
	Küçükbaş Hayvan Miktarı	,060	,051	,067	1,169	,243	,739 1,353
	Büyükbaş Hayvan Miktarı	,064	,057	,066	1,130	,259	,715 1,398
	Faaliyet-Hayvancılık (0=Diğer-1=Hayv.)	-,658	,246	-,167	-2,673	,008	,623 1,605
	Faaliyet-Bitkisel Üretim (0=Diğer-1=Bitk.Ür.)	,150	,242	,041	,618	,537	,554 1,804

1e	TK1-Aciliyet	,060	,045	,075	1,334	,183	,768	1,302
	TK2-Faiz Oranı	,054	,079	,051	,681	,496	,428	2,336
	TK3-Vade	,028	,078	,027	,354	,724	,420	2,380
	TK4-Görevlinin Uzmanlığı	,214	,058	,254	3,711	,000	,520	1,921
	TK5-Ödeme Dengesi	-,064	,077	-,058	-,821	,412	,482	2,073
	TK6-Sağlanan Avantajlar	,171	,074	,175	2,325	,021	,433	2,309
	TK7-Dosya-Sigorta Masrafları	,012	,069	,014	,178	,859	,419	2,388
	TK8-Teminat Talebi	-,038	,050	-,045	-,763	,446	,690	1,449
	TK9-Hız ve Limit	-,068	,077	-,065	-,886	,376	,455	2,198
	TK10-İşlemlerin Basitliği	,083	,065	,088	1,288	,199	,524	1,910

Bağımlı Değişken: Tarım Aletleri ve Ekipmanları Alımı(Tarım Kredisi Kullanım Gerekçesi)

Tablo 17' ye göre tarım aletleri ve ekipmanları alımı bağımlı değişkenine yönelik regresyon modeli istatistiksel olarak anlamlıdır ($p=0,000<0,05$). Regresyon modelindeki bağımsız değişkenler, bağımlı değişkendeki değişimin %23,2' sini açıklamaktadır.

Tarımsal krediler için sağlanan yüksek kredi limiti, vade yenileme gibi avantajlara verilen önem ($p=0,021-\beta=0,175$) ve kredi görevlisinin tarıma ve ekonomiye dair görüşlerine verilen önem ($p=0,000-\beta=0,254$), tarım aletleri ve ekipmanları alımına yönelik kredileri anlamlı olarak zayıf düzeyde ve pozitif yönde etkilemektedir. Enflasyonist ortamda artan maliyetler, iklim değişiklikleri ve gelecekteki olası siyasi ve ekonomik koşullara göre çiftçilerin tarımsal faaliyetlerine yönelik bekleyen riskleri öngörmek istedikleri ve ona göre alternatif çözüm yollarına odaklandıkları görülmektedir. Olası kötü bir senaryoda kredi limit ve mevcut kredinin yenilenmesi isteği bu durumun sonucu olarak düşünülebilecektir.

Tarımsal eğitimi olan ($p=0,007-\beta=-0,154$), ve sadece hayvancılık yapan çiftçiler ($p=0,008-\beta=0,167$), ise diğer çiftçilere kıyasla bu tip kredileri daha az tercih etmektedir. Bunun temelinde hayvancılığın kârlı olarak yapılabilmesi, özellikle süt hayvancılığında ve teşvikli olarak yatırım yapıldığında bütün sabit varlık yatırımlarının eksiksiz olarak yapılması gerekmektedir. Aksi halde hayvan başına süt veriminin, doğum oranının düşmesi, hayvan ölümlerinin artması, süt bozulması vb. sıkıntılar ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla ilk yatırım aşamasında, gerekli tarım alet ve ekipmanları tedarik edildiği için zorunlu olmadıkça çiftçiler ilave maliyet getirecek sabit varlık yatırımından kaçınmaktadırlar ve bu durum doğru bir bakış açısı olarak değerlendirilebilecektir.

Tablo 18. Tarım Kredisi Kullanım Gerekçeleri Regresyon Analizinde Anlamlı Etkisi Olan Bağımsız Değişkenler - Özet Tablo

Model		Standartlandırılmamış Katsayılar		Standartlaştırılmış Katsayılar	t	p	Çoklu Bağımlılık İstatistikleri	
		β	Std. Hata	β			Tolerans	VIF
1a-Tarla Alımı	Tarla Miktarı	,191	,070	,183	2,713	,007	,546	1,833
	Faaliyet-Hayvancılık (0=Diğer-1=Hayv.)	-,966	,259	-,236	-3,732	,000	,623	1,605
	TK1-Aciliyet	,098	,047	,118	2,074	,039	,768	1,302
1b-Tarımsal Girdi Alımı	Cinsiyet (0=Erkek-1=Kadın)	,722	,315	,129	2,292	,023	,874	1,144
	Faaliyet-Hayvancılık (0=Diğer-1=Hayv.)	-,642	,226	-,189	-2,842	,005	,623	1,605
	TK6-Sağlanan Avantajlar	,159	,068	,188	2,358	,019	,433	2,309
1c-Hayvan Alımı	Cinsiyet (0=Erkek-1=Kadın)	,883	,321	,138	2,753	,006	,874	1,144
	İkametgah (0=Kırsal-1=Şehir)	,781	,243	,200	3,219	,001	,570	1,754
	Yaş	-,231	,093	-,172	-2,486	,013	,461	2,170
	Faaliyet-Bitkisel Üretim (0=Diğer-1=Bitk.Ür.)	-,166	,227	-,325	-5,143	,000	,554	1,804
	TK6-Sağlanan Avantajlar	,217	,069	,225	3,155	,002	,433	2,309
1d-Traktör Alımı	Öğrenim	-,235	,100	-,158	-2,354	,019	,554	1,805
	Tecrübe	-,160	,080	-,157	-1,995	,047	,406	2,463
	Büyükbaş Hayvan Miktarı	,135	,058	,139	2,339	,020	,715	1,398
	Faaliyet-Hayvancılık (0=Diğer-1=Hayv.)	-,954	,249	-,243	-3,830	,000	,623	1,605
	TK2-Faiz Oranı	,188	,080	,180	2,356	,019	,428	2,336
	TK6-Sağlanan Avantajlar	,198	,074	,202	2,660	,008	,433	2,309
1e-Tarım Aletleri Alımı	Tarımsal Eğitim (0=Yok-1=Var)	-,443	,163	-,154	-2,718	,007	,763	1,311
	Faaliyet-Hayvancılık (0=Diğer-1=Hayv.)	-,658	,246	-,167	-2,673	,008	,623	1,605
	TK4-Görevlinin Uzmanlığı	,214	,058	,254	3,711	,000	,520	1,921
	TK6-Sağlanan Avantajlar	,171	,074	,175	2,325	,021	,433	2,309

Tablo 18’ de birinci hipotezimi test etmek için yapılan regresyon analizlerinde anlamlı etkisi olan değişkenler listelenmiştir. Elde edilen sonuçlara bütün olarak bakıldığında, bağımsız değişkenlerin tarım kredisi kullanım gerekçelerine etkisi zayıf düzeydedir. Tarımsal girdi ve hayvan alımı için, kadın çiftçiler erkek çiftçilere göre daha fazla kredi çekme eğiliminde olduğu, ayrıca ileri yaştaki çiftçilerin, kredi kullanımına, yatırımların kredi ile finansmanına sıcak bakmadıkları görülmektedir.

Kredi kuruluşunca sağlanan yüksek kredi limiti ve diğer avantajlar genel olarak çiftçilerin daha çok kaynağa ulaşabilmesini sağlayacağından, tarla alım kredisi hariç diğer türdeki tarımsal kredilerin kullanımını artırmaktadır. Çiftçilerin varlık düzeyi, yüksek kredi limiti isteyen tarla ve traktör gibi ihtiyaçlara yönelik kredilere verilen önemi artırmaktadır. Örneğin sahip olunan tarla miktarı tarla alım kredilerini, büyükbaş hayvan miktarı traktör kredilerini olumlu yönde etkilemektedir. Sadece bitkisel üretim yapan çiftçiler ise faaliyetleri ile ilgili olmadığından hayvan alımına yönelik daha az kredi kullanmaktadır.

Bu durum çiftçilerin tarımsal faaliyet ve ihtiyaç arasında dengeli hareket ettiğini göstermektedir. Faiz oranı, her ne kadar kredi kullanımında dikkat edilen faktörler arasında önemli olsa da, traktör alım kredisi haricinde diğer kredi türlerinde anlamlı bir etkisi görülmemiştir.

Diğer yandan, sadece hayvancılık yapan çiftçiler, hayvan alımına yönelik krediler haricindeki kredilere, diğer çiftçilere oranla daha az önem vermektedir. Hayvancılık yatırımlarının devlet teşviki ile birlikte bir bütün olarak yapılması sonraki aşamalarda finansman ihtiyacı doğuracak başka yatırımlara gereksinimi ortadan kaldırmaktadır. Ayrıca bazı çiftçiler kendi yemlerini üretebilmekte diğer yandan kendi yemlerini üretmeyen çiftçiler bu ihtiyaçlarını esnaflardan ve kooperatiflerden vadeli olarak tedarik edebilmektedir. Şehirde yaşadığı halde aynı zamanda tarımsal faaliyette bulunan tarım yatırımcılarının fırsatları değerlendiren ve girişimci bir bakış açısına sahip olmaları kırsalda yaşayan çiftçilere göre daha fazla hayvan alımına yönelik kredi çekme eğilimlerinin sebebi olarak gösterilebilecektir.

Tarım kredisi kullanım gerekçelerine yönelik yapılan regresyon analizlerinden elde edilen sonuçlara göre H_1 hipotezi kabul edilmiş, demografik özelliklerin ve tarım kredisi kullanımında dikkate alınan faktörlerin, çiftçilerin tarım kredisi kullanım gerekçeleri üzerinde etkilerinin olduğu görülmüştür.

4.2.3.2. Bireysel Kredi Kullanım Gerekçeleri Regresyon Analizi

Bu bölümde bireysel kredi kullanım gerekçelerinin alt maddeleri için yapılan regresyon analizleri ele alınmıştır. Katılımcıların demografik özelliklerinin ve banka tercihlerinde etkili olan faktörlerin, bağımlı değişkenleri yordamasına yönelik analiz sonuçları tablolar halinde sunularak değerlendirilmiştir.

Tablo 19. Demografik Özelliklerin ve Banka Tercihinde Etkili Olan Faktörlerin Ev Alım Kredisi Üzerindeki Etkisi – Regresyon Modeli 2a

Model Özeti							
Model	R	R Kare	Düzeltilmiş R Kare	Tahmini Standart Hata	Durbin Watson		
2a	,459	,211	,151	1,346	1,810		
ANOVA							
Model	Kareler Toplamı		df	Ort. Karesi	F	p	
2a	Regresyon		141,402	22	6,427	3,546	,000
Katsayılar							
Model	Standartlandırılmamış Katsayılar		Standartlaştırılmış Katsayılar	t	p	Çoklu Bağımlılık İstatistikleri	

		β	Std. Hata	β			Tolerans	VIF
2a	Sabit	,373	,798		,467	,641		
	Cinsiyet (0=Erkek-1=Kadın)	1,177	,369	0,177	3,191	,002	,878	1,139
	Tarımsal Eğitim (0=Yok-1=Var)	-,512	,175	-,174	-2,934	,004	,771	1,297
	İkametgah (0=Kırsal-1=Şehir)	,776	,282	,191	2,751	,006	,560	1,787
	Yaş	-,200	,106	-,143	-1,890	,060	,471	2,123
	Öğrenim	-,114	,107	-,075	-1,065	,288	,546	1,831
	Hane Genişliği	,014	,117	,007	,120	,905	,815	1,227
	Tecrübe	-,037	,086	-,035	-,428	,669	,405	2,467
	Tarla Miktarı	-,045	,071	-,044	-,631	,528	,568	1,759
	Küçükbaş Hayvan Miktarı	,004	,055	,004	,068	,946	,741	1,350
	Büyükbaş Hayvan Miktarı	,079	,062	,080	1,291	,198	,712	1,404
	Faaliyet-Hayvancılık (0=Diğer-1=Hayv.)	-,108	,268	-,027	-,401	,689	,608	1,645
	Faaliyet-Bitkisel Üretim (0=Diğer-1=Bitk.Ür.)	,114	,261	,031	,437	,662	,556	1,799
	BT1-Faiz Oranı	,060	,059	,075	1,019	,309	,504	1,983
	BT2-Masraf ve Kesintiler	,003	,071	,003	,037	,970	,486	2,059
	BT3-Çalışma Saatleri	,015	,042	,026	,352	,725	,501	1,996
	BT4-Yeni Ürün-Hizmet	,046	,053	,068	,868	,386	,440	2,273
	BT5-Taleplerin Zamanında Tamamlanması	,029	,083	,028	,351	,726	,417	2,399
	BT6-Çalışanların Nezaketi	-,046	,083	-,048	-,554	,580	,361	2,770
	BT7-Bilgilendirme Yapılması	,172	,088	,158	1,950	,052	,414	2,415
	BT8-Çalışanların Samimiyeti	,003	,090	,003	,029	,977	,354	2,823
	BT9-Çalışanların Uzmanlığı	,102	,098	,089	1,040	,299	,372	2,688
	BT10-Sınırlandırmalar	-,023	,072	-,022	-,316	,752	,541	1,848

Bağımlı Değişken: Ev Alımı(Bireysel Kredi Kullanım Gerekçesi)

İkinci hipotezi test etmek üzere kurmuş olduğumuz regresyon medelimizin ilk analizinde bağımsız değişkenlerden en az bir tanesinin ev alımına yönelik kredilerin önem derecesini anlamlı olarak yordadığı Tablo 19’ da görülmektedir ($p=0,000<0,05$). Bağımlı değişkendeki değişimin %15,1’i bağımsız değişkenlerce açıklanmaktadır. Kadın çiftçiler erkeklere göre ($p=0,002-\beta=0,177$) ve şehirde ikamet eden çiftçiler taşrada ikamet edenlere göre ($p=0,006-\beta=0,191$) ev alımına yönelik kredilere daha çok önem vermektedir. Bu durum daha çok köyden şehire göç etmiş çiftçilerin, kendi evlerine sahip olma alışkanlıklarını köyde olduğu gibi şehirde de devam ettirmek istemelerinden kaynaklanabilecektir.

Tarımsal eğitimi olan ($p=0,004-\beta=-0,174$) katılımcılar ise ev alımına yönelik kredilere daha az önem vermektedir. Bu durum tarımsal eğitimi olanların, konut vb. yatırımları yüksek maliyet ve düşük getirisi nedeniyle tercih etmemesi buna karşılık iş genişletme anlamında tarımsal yatırımlarla daha fazla ekonomik fayda elde etme girişiminin sonucu olarak düşünülebilir.

Tablo 20. Demografik Özelliklerin ve Banka Tercihinde Etkili Olan Faktörlerin Borç Ödemeye Yönelik Krediler Üzerindeki Etkisi – Regresyon Modeli 2b

Model Özeti								
Model	R	R Kare	Düzeltilmiş R Kare	Tahmini Standart Hata		Durbin Watson		
2b	,452	,204	,144	1,386		1,889		
ANOVA								
Model		Kareler Toplamı		df	Ort. Karesi	F	p	
2b	Regresyon	143,649		22	6,529	3,399	,000	
Katsayılar								
Model		Standartlandırılmamış Katsayılar		Standartlaştırılmış Katsayılar	t	p	Çoklu Bağımlılık İstatistikleri	
		β	Std. Hata	β			Tolerans	VIF
2b	Sabit	1,899	,822		2,310	,022		
	Cinsiyet (0=Erkek-1=Kadın)	,374	,380	,055	,986	,325	,878	1,139
	Tarımsal Eğitim (0=Yok-1=Var)	-,542	,180	-,179	-3,018	,003	,771	1,297
	İkametgah (0=Kırsal-1=Şehir)	,234	,290	,056	,805	,422	,560	1,787
	Yaş	-,146	,109	-,102	-1,345	,180	,471	2,123
	Öğrenim	-,092	,110	-,059	-,838	,403	,546	1,831
	Hane Genişliği	-,114	,120	-,055	-,948	,344	,815	1,227
	Tecrübe	-,152	,088	-,141	-1,720	,087	,405	2,467
	Tarla Miktarı	,041	,073	,039	,563	,574	,568	1,759
	Küçükbaş Hayvan Miktarı	,060	,057	,064	1,057	,291	,741	1,350
	Büyükbaş Hayvan Miktarı	,036	,063	,036	,574	,566	,712	1,404
	Faaliyet-Hayvancılık (0=Diğer-1=Hayv.)	-,163	,276	-,040	-,590	,556	,608	1,645
	Faaliyet-Bitkisel Üretim (0=Diğer-1=Bitk.Ür.)	,070	,268	,018	,260	,795	,556	1,799
	BT1-Faiz Oranı	,062	,060	,076	1,027	,305	,504	1,983
	BT2-Masraf ve Kesintiler	-,093	,073	-,094	-1,261	,208	,486	2,059
	BT3-Çalışma Saatleri	-,002	,043	-,004	-,048	,961	,501	1,996
	BT4-Yeni Ürün-Hizmet	,040	,055	,058	,731	,466	,440	2,273
	BT5-Taleplerin Zamanında Tamamlanması	-,176	,086	-,166	-2,058	,040	,417	2,399
	BT6-Çalışanların Nezaketi	,007	,085	,007	,079	,937	,361	2,770
	BT7-Bilgilendirme Yapılması	,192	,091	,172	2,118	,035	,414	2,415
	BT8-Çalışanların Samimiyeti	-,094	,093	-,089	-1,016	,311	,354	2,823
	BT9-Çalışanların Uzmanlığı	,108	,101	,092	1,070	,285	,372	2,688
	BT10-Sınırlandırmalar	,217	,075	,206	2,908	,004	,541	1,848

Bağımlı Değişken: Borç Ödeme(Bireysel Kredi Kullanım Gerekçesi)

Tablo 20 incelendiğinde regresyon modelinin istatistiksel olarak anlamlı ($p=0,000<0,05$) olduğu ve modeldeki bağımsız değişkenlerin, bağımlı değişkendeki değişimin %14,4' ünü açıkladığı görülmektedir. Bankaların limit, vade gibi sınırlandırmalarına ($p=0,004-\beta=0,206$) ve sunulan banka hizmetleri hakkında yeterli bilgilendirme yapılmasına ($p=0,035-\beta=0,172$) verilen önem, borç ödemeye yönelik kredileri anlamlı olarak zayıf düzeyde ve pozitif yönde etkilemektedir. Taleplerin ve işlemlerin zamanında tamamlanmasına verilen önem ise zayıf düzeyde ve negatif yönde ($p=0,040-\beta=0,166$) etkilemektedir. Tarımsal eğitimi olan çiftçiler borç ödemeye yönelik kredileri, tarımsal eğitimi olmayan çiftçilere göre daha az tercih etmektedir ($p=0,003-\beta=-0,179$).

Tablo 20. Demografik Özelliklerin ve Banka Tercihinde Etkili Olan Faktörlerin Ev İhtiyaçlarına Yönelik Krediler Üzerindeki Etkisi – Regresyon Modeli 2c

Model Özeti								
Model	R	R Kare	Düzeltilmiş R Kare	Tahmini Standart Hata	Durbin Watson			
2c	,506	,256	,200	1,302	1,870			
ANOVA								
Model	Kareler Toplamı		df	Ort. Karesi	F	p		
2c	Regresyon		170,024	22	7,728	4,562	,000	
Katsayılar								
Model		Standartlandırılmamış Katsayılar		Standartlaştırılmış Katsayılar	t	p	Çoklu Bağımlılık İstatistikleri	
		β	Std. Hata	β			Tolerans	VIF
2c	Sabit	,622	,772		,806	,421		
	Cinsiyet (0=Erkek-1=Kadın)	,793	,356	,120	2,225	,027	,878	1,139
	Tarımsal Eğitim (0=Yok-1=Var)	-,437	,169	-,149	-2,589	,010	,771	1,297
	İkametgah (0=Kırsal-1=Şehir)	,725	,273	,179	2,659	,008	,560	1,787
	Yaş	-,257	,102	-,185	-2,509	,013	,471	2,123
	Öğrenim	-,251	,104	-,166	-2,426	,016	,546	1,831
	Hane Genişliği	,030	,113	,015	,264	,792	,815	1,227
	Tecrübe	-,041	,083	-,039	-,495	,621	,405	2,467
	Tarla Miktarı	-,085	,068	-,084	-1,249	,213	,568	1,759
	Küçükbaş Hayvan Miktarı	,191	,054	,210	3,575	,000	,741	1,350
	Büyükbaş Hayvan Miktarı	,123	,060	,124	2,068	,040	,712	1,404
	Faaliyet-Hayvancılık (0=Diğer-1=Hayv.)	-,203	,260	-,051	-,784	,434	,608	1,645
	Faaliyet-Bitkisel Üretim (0=Diğer-1=Bitk.Ür.)	,636	,252	,171	2,523	,012	,556	1,799
	BT1-Faiz Oranı	-,004	,057	-,005	-,070	,944	,504	1,983
	BT2-Masraf ve Kesintiler	,005	,069	,005	,068	,946	,486	2,059
	BT3-Çalışma Saatleri	,033	,040	,059	,829	,408	,501	1,996
	BT4-Yeni Ürün-Hizmet	,094	,051	,139	1,823	,069	,440	2,273
	BT5-Taleplerin Zamanında Tamamlanması	-,128	,080	-,125	-1,598	,111	,417	2,399
	BT6-Çalışanların Nezaketi	-,060	,080	-,063	-,749	,454	,361	2,770
	BT7-Bilgilendirme Yapılması	,193	,085	,178	2,268	,024	,414	2,415
	BT8-Çalışanların Samimiyeti	-,016	,087	-,016	-,185	,853	,354	2,823
	BT9-Çalışanların Uzmanlığı	,142	,095	,124	1,499	,135	,372	2,688
	BT10-Sınırlandırmalar	,058	,070	,057	,832	,406	,541	1,848

Bağımlı Değişken: Ev İhtiyaçları(Bireysel Kredi Kullanım Gerekçesi)

Ev ihtiyaçlarına yönelik bireysel kredilerin bağımlı değişken olduğu regresyon modelimiz ($p=0,000<0,05$) istatistiksel olarak anlamlıdır (Tablo 21). Bağımsız değişkenlerin, bağımlı değişkendeki değişimin %20' sini açıkladığı tablodan görülmektedir. Bankanın sunduğu hizmetler hakkında yeterli bilgilendirme yapmasına verilen önem ($p=0,024-\beta=0,178$), çiftçilerin büyükbaş ($p=0,040-\beta=0,124$) ve küçükbaş hayvan miktarı ($p=0,000-\beta=0,210$) bağımlı değişkenimizi anlamlı olarak zayıf düzeyde ve pozitif yönde etkilemektedir. Çiftçilerin yaşı ($p=0,013-\beta=-0,185$) ve öğrenim düzeyi ($p=0,016-\beta=-0,166$) ise anlamlı olarak zayıf düzeyde ve negatif yönde etkilmektedir. Sadece bitkisel üretim yapan ($p=0,012-\beta=0,171$), şehirde yaşayan ($p=0,008-\beta=0,179$) ve kadın çiftçiler ($p=0,027-$

$\beta=0,120$) ev ihtiyaçlarına yönelik kredi kullanımına diğer çiftçilere oranla daha çok önem vermekte iken tarımsal eğitimi olan çiftçiler ise ($p=0,010-\beta=-0,149$) daha az önemsemektedir.

Tablo 21. Demografik Özelliklerin ve Banka Tercihinde Etkili Olan Faktörlerin Taşıt Alım Kredisi Üzerindeki Etkisi – Regresyon Modeli 2d

Model Özeti								
Model	R	R Kare	Düzeltilmiş R Kare	Tahmini Standart Hata	Durbin Watson			
2d	,440	,194	,133	1,277	1,952			
ANOVA								
Model	Kareler Toplamı		df	Ort. Karesi	F	p		
2d	Regresyon		114,192	22	5,191	3,185	,000	
Katsayılar								
Model		Standartlandırılmamış Katsayılar		Standartlaştırılmış Katsayılar	t	p	Çoklu Bağımlılık İstatistikleri	
		β	Std. Hata	β			Tolerans	VIF
2d	Sabit	1,475	,757		1,948	,052		
	Cinsiyet (0=Erkek-1=Kadın)	-,583	,350	-,094	-1,668	,096	,878	1,139
	Tarımsal Eğitim (0=Yok-1=Var)	-,278	,166	-,100	-1,678	,094	,771	1,297
	İkametgah (0=Kırsal-1=Şehir)	,775	,268	,204	2,898	,004	,560	1,787
	Yaş	-,306	,100	-,234	-3,049	,003	,471	2,123
	Öğrenim	-,193	,102	-,135	-1,904	,058	,546	1,831
	Hane Genişliği	-,105	,111	-,055	-,950	,343	,815	1,227
	Tecrübe	,036	,081	,037	,443	,658	,405	2,467
	Tarla Miktarı	-,040	,067	-,041	-,590	,555	,568	1,759
	Küçükbaş Hayvan Miktarı	,009	,053	,010	,171	,864	,741	1,350
	Büyükbaş Hayvan Miktarı	,073	,058	,078	1,250	,212	,712	1,404
	Faaliyet-Hayvancılık (0=Diğer-1=Hayv.)	,284	,255	,075	1,115	,266	,608	1,645
	Faaliyet-Bitkisel Üretim (0=Diğer-1=Bitk.Ür.)	,322	,247	,092	1,301	,194	,556	1,799
	BT1-Faiz Oranı	,050	,056	,067	,900	,369	,504	1,983
	BT2-Masraf ve Kesintiler	,021	,068	,024	,316	,752	,486	2,059
	BT3-Çalışma Saatleri	-,002	,040	-,003	-,044	,965	,501	1,996
	BT4-Yeni Ürün-Hizmet	,088	,050	,139	1,750	,081	,440	2,273
	BT5-Taleplerin Zamanında Tamamlanması	-,136	,079	-,141	-1,729	,085	,417	2,399
	BT6-Çalışanların Nezaketi	-,019	,078	-,021	-,244	,807	,361	2,770
	BT7-Bilgilendirme Yapılması	,225	,083	,220	2,698	,007	,414	2,415
	BT8-Çalışanların Samimiyeti	,057	,085	,059	,672	,502	,354	2,823
	BT9-Çalışanların Uzmanlığı	,018	,093	,017	,192	,848	,372	2,688
	BT10-Sınırlandırmalar	-,015	,069	-,016	-,220	,826	,541	1,848

Bağımlı Değişken: Taşıt Alımı(Bireysel Kredi Kullanım Gereksesi)

Tablo 22' ye göre bağımsız değişkenlerin, taşıt alımı bağımlı değişkenini anlamlı olarak ($p=0,000<0,05$) etkilediği görülmektedir. Regresyon modelindeki bağımsız değişkenler bağımlı değişkendeki değişimin %13,3' ünü açıklamaktadır. Bağımlı değişkenimiz bankalardaki hizmetlerle ilgili bilgilendirme yapılmasına katılımcılarca verilen önem düzeyinden pozitif yönde, ($p=0,007-\beta=0,220$), katılımcıların yaşlarından ise negatif yönde ($p=0,003-\beta=0,234$) anlamlı olarak zayıf düzeyde etkilenmektedir. Taşıt alımına yönelik

kredilere, şehirde yaşayan katılımcı çiftçiler kırsalda yaşayanlara oranla %20,4 daha çok önem vermektedir.

Tablo 22. Demografik Özelliklerin ve Banka Tercihinde Etkili Olan Faktörlerin Kişisel İhtiyaçlara Yönelik Krediler Üzerindeki Etkisi – Regresyon Modeli 2e

Model Özeti								
Model	R	R Kare	Düzeltilmiş R Kare	Tahmini Standart Hata	Durbin Watson			
2e	,499	,249	,192	1,335	1,843			
ANOVA								
Model	Kareler Toplamı		df	Ort. Karesi	F	p		
2e	Regresyon		172,356	22	7,834	4,394	,000	
Katsayılar								
Model		Standartlandırılmamış Katsayılar		Standartlaştırılmış Katsayılar	t	p	Çoklu Bağımlılık İstatistikleri	
		β	Std. Hata	β			Tolerans	VIF
2e	Sabit	1,825	,792		2,305	,022		
	Cinsiyet (0=Erkek-1=Kadın)	,189	,366	,028	,518	,605	,878	1,139
	Tarımsal Eğitim (0=Yok-1=Var)	-,580	,173	-,194	-3,349	,001	,771	1,297
	İkametgah (0=Kırsal-1=Şehir)	,369	,280	,089	1,320	,188	,560	1,787
	Yaş	-,260	,105	-,183	-2,473	,014	,471	2,123
	Öğrenim	-,129	,106	-,083	-1,215	,225	,546	1,831
	Hane Genişliği	,043	,116	,021	,370	,711	,815	1,227
	Tecrübe	-,024	,085	-,023	-,287	,774	,405	2,467
	Tarla Miktarı	-,089	,070	-,086	-1,275	,203	,568	1,759
	Küçükbaş Hayvan Miktarı	,069	,055	,074	1,263	,207	,741	1,350
	Büyükbaş Hayvan Miktarı	,053	,061	,052	,867	,386	,712	1,404
	Faaliyet-Hayvancılık (0=Diğer-1=Hayv.)	-,304	,266	-,074	-1,142	,254	,608	1,645
	Faaliyet-Bitkisel Üretim (0=Diğer-1=Bitk.Ür.)	,213	,259	,056	,823	,411	,556	1,799
	BT1-Faiz Oranı	-,029	,058	-,035	-,495	,621	,504	1,983
	BT2-Masraf ve Kesintiler	,044	,071	,045	,616	,538	,486	2,059
	BT3-Çalışma Saatleri	,065	,041	,113	1,571	,117	,501	1,996
	BT4-Yeni Ürün-Hizmet	,071	,053	,103	1,350	,178	,440	2,273
	BT5-Taleplerin Zamanında Tamamlanması	-,185	,082	-,176	-2,246	,025	,417	2,399
	BT6-Çalışanların Nezaketi	-,061	,082	-,063	-,751	,453	,361	2,770
	BT7-Bilgilendirme Yapılması	,312	,087	,282	3,580	,000	,414	2,415
	BT8-Çalışanların Samimiyeti	-,188	,089	-,180	-2,112	,036	,354	2,823
	BT9-Çalışanların Uzmanlığı	,091	,097	,078	,937	,349	,372	2,688
	BT10-Sınırlandırmalar	,109	,072	,105	1,522	,129	,541	1,848

Bağımlı Değişken: Kişisel İhtiyaçlar(Bireysel Kredi Kullanım Gerekçesi)

Tablo 23 incelendiğinde regresyon modelinin istatistiksel olarak anlamlı ($p=0,000<0,05$) olduğu ve modeldeki bağımsız değişkenlerin, bağımlı değişkendeki değişimin %19,2' sini açıkladığı görülmektedir. Bağımlı değişkenimiz, bankalardaki hizmetlerle ilgili bilgilendirme yapılmasına katılımcılarca verilen önemden ($p=0,000<\beta=0,282$) anlamlı olarak zayıf düzeyde ve pozitif yönde etkilemektedir. Bu sonuç, katılımcıların bankanın sunduğu hizmetlerle ilişkili avantaj ve dezavantajları bilmek ve menfaatine uygun olan kararı vermek istediklerini göstermektedir.

Tarımsal eğitimi olan çiftçiler kişisel ihtiyaçlara yönelik kredileri, tarımsal eğitimi olmayan çiftçilere göre daha az tercih etmektedir ($p=0,001-\beta=-0,194$). Taleplerin ve işlemlerin zamanında tamamlanmasına ($p=0,025-\beta=-0,176$) ve banka çalışanlarının samimiyetine ($p=0,036-\beta=-0,180$) verilen önem ayrıca çiftçilerin yaşı ($p=0,014-\beta=-0,183$) ise zayıf düzeyde ve negatif yönde etkilemektedir. Bu sonuç ise kişisel ihtiyaçlara yönelik kredi kullanacak çiftçilerin; banka çalışanlarının şirket menfaatini ön planda tuttuklarını düşünerek ve bu bağlamda samimiyetten ziyade kredi kullanımı, limit, vade, faiz oranı ve teminat gibi objektif kriterler üzerine odaklandıklarını göstermektedir.

Tablo 23. Bireysel Kredi Kullanım Gerekçeleri Regresyon Analizinde Anlamlı Etkisi Olan Bağımsız Değişkenler - Özet Tablo

Model		Standartlandırılmamış Katsayılar		Standartlaştırılmış Katsayılar	t	p	Çoklu Bağımlılık İstatistikleri	
		β	Std. Hata	β			Tolerans	VIF
2a-Ev Alımı	Cinsiyet (0=Erkek-1=Kadın)	,117	,369	,177	3,191	,002	,878	1,139
	Tarımsal Eğitim	-,512	,175	-,174	-2,934	,004	,771	1,297
	İkametgah (0=Kırsal-1=Şehir)	,776	,282	,191	2,751	,006	,560	1,787
2b-Borç Ödeme	Tarımsal Eğitim (0=Yok-1=Var)	-,542	,180	-,179	-3,018	,003	,771	1,297
	BT5-Taleplerin Zamanında Tamamlanması	-,176	,086	-,166	-2,058	,040	,417	2,399
	BT7-Bilgilendirme Yapılması	,192	,091	,172	2,118	,035	,414	2,415
	BT10-Sınırlandırmalar	,217	,075	,206	2,908	,004	,541	1,848
2c-Ev İhtiyaçları	Cinsiyet (0=Erkek-1=Kadın)	,793	,356	,120	2,225	,027	,878	1,139
	Tarımsal Eğitim (0=Yok-1=Var)	-,437	,169	-,149	-2,589	,010	,771	1,297
	İkametgah (0=Kırsal-1=Şehir)	,725	,273	,179	2,659	,008	,560	1,787
	Yaş	-,257	,102	-,185	-2,509	,013	,471	2,123
	Öğrenim	-,251	,104	-,166	-2,426	,016	,546	1,831
	Küçükbaş Hayvan Miktarı	,191	,054	,210	3,575	,000	,741	1,350
	Büyükbaş Hayvan Miktarı	,123	,060	,124	2,068	,040	,712	1,404
	Faaliyet-Bitkisel Üretim (0=Diğer-1=Bitk.Ür.)	0,636	,252	,171	2,523	,012	,556	1,799
4d-Taşıtlı Alımı	İkametgah (0=Kırsal-1=Şehir)	,775	,268	,204	2,898	,004	,560	1,787
	Yaş	-,306	,100	-,234	-3,049	,003	,471	2,123
	BT7-Bilgilendirme Yapılması	,225	,083	,220	2,698	,007	,414	2,415
5e-Kişisel İhtiyaçlar	Tarımsal Eğitim (0=Yok-1=Var)	-,580	,173	-,194	-3,349	,001	,771	1,297
	Yaş	-,260	,105	-,183	-2,473	,014	,471	2,123
	BT5-Taleplerin Zamanında Tamamlanması	-,185	,820	-,176	-2,246	,025	,417	2,399
	BT7-Bilgilendirme Yapılması	,312	,087	,282	3,580	,000	,414	2,415
	BT8-Çalışanların Samimiyeti	-,188	,089	-,180	-2,112	,036	,354	2,823

Tablo 24’ de ikinci hipotezimi test etmek için yapılan regresyon analizlerinde anlamlı etkisi olan değişkenler listelenmiştir. Elde edilen sonuçlardan bağımsız değişkenlerin genelinde etkilerinin zayıf düzeyde olduğu görülmektedir. Tecrübe ve hane genişliği dışındaki demografik özelliklerin dağılık şekilde etkileri görülmektedir. Katılımcıların

banka tercihinde etkili olan faktörlerin bağımlı değişkenler üzerindeki etkisi ise, sınırlandırmalar ve taleplerin zamanında tamamlanması gibi bazı ifadelerle sınırlı kalmıştır.

Tarımsal eğitimi olan çiftçilerin genel olarak bireysel ihtiyaçlarını kredi ile karşılama taraftarı olmadığı görülmüştür. Bunların daha bilinçli davranarak elde edebilecekleri sınırlı kaynağı üretime yönlendirme eğiliminde oldukları düşünülebilecektir. Ayrıca tarım kredileri, yeniden kullanım, miktar ve vade açısından bireysel kredilere göre daha avantajlı olduğu için çiftçiler bireysel ihtiyaçlarını da tarım kredileri ile karşılamayı tercih edebilmektedir. Bu durum tarım kredilerinin kullandırma amacı ile kullanılan alan arasındaki uyumsuzluğu ifade etmektedir. Örneğin mevcut traktör satılıp teşvik kapsamında yeni traktör alımı yapılarak düşük maliyetli finansman sağlanabilmektedir.

Ayrıca ilerleyen yaştaki çiftçilerin de bireysel kredilere çok sıcak bakmadıkları görülmektedir. Yaşlı çiftçilerin daha bilinçli tüketiciler olduğu varsayılarak, tüketime yönelik daha az harcama yaptıkları ve zorunlu olmadıkça bireysel ihtiyaçları için borçlanma yoluna gitmedikleri düşünülebilecektir. Bu sonuç yaşlı çiftçilerin yaşadıkları toplumun ekonomik, kültürel alışkanlıklar, inanç vb. koşullar gereği tutumlarını değiştirmemeyi tercih ettiklerini göstermektedir. İşlemlerin zamanında tamamlanmasına önem veren çiftçiler ise borç ödemeye ve kişisel ihtiyaçlara yönelik kredilere daha az önem vermektedir.

Buna karşılık şehirde yaşayan çiftçiler, kırsalda yaşayan çiftçilere göre bireysel kredilere daha sıcak bakmaktadır. Şehirde, bireysel ihtiyaç ve harcamaların daha çeşitlenerek çoğalması ayrıca ev sahipliğinin daha düşük olması, çiftçileri bu ihtiyaçlarını karşılamak için bireysel kredilere yönlendirebilmektedir. Bankanın sunduğu hizmetlere yönelik bilgilendirme yapılmasına verilen önem, ev alım kredisi dışındaki bütün bireysel kredilerin kullanımına olumlu yönde etki etmektedir.

Detaya önem verip bilgilendirme talep eden müşteriler banka görevlileri ile daha uzun etkileşimde bulunmaktadır. Bu esnada kuşkusuz görevi satış yapmak olan banka çalışanının da pazarlama ve tanıtım faaliyetleri, çiftçi müşterilerin de bireysel kredilerle tanışmasına ve kullanıma yönelmesine neden olabilmektedir. Diğer yandan kadın çiftçiler, erkek çiftçilere göre ev ve ev ihtiyaçları alımına yönelik bireysel kredilere daha meyilli görünmektedir.

Bireysel kredi kullanım gerekçelerine yönelik yapılan regresyon analizlerinden elde edilen sonuçlara göre H_2 hipotezi kabul edilmiş, demografik özelliklerin ve banka tercihinde etkili olan faktörlerin, çiftçilerin bireysel kredi kullanım gerekçeleri üzerinde etkilerinin olduğu görülmüştür.

SONUÇ

Araştırma kapsamında geliştirilen ve çoklu regresyon analizleriyle test edilen her iki hipotez için bağımlı değişkenlerin, bağımsız değişkenlerden etkilendiği görülmüş, H_1 ve H_2 hipotezleri kabul edilmiştir.

Günümüzde tarım sektörünün en önemli sorunlarından birisinin artık sermaye eksikliği olduğu bilinmektedir ve araştırmadan elde edilen sonuçlar da aynı yöndedir. Çiftçilere sağlanan yüksek kredi limiti ve avantajlar, tarla alımına yönelik krediler dışındaki tarımsal kredilerin tamamının kullanımını artırıcı rol oynamaktadır. Bu durum yetersiz sermaye nedeniyle çiftçilerin yabancı kaynağa daima sıcak baktıkları, buna ihtiyaçları olduğunun göstergesi olarak kabul edilebilecektir. Ayrıca çiftçilerin tarımsal faaliyetlerine göre ihtiyaçlarını belirledikleri ve ilave tarımsal yatırımları ancak uygun maliyetle finansman olanakları bulduklarında değerlendirdikleri düşünülebilecektir.

Çiftçiler için kredilerin maliyeti önemli olmakla birlikte en az maliyetler kadar önemli olan ödeme dengesi ve vadesi ikinci planda dikkate alınmaktadır. Bu hususlar dikkate alınmadığında, temerrüt sonucunda daha fazla faiz yükü, borcu borçla ödeme hatta varlık satışıyla borç ödenmesi gibi ciddi boyutta olumsuz sonuçlar ortaya çıkabilecektir. Ancak düşük eğitim seviyesine sahip çiftçilerin kredi başvuru ve kullanım aşamasında, her ne kadar dikkate aldıkları söylene de, gerek maliyet gerekse diğer hususlarda ne kadar objektif ve doğru kıyaslama yapabildikleri araştırılması gereken ayrı bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Sürdürülebilir tarım için sektöre sağlanacak kredi kaynaklarının maliyetlerinin yüksek olmaması son derece önemlidir. Bu nedenle sektörün finansal açıdan desteklenerek sübvansiyonlu kredi kullandırımı ve kredilerin ihtiyaç duyulan yerlere yönlendirilmesi tarımın ülke ekonomisine katkısını artıracaktır. Ayrıca çiftçilerin eğitim seviyelerinin artırılması, aynı zamanda tarımsal eğitim alma durumunu da artıracak bu durum ise kaynaklarını daha verimli kullanabilmelerine önemli katkı sağlayacaktır.

Çiftçilerin çoğunluğunun sahip olduğu tarımsal arazi miktarı yetersiz düzeydedir. Buna bağlı olarak tarımsal gelir düşük kalmakta ayrıca doğal sulama imkanlarının neredeyse hiç olmaması, sulama yapılan arazilerde ise sulama giderlerinin yüksek olması geliri daha da düşürmektedir. Diğer yandan, zaten dış kaynağa ihtiyaç duyan çiftçilerin tasarruf düzeylerinin de düşük olması yeni tarla edinimini zorlaştırmakta aynı zamanda miraslarla sahip olunan tarla miktarı sürekli azalmaktadır. Bunun neticesinde ise tarımı terk ve etkisiyle köyden kente kontrolsüz göç sorunları ortaya çıkabilmektedir.

Katılımcıların büyük çoğunluğu orta yaş ve üzeri yani deneyimli çiftçilerden oluşmaktadır ancak bu durum genç nüfusun çiftçiliği bıraktığını, tarımı terk ettiğini gösteren diğer bir sonuç olarak düşünülebilecektir. Diğer yandan katılımcıların çoğunluğunu erkek çiftçilerin oluşturması araştırma bölgesinin büyük ölçüde ataerkil toplum yapısına sahip olduğunu göstermektedir. Bu yapının sonucu olarak aile büyüğü vefat edene kadar tüm faaliyetlerin onun adına ve kontrolünde yürütülmesi de genç nüfus oranının düşük görünmesinde dikkate alınması gereken bir etkidir.

Ayrıca tarımsal eğitimi düşük çiftçiler işleri yapma yöntemlerini büyüklerinden öğrenerek genellikle geleneksel yolla faaliyetlerine devam etmektedir. Bu durum, geleneksel tarım anlayışı ile yetişen çiftçilerin; yeni gelişmelere ve teknolojilere ancak bazı ileri görüşlü çiftçilerin bir kaç dönem uygulamalarının sonucunu gördükten sonra sıcak bakmalarına neden olabilmektedir.

Tarım sektöründeki üreticilerin kanayan yarası sermaye eksikliği probleminin giderilmesinde en önemli rol bankalara düşmektedir. Bankalar son yıllarda, reklamlar ve hızlı kredi tahsis gibi yollarla tarım kredilerinde daha etkili olmaya çalışmaktadırlar. Ancak özellikle çiftçilerin yeterli teminat sağlayamamaları nedeniyle, bankalar sektöre kredi sağlamada isteksiz davranabilmektedirler. Çünkü bankaların kredi verme kararlarında çiftçilerin statüsü, kredi puanları ve üretim kapasiteleri etkili olmakla birlikte teminat ön koşul olarak karşımıza çıkmaktadır. Bankaların, gerçekten ihtiyaç karşılayacak miktardaki kredilendirmelerde, teminat olarak genellikle tarla ipoteği talep etmesi; tarlanın başka kredi kuruluşlarında ipotekli olması, kullanılacak kredinin 2-3 katı ipotek talep edilmesi ve tarla sahiplik oranının düşük olması nedeniyle çiftçilerin krediye erişimi noktasında sorun teşkil etmektedir. Bu teminat sorununu aşabilmek için bankaların kredilendirme politikalarını gözden geçirerek çiftçilere uygun teminatlarda krediler sunması gerekmektedir.

Kredi kullandırım sürecinde, maliyetle ilgili sadece kredinin fazi oranı bilgisi verilmekte ancak kredilerden alınan masraf, komisyon, sigorta bedeli gibi diğer kesintiler de kredi maliyetini doğrudan etkilemektedir. Düşük eğitim seviyesine sahip çiftçilerin objektif karşılaştırma yapabilmesi için, krediye maliyet oluşturan her türlü kesintinin faiz oranına yansıtılarak, toplam maliyeti gösterecek ikinci bir oranın bildirilmesi yerinde bir uygulama olarak görünmektedir. Diğer yandan yüksek faiz oranları, diğer sektörlere uygulanan faiz oranlarına indirilmeli ve masraf kalemleri en aza indirilmelidir.

Bankalar, tarım kredilerinde her ne kadar çiftçilerin yoğun olarak gelir elde ettikleri dönemlere uygun vadelendirme yapsalarda yine de belirli sınırlandırmalarla bunu uygulamaktadır. Ancak örneğin bir çiftçi ürettiği buğdayı, fiyatların en düşük seviyede olması nedeni ile hasat döneminde değil, bir kaç ay beklettikten sonra satmak isteyebilecektir. Bu gibi durumların mağduriyet oluşturmaması için bankaların kendi uygun gördükleri vadelerden ziyade, çiftçilerin uygun gördüğü vadelerde kredilendirme yapacak şekilde kredi tahsis süreçlerini düzenlemeleri müşteri memnuniyeti sağlayacaktır ve geri ödemelerdeki yaşanabilecek olası sıkıntıları en aza indirecektir.

Çiftçilere; uygun zamanda, uygun vadede, ihtiyaca uygun ve yeterli miktarda kredi sunulmalıdır. Özellikle arazi edinim kredileri, konut kredilerinde olduğu gibi düşük faizle, vergiden muaf ve on yıla kadar vadeli kullandırılmalıdır. Bu sayede küçük çiftçilerin de yeni tarla alabilmelerinin önü açılmış olacaktır.

Araştırmanın yürütülmesi esnasında karşılaşılan en önemli sorunlardan birisi veri toplama aşamasında, çiftçilerin anketteki ifadeleri anlayıp doğru yorumlayabilmesi olmuştur. Bu nedenle ileride yapılacak benzer araştırmalarda, yarı yapılandırılmış ve/veya yapılandırılmamış görüşmelerle veri toplamaya olanak tanıyan araştırma yöntemleri, çiftçilerin tercihleri ve gerekçeleri hakkında daha detaylı bilgi edinilmesinde faydalı olabilecektir. Çalışmanın Aksaray iliyle sınırlı olması nedeniyle yine farklı bölgelerde yapılacak çalışmalarla banka kredisi kullanan çiftçilerin demografik özellikleri ve tercihleri hakkında daha genel bilgiler elde edilebilecektir.

Tarım sektörü; çiftçilerin düşük eğitim seviyesi, üretimin doğal koşullara bağlı olması, tarımsal ürünlerin düşük talep elastikiyeti ve en önemlisi stratejik önemi nedeniyle serbest piyasanın, özel sektörün vicdanına bırakılmamalıdır. Sektör faaliyetlerinin her aşamasında devletin kısmi ya da tam müdahalesi gereklidir. Bu bağlamda belirli bir tutarın üzerindeki tarımsal kredilerin de bir model kapsamında kullandırılması, kıt kaynakların uygun

tarımsal ürünlere yatırılmasına ve çiftçilerin daha düşük maliyetle fonlara ulaşabilmesine hizmet edecektir.

Tarımsal kredi kullandırımalarında her ne kadar bankalar kredi analizi yapsada bu analizler yüzeysel kalabilmektedir. Bunun yerine, tarımda uzmanlaşmış olan bir kurum tarafından hazırlanacak rapora dayanarak kredi kararının verilmesi daha sağlıklı sonuçlar verecektir. Bu nedenle öncelikle krediye ihtiyacı olan çiftçi/yatırımcı devlet tarafından belirlenecek uzman bir kuruma (Örneğin; Tarım İl Müdürlükleri) kredi kullanım amacını açıklayarak başvuruda bulunur. Kredi ile yapılması planlanan yatırımın maliyeti, toplam getirisi, olası nakit giriş-çıkışları ilgili kurum tarafından bir “etkinlik analizi” ile ortaya konulur.

Ayrıca varsa daha verimli olabilecek alternatif seçenekler, yöntemler önerilir. Başvuru sahibini, yatırıma ilişkin gelecekte bekleyen riskler ve bu risklere karşı korunma yöntemleri belirlenir. Son olarak varsa kamu, IPARD gibi hibe programlarını içerecek şekilde bir rapor hazırlanarak yatırımcıya teslim edilir. Bu sürecin son derece hızlı yürütülmesi gerektiği unutulmamalıdır.

Yatırımcı hazırlanan raporla birlikte, yatırım için mevcut özkaynağını ve ne kadar banka kredisine ihtiyacı olduğunu belirterek bankaya başvurur. Banka kredi analizini bu rapora bağlı olarak yapar; yatırımın öngörülen getirisi yatırım maliyetinden büyükse ve gelecekteki nakit girişleri nakit çıkışlarını karşılayabiliyorsa kredinin ön onayı verilir. Sonrasında kredi için istenilen teminatlar belirlenir. Yeterli teminat sağlayamayan uygun yatırımlar için “Kredi Garanti Fonu” devreye sokularak kredi kullandırımı yapılır. Büyük yatırımların söz konusu olduğu durumlarda ise, kamu-özel sektör ortaklığıyla finansman sağlanması seçenekler arasında bulundurularak, bu durum kredi talebinde bulunulan özel bankanın tercihine bırakılabilir.

Ülkemizde, tarıma aktarılan kredi kaynaklarından beklenen tarımsal üretim artışı sınırlı kalabilmektedir. Bu durum, tarımsal kredilerin amacına uygun kullanılmamasından, genellikle kişisel ihtiyaçlar, borç ödeme gibi farklı alanlarda kullanılmasından kaynaklanmaktadır. Kredinin üretimde kullanılmaması aynı zamanda geri ödenmesinde de sıkıntıya neden olabilmekte ve çiftçileri zor durumda bırakabilmektedir. Bu nedenle kredi kullandırımını takip eden aşamalarda, kredilerin amacına uygun kullanılıp kullanılmadığı, kredi kullandıran bankanın sorumluluğunda takip edilmeli; uygun kullananlara faiz indirimi gibi teşvikler sağlanmalı ve uygun kullanmayanların sonraki kredi talepleri belirli

koşullara tabi tutulmalıdır. Ayrıca yatırıma yönelik hazırlanan ilk raporda belirtilen olası riskler için gereken tedbirlerin alınması da zorunlu tutulmalıdır.

Kullanılan kredilerin geri ödeme aşamasında yükümlülüklerine yerine getiremeyen yatırımcılar için, banka ve yatırım raporunu hazırlayan kurum işbirliğiyle, çözüm önerileri, refinansman olasılıkları değerlendirilmeli ve bu yönde gereken tedbirler alınmalıdır.

Tarım yatırımcısının yüksek faiz yükü altında ezilmemesi için, tarımsal kredilere uygulanacak kredilerin faiz oranları da ilgili kamu kuruluşlarınca düzenlenmelidir. Örneğin Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (TCMB) belirleyeceği faiz oranından özel bankalar aracılığı ile kullandırılan tarımsal kredileri, talep edilmesi halinde fonlayabilir ve kredi kullandıracak bankalar ancak bu oran üzerinden belirlenecek üst sınırdaki faiz oranlarından kredi kullandırabilmelidir.

Ayrıca bu model çerçevesinde sürdürülebilir tarıma yönelik eğitim programları hazırlanabilir, çevreye ve insan sağlığına duyarlı yatırımlara ve kritik ürünlere ilişkin kredi faiz oranlarında indirim, vergilerden muafiyet gibi teşvikler sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Abasov, F. (2007). Kırsal Kalkınmanın Finansmanı: Tarımsal İşletmelerin Finansman Sorunları ve Çözüm Önerileri. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Adanacıoğlu, H. & Artukoğlu, M. & Güneş, E. (2017). Türkiye’ de tarımsal kredi performansının çok boyutlu ölçekleme yaklaşımıyla analizi. *Tarım Ekonomi Dergisi*, 23(2), 195-204.
- Adıgüzel, Ö. (2006). Tokat İli Turhal İlçesi Tarım İşletmelerinin Tarımsal Kredi Kullanım Durumları, Üreticiler Üzerine Etkileri, Karşılaştıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri. Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Akın, E. (2019). Üretim Yapan Kobi’ lerde Müşteri Odaklılık ve İlişkisel Pazarlama Yönelimi. *Business Management Studies: An International Journal*, 7(5), 2742-2769.
- Akın, E. & Seçgin, Y. (2014). Müşteri Değeri Algısında Fayda ve Maliyet Etkileşiminin Analizi - Otomobil Tercihi Örneği. *Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 9, 26-44.
- Akın, E. & Şimşek, M. & Yalçınkaya, T. & Gülpınar, F.C. (2018). Ürün Krizlerinin Duyurumunda İletişim Kaynağının Marka Değerine ve Marka Güvenine Etkisi. *Tüketici ve Tüketim Araştırmaları Dergisi*, 10(2), 143-172.
- Akyıldız, H. (2008). Tartışılan boyutlarıyla “Homo Economicus”. *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi*, 13(2), 29-40.
- Aligil, N.H. (2010). Bankacılık hizmetlerinin pazarlanmasında banka müşterilerinin tercihlerini belirleyen unsurlar. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Alkın, E. & Yıldırım, K. & Özer, K. (2003). *İktisada Giriş*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Altunışık, R. & Coşkun, R. & Bayraktaroğlu, S. & Yıldırım, E. (2010). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri SPSS Uygulamalı*. Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- Anh, N. T. & Gan, C. & Anh, D. L. T. (2020). Does credit boost agricultural performance? Evidence from Vietnam. *International Journal of Social Economics*, 47(9), 1203-1221.
- Anthony, E. (2010). Agricultural Credit and Economic Growth in Nigeria: An Empirical Analysis. *Business and Economics Journal*, 2010, BEJ-14, 1-7.
- Armstrong, J. S. (1991). Prediction of consumer behavior by experts and novices. *Journal of Consumer Research*, 18(2), 251-256.
- Aydemir, N. (2004). Düünden Bğüne Türkiye’ de Bankacılık. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Babakus E. & Eroglu S. & Yavas U. (2004a). Modeling consumers’ choice behavior: an application in banking. *Journal of Services Marketing*, 18(6), 462-470.
- Babakus E. & Eroglu S. & Yavas U. (2004b). Bank choice behavior of small and medium-sized construction firms. *Journal of Business & Industrial Marketing*, 19(4), 258-266.
- Babuşcu, Ş. & Hazar, A. (2016). *Genel Bankacılık Bilgileri*. Ankara: Akademi.
- Bashir, M. K. & Mehmood, Y. & Hassan, S. (2010). Impact of Agricultural Credit on Productivity of Wheat Crop: Evidence from Lahore, Punjab, Pakistan. *Pak. J. Agri. Sci.*, 47(4), 405–409.
- BDDK. (2020). 04 Nisan 2021 tarihinde https://www.bddk.org.tr/ContentBddk/dokuman/mevzuat_0978.pdf sayfasından erişilmiştir.
- BDDK. (2021). 19 Nisan 2021 tarihinde <https://www.bddk.org.tr/kuruluslar-kategori/bankalar/1> sayfasından erişilmiştir.
- Bedirhanoglu, Ş. B. & Lezki, Ş. (2018). KOBİ’lerin Banka Tercihini Etkileyen Kriterlerin AHP Yöntemi ile Belirlenmesi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(1), 191-208.

- Bedrač, M. & Bele S. & Cunder, T. & Kožar, M. (2019). *Land Market Development and Small Farms' Access to Land in the Western Balkans*. 165. EAAE Seminar Agricultural Land Markets - Recent Developments, Efficiency and Regulation' de sunulmuş bildiri, Humboldt-Universität zu Berlin, Germany.
- Berk, A. (2019). Niğde ve Karaman İllerinde Çiftçilerin Tarımsal Kredi Kullanım Kararlarını Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi. *Türk Tarım – Gıda Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 7(8), 1182-1188.
- Biradar, R. R., (2013). Trends and patterns of institutional credit flow for agriculture in India. *Journal Of Asia Business Studies*, 7(1), 44-56.
- Boyd, W. L. & Leonard, M. & White, C. (1994). Customer preferences for financial services: An analysis. *International Journal of Bank Marketing*, 12(1), 9-15.
- Burke, M. & Bergquist, L. F. & Miguel, E. (2018). Sell Low And Buy High: Arbitrage And Local Price Effects In Kenyan Markets. *The Quarterly Journal of Economics*, 134(2), 785-842.
- Bülbül, M. (2006). *Tarımsal İşletmelerin Finansmanı*. Ankara: Ankara Üniversitesi
- Caouette, J.B. & Altman, E.I. & Narayanan, P. & Nimmo, R. (2008). *Managing Credit Risk: The Great Challenge for the Global Financial Markets*. USA: John Wiley & Sons, Inc.
- Ceran, Y. & Bezirci, M. & Ay, M. & Öztürk, M. (2018). Ticaretin Finansmanında Factoring ve Stok Finansmanı, International Conference on Eurasian Economies, 18-20 Haziran 2018, Taşkent.
- Chandio, A. A. & Jiang, Y. & Wei, F. & Rehman, A. & Liu, D. (2017). Famers' access to credit: Does collateral matter or cash flow matter?-Evidence from Sindh, Pakistan. *Cogent Economics & Finance*, 5, 1-13
- Chisasa, J. & Makina, D. (2013). Bank Credit And Agricultural Output In South Africa: A Cobb-Douglas Empirical Analysis. *International Business & Economics Research Journal*, 12(4), 387-397.
- Cingolani, M. (2019). Necessary Public Investment: The Role of Public Banks. *International Journal of Political Economy*, 48(3), 275-300.

- Creswell, J. W. (2017). *Araştırma Deseni Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları 4.Baskı* (S. B. Demir, Çev.Ed.). Ankara: Eğiten Kitap.
- Delikanlı, İ. U. (2010). *Bankacılıkta Kredi Türevlerinin Hissedar Değerine Katkısı, Etkin Bir Şekilde Kullanımına İmkan Sağlayacak Risk Yönetimi Yapılanması ve Finansal Raporlaması*. İstanbul: TBB
- Demirhan, D. (2004). Türkiye’de bankacılık sektöründe ticari kredi pazarlama faaliyetleri ve ticari kredi müşterilerinin banka tercihini etkileyen faktörlerin analizi. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Dil Derneği Türkçe Sözlük. (2021). 16 Ekim 2021 tarihinde <http://www.dilderneği.org.tr/TR,274/turkce-sozluk-ara-bul.html> sayfasından erişilmiştir.
- Dodson, C. B. & Koenig S. R. (2003). Explaining County-Level Variability in Farm Service Agency Farm Loan Programs, *Agricultural Finance Review Fall*, 2003, 193-212.
- Dong, F. & Lu, J. & Featherstone, A.M. (2012). Effects of Credit Constraints on Household Productivity in Rural China, *Agricultural Finance Review*, 72(3), 402-415.
- Duman, H. (2012). *Stratejik yönetim aracı olarak müşteri muhasebesi*. Ankara: Nobel.
- Duman, H. & Özpeynirci, R., İçerli M.Y. (2012). Agricultural Activities-TAS 41: Turkey Example. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 2(9), 118-131
- Duman, H. & Turan, D. (2018). Yeni Türk Ticaret Kanunu’nun Denetim Alanında Getirdiği Yeniliklerin Muhasebe Bilgi Sisteminin Etkinliğini Artırmadaki Rolü ve Muhasebe Meslek Mensupları/Çalışanları Üzerine Bir Uygulama. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 20(34), 70-84.
- Duman, H. & Yücenurşen, M. & Apak İ. (2016). Pazarlama, Muhasebe ve Rekabet Avantajı: Müşteri Muhasebesi – Kavramsal Bir Değerlendirme. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 8(2), 51-65.
- Duramaz, S. & Taş, T. (2018). Kamusal, Özel ve Yabancı Sermayeli Bankaların Kullandıkları Tarımsal Kredilerin Tarımsal Üretime Etkisi: Ege Bölgesi’ne

- Yönelik Panel Veri Analizi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 14(1), 35-50.
- Erdal, B. (2012). Tarım işletmelerinin finansmanı ve kredilendirme: Bursa ili merkez ilçeleri meyvecilik işletmeleri örneği. Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Erdaş, H. (2012). Türkiye’ de Tarımın Finansmanında Tarımsal Kredilerin Rolü: Edirne Bölgesi Örneği. Doktora Tezi, Namık Kemal Üniversitesi Tarım Ekonomisi Ana Bilim Dalı, Tekirdağ.
- Erdaş, H. & Oraman, Y. (2016). Tarımın Finansmanında; Tarımsal İşletmelerin, Organize Tarım Kredi Kaynaklarından Kredi Kullanımları ile Sosya-Ekonomik Yapıları Arasındaki İlişki: Edirne Bölgesi Örneği. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(36-1), 235-255.
- Foltz, J. (1998). Credit Market Constraints and Profitability in Tunisian Agriculture. *Conference Presentation*. 06 Nisan 2021 tarihinde <https://ageconsearch.umn.edu/record/21017?ln=en> sayfasından erişilmiştir.
- Food and Agriculture Organization of the United Nation, FAOSTAT. (2019). 26 Ocak 2021 tarihinde <http://www.fao.org/faostat/en/#data/TP> sayfasından erişilmiştir.
- Fowowe, B. (2020). The Effects of Financial Inclusion on Agriculture Productivity in Nigeria. *Journal of Economics and Development*, 22(1), 61-79.
- Furajji, F., Malgorzata, L., Agata, W. (2012). An empirical study of the factors influencing consumer behaviour in the electric appliances market. *Contemporary Economics*, 6(3), 76-86.
- Galloway, R. L. & Blanchard, R. F. (1996). Variation in the perception of quality with lifestage in retail banking. *International Journal of Bank Marketing*, 14(1), 22-29.
- Golin, J. & Delhaise, P. (2013). *The Bank Credit Analysis Hanbook : A Guide for Analysts, Bankers and Investors*. John Wiley & Sons. 10 Ocak 2022 tarihinde https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=-TGGbZdlZLkC&oi=fnd&pg=PT9&dq=bank+credit+analysis&ots= uuDKCxX43&sig=mbrPJCjY9KM0SFnYbZrxmJm4VvY&redir_esc=y#v=onepage&q=bank%20credit%20analysis&f=false sayfasından erişilmiştir.

- Gujarati, D.N. (2004). *Basic Econometrics, 4th Ed.* NewYork:McGraw-Hill/Irwin.
- Güneş, E. (2011). Tarım İşletmelerinin Finansmanı, Tarım Ekonomisi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Güneş, E. & Movassaghi, H. (2017). Agricultural Credit Market and Farmers' Response: A Case Study of Turkey. *Turkish Journal of Agriculture - Food Science and Technology*, 5(1), 84-92.
- Gürbüz, S. & Şahin F. (2018). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin.
- Hair, J.F.Jr. & Bush, R.P. & David, J.O. (2003). *Marketing Research Within a Changing Information Environment, 2th Ed.* NewYork:McGraw-Hill/Irwin.
- Halkbank. (2021). Tarihçemiz, 20 Nisan 2021 tarihinde <https://www.halkbank.com.tr/tr/bankamiz/bizi-taniyin/bizi-taniyin/tarihcemiz.html> sayfasından erişilmiştir.
- Hayran S. & Gül A. (2018). Mersin İlinde Çiftçilerin Tarımsal Kredi Kullanım Kararlarını Etkileyen Faktörler. *Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 8(1), 272-276.
- Hawkins, D.I. & Mothersbaugh, D. L. (2010). *Consumer Behavior: Building Marketing Strategy, 11th Ed.* NewYork: McGraw-Hill/Irwin.
- Heffernan, S. (2005). *Modern banking*. Chichester: John Wiley & Sons Publishing.
- Işık, H.B. & Kılınç, E.C. & Bilgin, O. (2015, Kasım). *Tarım Kredilerinin Tarımsal Üretim Üzerindeki Etkisi*. EY International Congress on Economics II. Kongresi' nde sunulmuş bildiri, Gazi, Ankara.
- İslamoğlu, E. & Zencircioğlu, B. (2018). Tüketicilerin Banka Tercihinde Etkili Olan Faktörler ve İlişkisel Fayda: Nevşehir İlinde Bir Araştırma. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 3(2), 708-724.
- Janvry, A. & Sadoulet, E. (2020). Using agriculture for development: Supply- and demand-side approaches. *World Development*, 133, 1-14.
- Karamustafa, K. & Yıldırım, M. (2007). Tüketicilerin bireysel banka tercihinine ilişkin Kayseri ilinde yapılan bir araştırma. *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(2), 56-92.

- Kaya, E. & Kadanalı, E. (2020). Geçmişten Günümüze Lider Tarımsal Kredi Kuruluşu: T.C. Ziraat Bankası. *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 19, 131-152.
- Khan, A.R. & Tewari, S.K. & Shukla, A.N. (2007). Effect of liberalization on institutional agricultural credit flow and its relationship with average cost of cultivation in Indian agriculture. *Agricultural Economics Research Review*, 20, 227-34.
- Kızılaslan, H. & Adigüzel O. (2007). Factors affecting credit use in agricultural business concerns in Turkey. *Research Journal of Agriculture and Biological Sciences*, 3(5), 409-417.
- Knox, S. (1998). Loyalty-based segmentation and the customer development process. *European Management Journal*, 16(6), 729-737.
- Koçturk, O.M. & Tepeci, M. & Duramaz, S. & Yatbaz, A. (2013). The Use of Agricultural Loan: An Analysis of Farmers' Bank Selection Decisions in Manisa, Turkey. *Journal of Food, Agriculture & Environment*, 11(3&4), 764-768.
- Koçtürk, O.M. & Duramaz, S. & Eker, M. (2013). Kırsal kalkınmada bankacılık ve tarımsal kredi uygulamaları: Manisa örneği. *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(3), 372-394.
- Kotler, P. & Armstrong G. & Opresnik, M. O. (2018). *Principles of Marketin*, 17th Ed. Hoboken: Pearson Higher Education.
- Kumar, A. (2015). Dynamics of Access to Rural Credit in India: Patterns, Determinants and Implications. *Agricultural Economics Research Review* 28: 151-166. In Bathla, S. & Dubey, A. (Eds.), *Changing Contours of Indian Agriculture* (pp. 29-50). (2017). Springer Nature Singapore Pte Ltd.
- Küsek, G. & Türker, M. & Akdemir, Ş. & Hayran, S. (2017). Structural characteristics of the agricultural sector in terms of access to agricultural credits in Turkey. *New Medit N.*, 4, 66-72.
- Lam, R. & Burton, S. (2005). Bank selection and share of wallet among SMEs: Apparent differences between Hong Kong and Australia. *Journal of Financial Services Marketing*, 9(3), 204-213.

- Levesque, T. & McDougall G. H. G.(1996). Determinants of costumer satisfaction in retail banking. *International Journal of Bank Marketing*, 14(7), 12-20.
- Michael, A. & Giroh, Y. D. & Polycarp, M. & Ashindo, Z. E. (2018). Analysis Of Rural Farm Households' Access To Formal Agricultural Credit In Yola South Local Government Area, Adamawa State. *Nigeria Acta Universitatis Agriculturae Silviculturae Mendelianae Brunensis*, 66, 947-954
- Miller, C. & Jones, L. (2010). Agricultural Value Chain Finance: Tools and Lessons, Practical Action Publishing, Warwickshire 2010, 113-116.
- Nyborg, K. (2000). Homo Economicus and Homo Politicus: interpretation and aggregation of environmental values. *Journal of Economic Behavior & OrganizationInternational*, 42(3), 305-322.
- Obudah, B. C. & Tombofa S. S. (2016). Agricultural Financing, Output and Macroeconomic Growth. *African J. Economic and Sustainable Development*, 5(4), 287-301.
- OECD, Agricultural support. (2019) 21 Aralık 2020 tarihinde <https://data.oecd.org/agrpolicy/agricultural-support.htm> sayfasında erişilmiştir.
- Online Etymology Dictionary. (2021). 28 Mart 2021 tarihinde <https://www.etymonline.com/word/credo> sayfasından erişilmiştir.
- Onyiriuba, L. & Okoro, O. E. U. & Ibe G. I. (2020). Strategic government policies on agricultural financing in African emerging markets. *Agricultural Finance Review*, 80(4), 563-588.
- Oskay, C. & Kubar, Y. (2008). Türkiye'de Kamu Bankalarının Özelleştirilmesi. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 0(14), 367-383.
- Örki, A. (2016). Ekonomik Kalkınmada Kooperatiflerin Öneminin Örneklerle Değerlendirilmesi. *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 3(2), 13-22.
- Özcan, D. (2019). Konut Kredisı Kullanımında Tüketicilerin Banka Tercihini Etkileyen Faktörler: Burdur İli Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Burdur.

- Özçelik, A. & Güneş, E. & Artukoğlu M. M. (2005). Türkiye’de Tarımsal Kredi: Sözleşmeli Tarım Ve Üretici Örgütleri Üzerinden Kredi Uygulamaları. 22 Ocak 2021 tarihinde https://www.zmo.org.tr/resimler/ekler/157297d1a1ff043_ek.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Özen, Y. & Gül, A. (2007). Sosyal ve Eğitim Bilimleri Araştırmalarında Evren-Örnekleme Sorunu. *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, KKEFD/JOKKEF(15), 394-422.
- Özsoy, M.Ş. (2016). Tarımın Finansmanının Kalkınmadaki Rolü ve Önemi: Bir Model Önerisi. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul.
- Özvardar, B. (2019). Türkiye’ de Tarımsal Finansman ve Kredi Uygulamaları: Tekirdağ İli Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Tekirdağ.
- Pandey, U.K. (2008). Agricultural Finance. India: National Science Digital Library. 06 Nisan 2021 tarihinde <http://nsdl.niscair.res.in/jspui/bitstream/123456789/498/1/PDF%20revised%20AGRICULTURAL%20FINANCE-corrected.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Parasız, İ. (2000). *Para Banka ve Finansal Piyasalar*. Bursa: Ezgi.
- Sandhu, N. (2020). Dynamics of banks’ lending practices to farmers in India. *Journal of Small Business and Enterprise Development*.
- Saqib, S. E. & Morshed, M. & Panezai A. & Panezai, S. (2016). Landholding size and farmers’ access to credit and its utilisation in Pakistan. *Development In Practice*, 26(8), 1060–1071.
- Sarı, S. (2020). Banka Kredilerinde Sektörel Yoğunlaşma ve Kredi Riski İlişkisi: Türkiye Örneği (2007-2018). Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Seven, Ü. & Tümen, S. (2020). Agricultural Credits and Agricultural Productivity: Cross-Country Evidence. *The Singapore Economic Review*, 1-23.
- Singh, R. R. (2013). Introduction to Banks. In Singh, R. R.(Ed.), *Banking Theory and Practice* (pp. 1-14). India: Excel Books Private Limited.

- Stout, L. A. (2008). Taking conscience seriously. P. S. Zak (Ed.), *Moral markets: The critical role of values in the economy* içinde (ss. 157-172). New Jersey: Princeton University Press. 19 Ekim 2021 tarihinde <https://books.google.com.tr/books?id=6QrvmNo2qD4C&printsec=frontcover&hl=tr#v=onepage&q&f=false> sayfasından erişilmiştir.
- Şakar, B. (2015). *Banka Kredileri ve Yönetimi*. İstanbul: Beta.
- Şenel, C. (2020). Banka Kredileri ve Türk Bankacılık Sektöründe Kredilerin Uluslararası Karşılaştırmalı Analizi. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 12(1), 810-825.
- Ta, H. P. & Har, K. Y. (2000). A study of bank selection decisions in Singapore using the Analytical Hierarchy Process. *International Journal of Bank Marketing*, 18(4), 170–180.
- Talan, M. (2001). *Bankacılık: Teori, Uygulama ve Yönetim*. Ankara: Nobel.
- Targan, Ü. (1995). *Kredi Sözleşmeleri*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası.
- Tarım Kredi Kooperatifleri. (2021a). 15 Nisan 2021 tarihinde <https://www.tarimkredi.org.tr/kurumsal/koklu-gecmisimiz/> sayfasından erişilmiştir.
- Tarım Kredi Kooperatifleri. (2021b). 2019 yılı faaliyet Raporu, 15 Nisan 2021 tarihinde <https://www.tarimkredi.org.tr/media/oqwdl0ql/2019-yili-faaliyet-raporu.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- Tarım ve Orman Bakanlığı. (2020). 2020/31 sayılı tebliğ, 08 Ocak 2022 tarihinde <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/11/20201125-13.htm> sayfasından erişilmiştir.
- Tarım ve Orman Bakanlığı, (2021). 01 Ocak 2022 tarihinde https://www.tarimorman.gov.tr/SGB/TARYAT/Belgeler/il_yatirim_rehberleri/aksaray.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Taşkın, Ç. & Akat, Ö. & Erol, Z. (2010). Tüketicilerin banka tercihini etkileyen faktörlerin belirlenmesi: Bursa’ da bir araştırma. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(3), 11-22.
- Taşkıran, R. & Özudoğru, H. (2010). Türkiye’ de Tarımsal Kredi Uygulamaları. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2010(1), 150-163.

- Terin, M. & Güler, İ. O. & Aksoy, A. (2014). Türkiye’ de Tarımsal Üretim ile Kredi Kullanımı Arasındaki Nedensellik İlişkisi. *Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 4(1), 67-72.
- Tosun, F. & Güneş, E. (2017). Tarım İşletmelerinde Sübvansiyonlu Kredi Kullanımı: Ankara İli Örneği. *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 23(2), 281-288.
- Trayler, R. & Nielson, J. & Jones, R. (2000). How small business firms select a bank: Comparisons between the United States and Australia. *Journal of Financial Services Marketing*, 5(1), 73–85.
- Türk Dil Kurumu Sözlükleri. (2021). 28.03.2021 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> sayfasından erişilmiştir.
- Türkiye Bankalar Birliği. (2022). İstatistiki Raporlar, 26 Mayıs 2022 tarihinde <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/istatistiki-raporlar/59> sayfasından erişilmiştir.
- Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezi. (2021). 04 Nisan 2021 tarihinde https://www.riskmerkezi.org/Content/Upload/istatistikiraporlar/ekler/2714/Risk_Merkezi_Aylık_Bulten_Ozeti_Ocak_2021.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Türkiye Cumhuriyeti Ticaret Bakanlığı. (2022). 08 Ocak 2022 tarihinde <https://www.ticaret.gov.tr/kooperatifcilik/projeler/tamamlanan-projeler/tarim-satis-kooperatifleri-ve-birlikleri-ida-ve-mali-yapi-gel-birgep-1> sayfasından erişilmiştir.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2022). 26 Mayıs 2022 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Tarim-111> sayfasından erişilmiştir.
- Usuğ, C. (2016). Temel Kredi Bilgileri. İstanbul. 31 Mart 2021 tarihinde http://auzefkitap.istanbul.edu.tr/kitap/bankacilik_ve_sigortacilik_onlisans_ue/temel_kredi_bilgisi.pdf sayfasından erişilmiştir.
- Vakıfbank. (2021). Tarihimiz, 21 Nisan 2021 tarihinde <https://www.vakifbank.com.tr/hakkimizda.aspx?pageID=182> sayfasından erişilmiştir.
- Yazıcıoğlu, Y. & Erdoğan, S. (2004). *Spss Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Detay Yayıncılık.

- Yıldırım, M. (2016). Tarım Bankacılığının Kırşehir Besicileri Üzerine Etkileri. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Wahid, F. (2013). Comparison of Cost Factor in Formal and Informal Credit Market. *Journal of Managerial Sciences*. 7(2), 273-279.
- White, M. D. (2004). Can homo economicus follow Kant's categorical imperative? *The Journal of Socio-Economics*, 33(1), 89–106.
- World Bank, Agriculture finance and agriculture insurance. (2020). 21 Aralık 2020 tarihinde <http://www.worldbank.org/en/topic/financialsector/brief/agriculture-finance> sayfasından erişilmiştir.
- Xu, Y. & Yen, D.C. & Lin, B. & Chou, D. C. (2002). Adopting customer relationship management technology. *Industrial Management&Data Sysyems* 102, (8), 442-452.
- Ziraat Bankası. (2021). Bankamız Tarihçesi, 20 Nisan 2021 tarihinde <https://www.ziraatbank.com.tr/tr/bankamiz/hakkimizda/bankamiz-tarihcesi> sayfasından erişilmiştir.
- 2284 sayılı Halk Bankası ve Halk Sandıkları Kanunu. (1933). 08 Ocak 2022 tarihinde <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/2430.pdf> sayfasından erişilmiştir.
- 2836 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu. (1935) 15 Nisan 2021 tarihinde https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc015/kanuntbmmc015/kanuntbmmc01502836.pdf sayfasından erişilmiştir.
- 4572 sayılı Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkında Kanun Madde 1. (2000) 15 Nisan 2021 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=4572&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> sayfasından erişilmiştir.
- 5411 sayılı Bankacılık Kanunu Madde 48. (2005). 29 Mart 2021 tarihinde <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=5411&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5> sayfasından erişilmiştir.
- 5648 sayılı Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun. (2007). 08 Ocak 2022 tarihinde

<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2007/05/20070518-2.htm>

sayfasından

erişilmiştir.

6219 sayılı Türkiye Vakıflar Bankası Türk Anonim Ortaklığı Kanunu. (1954). 08 Ocak

2022 tarihinde

<https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/8608.pdf>

sayfasından

erişilmiştir.

EKLER

EK-1 : ANKET FORMU

Bu anket formu Aksaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Ana Bilim Dalında yürütülmekte olan **“Kredi Kullanım Amaçlarına Göre Çiftçilerin Tercihlerinde Etkili Olan Faktörlerin İncelenmesi: Aksaray Örneği”** başlıklı yüksek lisans tez çalışması için yapılmaktadır. Sizlerden edinilecek bilgiler tamamen bilimsel amaçlı kullanılacaktır. Katkılarınız bizim için önemlidir. Şimdiden değerli katkılarınızdan dolayı teşekkür ederiz.

Erdal BİLGE
Aksaray Üniversitesi
İ.İ.B.F. İşletme Bölümü

I- Lütfen size uygun cevabı işaretleyiniz.

KİŞİSEL BİLGİLER						
1	Cinsiyetiniz	Erkek ()	Kadın ()			
2	Tarımsal Eğitiminiz	Var ()	Yok ()			
3	İkmetgahınız	Köy ()	İlçe ()	Şehir ()		
4	Yaşınız	18-25 ()	26-35 ()	36-45 ()	46-55 ()	56 ve Üstü ()
5	Öğrenim Durumunuz	İlk ve Orta Öğretim ()	Lise ()	Ön Lisans ()	Lisans ()	Yüksek Lisans ()
6	Hane Genişliği(Kişi)	1-3 ()	4-6 ()	7-9 ()	10 ve Üzeri ()	
7	Çiftçilikteki Tecrübeniz(Yıl)	1-5 ()	6-10 ()	11-15 ()	16 -20 ()	21 ve üzeri
8	Çiftçilik işleri ile ilgili yaptığınız işler	Hayvancılık ()	Tarla ekim ve hasadı ()		Hem Hayvancılık ve hemde tarla ekim ve hasadı ()	

9- Lütfen kullandığınız ya da kullanmayı düşündüğünüz kredilerin önem derecesini belirtiniz. (5-Çok önemli, 4-Önemli, 3-Kısmen önemli kısmen önemsiz, 2-Önemli değil, 1-Hiç önemli değil) şeklinde numaralandırınız.

Tarım kredileri	Önem Derecesi (Her satırı işaretleyerek bir puan veriniz.)				
Tarla alımı	1	2	3	4	5
Tarımsal girdi alımı (Gübre-yem-tohum...)	1	2	3	4	5
Hayvan alımı	1	2	3	4	5
Traktör alımı	1	2	3	4	5
Tarım aletleri ve ekipmanları alımı	1	2	3	4	5
Diğer lütfen belirtiniz.....	1	2	3	4	5

Bireysel Krediler	Önem Derecesi (Her satırı işaretleyerek bir puan veriniz.)				
Ev alımı	1	2	3	4	5
Borç Ödeme	1	2	3	4	5
Ev ihtiyaçları	1	2	3	4	5
Taşıt alımı	1	2	3	4	5
Kişisel ihtiyaçlar	1	2	3	4	5
Diğer lütfen belirtiniz.....	1	2	3	4	5

10- Sahip olduğunuz tarımsal varlıkları ortalama olarak belirtir misiniz?

Tarla	Küçükbaş hayvan	Büyükbaş hayvan
1- 100 dönüm ()	1-50 adet ()	1-25 adet ()
101-200 dönüm ()	51-100 adet ()	26-50 adet ()
201-300 dönüm ()	101-150 adet ()	51-100 adet ()
301-400 dönüm ()	151-200 adet ()	100-200 adet ()
401 ve yukarısı ()	201 ve yukarısı ()	201 ve yukarısı ()
Diğer belirtiniz.....		

II- Lütfen kredi çektiğiniz ya da çekeceğiniz bankayı/bankaları tercih etmenizdeki etkili olan faktörleri önem derecesine göre 1 ile 10 arasında puan veriniz. (10-Çok önemli, 1-Hiç önemli değil)

	FAKTÖRLER	Önem Derecesi (Her satırı işaretleyerek bir puan veriniz.)									
1	Bankanın kredi faiz oranları	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2	Bankanın uyguladığı masraf ve kesintilerin düşüklüğü	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
3	Bankanın çalışma saatleri	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
4	Bankanın yeni bankacılık hizmetleri sunması	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
5	Banka çalışanlarının müşteri taleplerini / işlemlerini zamanında tamamlaması	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
6	Banka çalışanlarının nazik ve yardımsever olması	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
7	Banka çalışanların bankanın sunduğu hizmetler için yeterli bilgilendirme yapması	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
8	Banka çalışanlarının samimiyeti ve sizi dinlemeye istekli olması	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
9	Banka çalışanlarının işlerindeki uzmanlığı	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
10	Sunulan banka hizmetlerinde limit, vade gibi sınırlandırmalar.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

III- Lütfen tarım kredisi kullanırken veya kullansaydınız dikkat edeceğiniz faktörler nelerdir, önem derecesine göre 1 ile 10 arasında puan veriniz. (10-Çok önemli, 1-Hiç önemli değil)

	FAKTÖRLER	Önem Derecesi (Her satırı işaretleyerek bir puan veriniz.)									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	İlgili tarımsal ürüne acil ihtiyacımın olması	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
2	Kullanacağım tarım kredisinin faiz oranı	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
3	Kullanacağım tarım kredisinin vadesinin uygunluğu	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
4	İlgili banka görevlisinin tarım kredisi konusunda uzmanlığı; genel ekonomi, finans ve tarım sektörüne ilişkin görüşleri	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
5	Ödeme gücüm ile tarımsal krediye olan ihtiyacım arasındaki denge	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
6	İhtiyacım olan tarım kredisi ile ilgili bankanın sağladığı avantajlar(vade uzatma- yenileme- yüksek kredi limiti)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
7	Kullanacağım tarım kredisinin dosya ve sigorta masraflarının yüksek olmaması	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
8	Kullanacağım tarım kredisine teminat talep edilmemesi (ipotek-kefil)	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
9	Kullanacağım tarım kredisinin yeterli limitte ve hızda açılması	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
10	Kullanacağım tarım kredisi işlemlerinin şeffaf, basit ve anlaşılır olması	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

EK-2 : KATILIMCILARIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ

		Frekans (N)	Yüzde (%)
Cinsiyet	Erkek	299	94.90%
	Kadın	16	5.10%
Tarımsal Eğitim	Var	135	42.90%
	Yok	180	57.10%
İkametgah	Köy	202	64.20%
	İlçe	65	20.60%
	Şehir	48	15.20%
Yaş	18-25	11	3.50%
	26-35	61	19.40%
	36-45	111	35.20%
	46-55	87	27.60%
	56+	45	14.30%
Öğrenim Durumu	İlk ve Orta Öğretim	198	62.90%
	Lise	75	23.80%
	Ön Lisans	14	4.40%
	Lisans	25	7.90%
	Yüksek Lisans	3	1.00%
Hane Genişliği(Kişi)	1-3	70	22.20%
	4-6	191	60.70%
	7-9	41	13.00%
	10+	13	4.10%
Çiftçilikteki Tecrübe(Yıl)	1-5	33	10.50%
	6-10	38	12.10%
	11-15	48	15.20%
	16-20	60	19.00%
	21+	136	43.20%
Çiftçilik İşleri	Hayvancılık	49	15.60%
	Tarla Ekimi ve Hasadı	59	18.70%
	Her ikisi Birden	207	65.70%

EK-3 : ETİK KURUL KARARI

Karar 2021/07-06: Yürütücülüğünü Metin YÜCEANT'ın yaptığı “Spor Eğitimi Veren Yükseköğretim Kurumlarındaki Personelin Örgüt Kültürü ve Örgütsel İklimi” başlıklı araştırma ile ilgili 2021/07-06 protokol numaralı başvuru kurulumuz tarafından incelenmiş, Üniversitemiz İnsan Araştırmaları Etik Kurul Yönergesi’nde belirtilen etik ilkelere **uygun olduğuna**, toplantıya katılan üyelerin oy birliği ile karar verilmiştir.

Karar 2021/07-07: Yürütücülüğünü Metin YÜCEANT'ın yaptığı “Türkiye Tenis Federasyonu İl Temsilcilerinin Örgütsel Bağlılığı ve İş Tatmini Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” başlıklı araştırma ile ilgili 2021/07-07 protokol numaralı başvuru kurulumuz tarafından incelenmiş, Üniversitemiz İnsan Araştırmaları Etik Kurul Yönergesi’nde belirtilen etik ilkelere **uygun olduğuna**, toplantıya katılan üyelerin oy birliği ile karar verilmiştir.

Karar 2021/07-08: Yürütücülüğünü İbrahim YAVUZ’un yaptığı “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Atatürkçülük ve Atatürkçü Düşünce Sistemine Dair Algı Düzeyleri” başlıklı araştırma ile ilgili 2021/07-08 protokol numaralı başvuru kurulumuz tarafından incelenmiş, Üniversitemiz İnsan Araştırmaları Etik Kurul Yönergesi’nde belirtilen etik ilkelere **uygun olduğuna**, toplantıya katılan üyelerin oy birliği ile karar verilmiştir.

Karar 2021/07-09: Yürütücülüğünü Muhammed Bilgehan AYTAÇ’ın yaptığı “Sufistik Masajların Toplum Yanlısı Tüketim Üzerindeki Etkisi” başlıklı araştırma ile ilgili 2021/07-09 protokol numaralı başvuru kurulumuz tarafından incelenmiş, Üniversitemiz İnsan Araştırmaları Etik Kurul Yönergesi’nde belirtilen etik ilkelere **uygun olduğuna**, toplantıya katılan üyelerin oy birliği ile karar verilmiştir.

Karar 2021/07-10: Yürütücülüğünü Funda VARNACI UZUN’un yaptığı “Covid-19 Salgını ile Yerli Turistlerin Tatil Tercihlerinin Değişimi” başlıklı araştırma ile ilgili 2021/07-10 protokol numaralı başvuru kurulumuz tarafından incelenmiş, Üniversitemiz İnsan Araştırmaları Etik Kurul Yönergesi’nde belirtilen etik ilkelere **uygun olduğuna**, toplantıya katılan üyelerin oy birliği ile karar verilmiştir.

Karar 2021/07-11: Yürütücülüğünü Hatip TOK’un yaptığı “Fen Bilimleri Dersi Bağlamında 7. Sınıf Öğrencilerinin Bazı Temel Bilgi Okuryazarlığı Yetkinlikleri Üzerine Bir Çalışma” başlıklı araştırma ile ilgili 2021/07-11 protokol numaralı başvuru kurulumuz tarafından incelenmiş, Üniversitemiz İnsan Araştırmaları Etik Kurul Yönergesi’nde belirtilen etik ilkelere **uygun olduğuna**, toplantıya katılan üyelerin oy birliği ile karar verilmiştir.

Karar 2021/07-12: Yürütücülüğünü Erdal BİLGE’nin yaptığı “Tarım Kredisi Kullanan Çiftçilerin Banka Tercihleri Üzerinde Etkili Olan Faktörler: Bir Uygulama” başlıklı araştırma ile ilgili 2021/07-12 protokol numaralı başvuru kurulumuz tarafından incelenmiş, Üniversitemiz İnsan Araştırmaları Etik Kurul Yönergesi’nde belirtilen etik ilkelere **uygun olduğuna**, toplantıya katılan üyelerin oy birliği ile karar verilmiştir.

TEZ DEĞERLENDİRME FORMU

Aksaray Üniversitesi Tez Değerlendirme Formu		
Öğrencinin Adı Soyadı: Erdal BİLGE		EVET
Kapak		
1	Tez Başlığı tutanaktaki başlıkla aynı mı?	
2	Kapaktaki ay ve yıl savunmaya girilen tarihle tutarlı mı?	
3	Kapak format kılavuzdaki kapak formatına uygun mu?	
4	Kapakta yazılan tüm yazılar doğru olarak verilmiş mi?	
İçindekiler		
5	Sayfa numaraları tam verilmiş mi?	
6	Şekil, Çizelge vb. listeleri verilmiş mi? Sıralaması doğru mu?	
7	Özet, Abstract, Giriş, Sonuçlar vb. bölümler var mı?	
8	Yazım hataları kontrolü yapıldı mı?	
Giriş		
9	Hazırlanan tezin önemini anlatıyor mu?	
10	İkinci ve Üçüncü dereceden başlık içermemeli kuralına uyuldu mu?	
Özet/Abstract		
11	Kılavuza uygun mu?	
12	Ay ve yıl savunmaya girilen tarihle tutarlı mı?	
13	Özet; tek sayfa, tek aralık, tek paragraf kuralına uygun olarak yazıldı mı?	
14	Bilim kodu, sayfa adedi, anahtar kelimeler ve tez danışmanı yazıldı mı?	
Kaynakça		
15	Kaynakların tamamına metin içinde atıf yapıldı mı?	
16	Kaynak formatı Kılavuzdaki kaynak formatına uygun olarak hazırlanmış mı?	
17	Atıf formatı kılavuzdaki atıf formatına uygun mu?	
Atıf Yöntemi APA 6 ☐ CMS ☐		
Genel Değerlendirme		
18	Etik Beyan açıklaması okundu, uyuldu ve imzalandı mı?	
19	Kabul/Onay sayfası kılavuzdaki formata uygun olarak düzenlenmiş mi?	
20	Kabul /Onay sayfasında belirtilen oy birliği/oy çokluğu seçeneklerinden uygun olanı savunmayla tutarlı olacak şekilde belirlenmiş mi?	
21	Sayfa kenar boşluklar ve sayfa numaraları kılavuzdaki formatına uygun mu?	
22	Paragraf boşlukları ve metin satır aralığı kılavuza uygun olacak şekilde düzenlenmiş mi?	
23	Başlık yazımları kılavuzdaki başlık formatlarına uygun mu?	
24	Yazı tipi ve boyutu kılavuzdaki yazı tipi ve boyutu formatına uygun mu?	
25	Şekil, Çizelge vb. açıklama ve numaralandırmaları kılavuzdaki formata uygun olarak yazılmış mı?	

Bu tezin tarafımdan “Tez yazım kuralları” okunarak dikkatlice hazırlanmış olduğunu ve doğabilecek her türlü olumsuzluktan sorumlu olacağımı kabul ederim.

Erdal BİLGE